

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

**SROVNÁNÍ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT NABÍZENÝCH ZE
STRANY NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ V
ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH Z HLEDISKA PODPORY
INTEGRACE ROMSKÝCH DĚTÍ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH**

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Kuchař, Ph. D.

Autor práce: Bc. Monika Wernerová

Studijní obor: Pedagogika volného času - navazující

Ročník: 2.

2013

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 29. 3. 2013

.....
Monika Wernerová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Pavlu Kuchařovi, Ph.D. za vstřícnou spolupráci a poskytnutí cenných rad, podnětů a připomínek při vypracování mé diplomové práce. Děkuji také zaměstnancům nestátních neziskových organizací, vyučujícím a asistentům na základních školách, kteří se účastnili mého výzkumného šetření. Poděkování dále také patří mé rodině, která mi byla během studia velkou oporou.

Obsah

Úvod.....	6
1. Pojmy integrace a inkluze	9
1.1 Druhy a stupně integrace.....	10
1.2 Integrace Romů z obecného hlediska.....	11
1.3 Integrace Romů z pohledu vlády.....	12
1.4 Multikulturní integrace ve vztahu k romskému etniku	14
1.5 Integrace v oblasti vzdělávání.....	16
1.5.1 Integrace a školský systém.....	17
1.5.2 Integrativní výchova a vzdělávání z pohledu legislativy	18
1.5.2.1 Integrace z pohledu školského zákona.....	18
2. Problematika národnostních menšin	21
2.1 Národnostní menšiny z pohledu Listiny základních práv a svobod	21
2.2 Právní řád ČR a národnostní menšiny.....	22
2.3 Postoje majoritní společnosti k Romům a romské menšině.....	23
2.3.1 Názory na příčiny a původ problémů.....	24
2.4 Problematika romské menšiny - charakteristika cílové skupiny.....	24
2.5 Problematika sociálního vyloučení (sociální exkluze) Romů.....	26
2.6 K charakteristice romské rodiny	28
2.7 Specifika romské rodiny	29
2.8 Romské dětství	30
2.9 Specifika výchovy v romské rodině.....	33
2.9.1 Romská rodina z pohledu majority	33
2.10 Význam vzdělání pro romskou komunitu	34
2.11 Systém edukace romských žáků – sociální a multikulturní aspekt	35
2.12 Charakteristika romského žáka	36
2.12.1 Poznatky vztahující se k romským žákům	38
2.12.2 Poznatky vztahující se k rodičům romských žáků	38
2.13 Strategie pro zlepšení edukace Romů	39
2.14 Základní východiska koncepce romské integrace ve vztahu k základnímu vzdělávání	40
2.14.1 Vzdělávání jako klíčová oblast integrace romských dětí.....	41
3. Nestátní neziskové organizace	43

3.1	Salesiánské středisko České Budějovice.....	43
3.2	Cíle a poslání Střediska.....	43
3.3	Preventivní systém Střediska.....	44
3.4	Činnost Střediska.....	45
3.4.1	Zájmové kroužky.....	45
3.4.2	Dobrovolníci a praktikanti.....	46
3.4.3	Chaloupky.....	46
3.4.4	Otevřené kluby.....	46
3.4.4.1	NZDM Bosko.....	47
3.4.4.2	Pedagogické programy.....	48
3.4.4.3	Kontaktní centrum Maják.....	48
3.5	Městská charita České Budějovice.....	48
3.6	Činnost městské charity.....	49
3.6.1	Nízkoprahové zařízení Srdíčko - Jiloro.....	49
3.6.2	Nízkoprahové zařízení V.I.P.....	50
3.6.3	Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi - V.I.P. rodina - Městská charita ČB.....	51
3.6.4	Terénní a tranzitní programy.....	51
3.6.4.1	Terénní programy.....	52
3.6.4.2	Tranzitní program.....	52
4.	Cíl práce a výzkumné otázky.....	54
4.1	Cíl výzkumného šetření.....	54
4.2	Výzkumné otázky.....	54
4.3	Metodika.....	54
5.	Výsledky.....	58
5.1	Problematika integrace z pohledu NNO.....	58
5.2	Problematika integrace z pohledu ZŠ.....	66
6.	Interpretace výsledků.....	77
	Závěr.....	79
	Seznam použitých zdrojů.....	81
	Seznam příloh.....	87
	Abstrakt.....	134

Úvod

Téma své diplomové práce jsem si zvolila na základě mého působení v Salesiánském středisku v Českých Budějovicích (organizace zabývající se mimo jiné převážně prací s romskými dětmi a mládeží), kde již čtvrtým rokem působím jako dobrovolník v programu individuálního doučování, které je mimo programů Střediska romským dětem poskytováno také v rámci odloučeného pracoviště v Kontaktním centru Maják. Dále jsem také měla příležitost zapojit se do volnočasových aktivit, které jsou nabízeny cílové skupině dětí přímo na sídlišti Máj, či do tematických programů, které byly vždy po určitou dobu (nejčastěji v rámci jednoho měsíce) zaměřeny na určité téma (např. peníze, zdraví, romská kultura a mnohá další). Mimo této pravidelné činnosti jsem se také zúčastnila i několika jednorázových aktivit (den dětí, romský den, víkendové lyžování na ŠVS Kvilda, ...).

Myslím si, že právě toto mé působení ve zmiňované organizaci a zapojení se do jejích aktivit, které jsou určené zejména cílové skupině romských dětí a mládeže, mi nabízí velmi dobrou možnost k získání náhledu nejen na problematiku ve vztahu k integraci a vzdělávání romských dětí na základních školách, ale i prostor blíže poznat romské etnikum jako takové.

Diplomová práce svým tématem v neposlední řadě úzce navazuje na moji bakalářskou práci na téma „*Využití volnočasových aktivit romských dětí a mládeže jako prevence sociálněpatologických jevů v SaSM DDM ČB*“, kde jsem se zabývala otázkou - Využití potenciálu volnočasových aktivit jako jedné z možností prevence sociálně patologických jevů (v pojetí dnešní terminologie rizikového chování) u romských dětí a mládeže v rámci SaSM DDM ČB.

Právě volnočasové aktivity a mimoškolní vzdělávání, které jsou pro cílovou skupinu romských dětí a mládeže v dnešní době kromě základních škol nabízeny také především ze strany různých nestátních neziskových organizací (církevní organizace, charita a jiné) jsou považovány za jeden z nástrojů pozitivní integrace romské minority do většinové společnosti a společně ve spojení s dalšími dostupnými prostředky

prevence mohou též efektivně přispívat nejen k úspěšné integraci ale také k prevenci rizikového chování.

V úvodní části mé diplomové práce bych se chtěla v první řadě pokusit shrnout problematiku integrace z obecného hlediska. (Pešatová 2007, Vítková 2004, Pipeková 2006, koncepce a doporučení MŠMT). V návaznosti na obecný náhled na integraci se dále hlouběji věnuji problematice integrace zejména ve vztahu k romským dětem a mládeži (Urban 2006, Kaleja 2009, Rada pro záležitosti romské komunity 2006). Integrace je konkrétně zaměřena na integraci v rámci školní výuky na běžných základních školách a na možnosti integrace zprostředkované prostřednictvím NNO.

Kapitola zabývající se problematikou Romů a romské menšiny je zaměřena obecně na romské etnikum, zejména pak na oblast romských dětí a mládeže a na jejich vzdělání, kdy právě nízká vzdělanost Romů je nejčastěji jednou z příčin, která negativně ovlivňuje jejich zařazení do společnosti a přispívá k jejich sociálnímu vyloučení (Brntová-Čepičková 2008, Kaleja 2009, Vítková 2004, Šotolová 2011).

Poslední kapitola je věnována nestátním neziskovým organizacím (dále NNO), které jsou svojí činností zaměřeny na cílovou skupinu romských dětí a mládeže. Kapitola je zde zařazena, jak jsem již uvedla výše, právě proto, že volnočasové aktivity a mimoškolní vzdělávání, které pro cílovou skupinu romských dětí nabízí v současné době především různé NNO, jsou považovány za jednu z možností, jak přispět k integraci romských dětí ve školní výuce zejména pak na klasických základních školách. V této kapitole je shrnuto a popsáno zaměření jednotlivých NNO, jejich náplň činností poskytovaných cílové skupině dětí, cíle těchto organizací a dopad jejich aktivit (volnočasových aktivit) na integraci romských dětí ve vztahu ke školní výuce. (Kajanová 2009, Urban 2008).

Cílem diplomové práce je zjistit využití volnočasových aktivit nabízených cílové skupině romských dětí ze strany NNO jako jednu z možností podpory jejich integrace, která je zprostředkována nejen ze strany ZŠ, ale právě i ze strany NNO, zaměřených na danou cílovou skupinu.

Druhá část mé diplomové práce je věnována samotnému výzkumnému šetření, které jak vyplývá ze samotné povahy práce, je kvalitativní povahy (má charakter

kvalitativního výzkumu). Na základě shromáždění dat z dostupné odborné literatury a dat získaných v rámci uskutečněných rozhovorů (využitou technikou byl polostrukturovaný rozhovor) je cílem výzkumného šetření jednotlivé odpovědi respondentů vyhodnotit a vzájemně porovnat a dále tyto názory reflektovat s dostupnou odbornou literaturou. Závěrem práce by mělo být zjištění, zda také NNO mimo ZŠ přispívají k integraci romských dětí na základních školách a dále doporučení, co je třeba ještě doplnit nebo zlepšit směrem ke vzájemné komunikaci základních škol a nestátních neziskových organizací, jež svoji činnost zaměřují na romské etnikum a v jejichž programech má integrace Romů do většinové společnosti významné postavení.

1. Pojmy integrace a inkluze

V dnešním světě se již jen velmi těžko setkáme se státem, který by byl kulturně homogenní a s procesem integrace ve vztahu k menšinám se lze setkat téměř ve všech evropských státech. Barša ve své publikaci nahlíží na proces národní integrace jako na „proces, jímž se etnické, místní a jiné skupiny roztavují v oddělených společnostech politicky organizovaných do národních států.“¹ Sám proces integrace je procesem dlouhodobým a prolíná se všemi důležitými oblastmi pro chod státu - sociální a ekonomická oblast, oblast politiky daného státu a mnohé další.²

Právě tyto procesy a současné společenské změny sebou přinášejí některé nové požadavky na členy společnosti, ve které žijí a např. právě pro Romy jsou tyto zvyšující se požadavky a rychle měnící se podmínky čím dál hůře uchopitelné a otázka jejich integrace do většinové společnosti se stává stále více aktuální.³

Ve vztahu k integraci Romů do většinové společnosti je pak nutné si zejména uvědomit, že se nejedná pouze o problém Romů samotných, ale jde o problém týkající se celé společnosti, jejímž úkolem by mělo být nalézt takové cesty, které povedou ke vzájemnému soužití a skutečné celospolečenské integraci při respektování specifičnosti způsobu života a kultury tohoto etnika, a právě na oblast vzdělávání je nahlíženo jako na jednu z možností.⁴

Pojem integrace nebo též integrované vzdělávání je pak v pedagogickém slovníku definován jako „Přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol. Cílem je poskytnout i žákům s těžkými a trvalými zdravotními postiženími společenskou zkušenost s jejich zdravými vrstevníky, a při tom respektovat jejich specifické potřeby.“⁵

Samotný pojem inkluze v pedagogickém slovníku definován není, ale lze uvést pojmy, které s pojmem inkluze úzce souvisí - inkluzivní škola a inkluzivní vzdělávání. Pojem inkluzivního vzdělávání a inkluze je v rámci vzdělávání používán od roku 1994 od konání konference v Salamace, kde byla vydána deklaráce zaměřující se právě na

---

¹ BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 209. ISBN 80-85959-47-x.

² BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 209-214. ISBN 80-85959-47-x.

³ Tamtéž

⁴ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 34-38. ISBN 978-80-7387-428-5.

⁵ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 107. ISBN 80-7178-772-8.

podmínky vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Principem inkluze by na základě této deklarace mělo být, že: „běžné školy by měly vzdělávat všechny děti bez ohledu na jejich fyzické, intelektuální, emocionální, sociální, jazykové nebo jiné podmínky.“⁶

Problematikou inkluze ve vztahu k cílové skupině Romů se ve své publikaci zabývá např. Davidová, která na inkluzi nahlíží jako: „na jev, který je multidimenzionální a probíhá na několika úrovních.“⁷ Mezi oblasti, kde se podle Davidové inkluze projevuje, lze zařadit: „inkluzi v pracovní oblasti, inkluzi v oblasti sousedských vztahů a vzájemného soužití s majoritní populací a inkluze v oblasti vzájemných rodinných vztahů.“⁸

1.1 Druhy a stupně integrace

Proces integrace může pro jedince nebo skupinu přinášet pozitivní, nebo negativní výsledky. V takovém případě hovoříme o **integraci pozitivní nebo negativní**. Za pozitivní integraci je považována taková integrace, která je ve svých důsledcích pozitivním přínosem pro integrujícího se jedince nebo skupinu. Negativní integrace přináší integrovanému subjektu negativní výsledky a následně se projevuje především v sekundárních důsledcích této neúspěšné integrace. Pozitivní integrace je pak cílem mnoha humanitních oborů - speciální pedagogiky, sociální pedagogiky, inkluzivní pedagogiky, sociální práce a mnoha dalších oblastí včetně oblasti volného času. Právě v oblasti volného času je v dnešní době dán integraci a jejím možnostem nepřeberný prostor.⁹

Z hlediska počtu účastníků, na které je integrace zaměřena, mluvíme o **integraci individuální nebo skupinové**, kdy je ve vztahu ke vzdělávání zřízena malá třída nebo

---

⁶ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. a zozš. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 104. ISBN 80-7178-772-8.

⁷ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 197. ISBN 978-80-7387-428-5.

⁸ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 195-198. ISBN 978-80-7387-428-5.

⁹ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004, s. 14-15. ISBN 80-7315071-9.

studijní skupina žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v rámci běžné školy (dnes zřejmě nejběžnější volená forma integrace).¹⁰

Pokud bychom se zabývali tím, v jakých oblastech se integrace projevuje a jakých oblastí se dotýká, lze integraci rozdělit na tři základní úrovně - **integrace kulturní**, kam spadá mimo jiné právě i oblast vzdělávání, **sociálně ekonomická a občansko-politická**.¹¹

Dělení integrace ve vztahu k výše uvedeným oblastem definuje ve své publikaci také Barša. Z kulturního hlediska dělí integraci do tří základních úrovní, a sice: **asimilace** - rozpuštění skupinové odlišnosti ve většinové společnosti, **tavící tyglík** - začlenění se do většinové společnosti s určitým stupněm transformace ve prospěch většinové společnosti a **kulturní pluralismus resp. multikulturalismus** - respektující skupinovou diferenciaci¹²

Dalším hlediskem, podle kterého lze dle Barši integraci rozdělit, je hledisko ekonomické. Z tohoto pohledu je možné integraci rozdělit na **úplnou nebo částečnou**. Stupeň integrace je dán tím, do jaké míry jsou příslušníci menšiny zastoupeni v celém spektru sociálních a příjmových postavení. Opakem tohoto pojetí integrace je segregace, pro niž je charakteristické, že menšina ve společnosti, ve které žije, zaujímá nejnižší sociální postavení.¹³

Integraci z politického hlediska lze dle Barši vnímat jako **asimilaci**, kdy příslušnost k menšině nehraje žádnou roli v politickém procesu, nebo jako **akomodaci**. Opakem a negativním jevem ve vztahu k tomuto pojetí integrace je kontrola většinou a etnicko-kulturní konflikt.¹⁴

1.2 Integrace Romů z obecného hlediska

Problematikou vzájemného soužití romského obyvatelstva a majoritní populace se začínají příslušné orgány (ministerstva, školy atd.) zabývat zejména od počátků politických změn po roce 1989. Především se dostává do popředí otázka etnicky,

---

¹⁰ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004, s. 19-20. ISBN 80-7315071-9.

¹¹ BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 279-294. ISBN 80-85959-47-x.

¹² Tamtéž

¹³ Tamtéž

¹⁴ Tamtéž

sociálně i společensky výrazně odlišné skupiny obyvatel, pro kterou je charakteristické obtížné vyrovnání se s procesem integrace do současné společnosti. Což také úzce souvisí se zvyšujícími se nároky globalizovaného světa.¹⁵

Pokud budeme hovořit o integraci/inkluzi Romů, je třeba mít na paměti, že se jedná především o jev multidimenzionální, a jak uvádí Davidová, lze se zaměřit především na tyto oblasti - inkluze v pracovní oblasti, která zahrnuje inkluzi v rovině kolegů a známých ze zaměstnání. Další oblastí je oblast inkluze na úrovni sousedských vztahů, kdy si většina lidí nepřeje mít Roma (romskou rodinu) za svého souseda, což je dáno především jejich odlišným způsobem života (potřeba klidu a ticha ve vztahu k majoritní populaci). Další významnou oblastí pro úspěšnou integraci/inkluzi Romů je oblast vzájemných rodinných vztahů, která spočívá v existenci smíšených rodin (přítomnost člena majoritní společnosti v romské rodině). Hlavním problémem v této oblasti integrace je přijetí interkulturních rozdílů a společné nalezení kompromisu pro fungování této rodiny (jeden z členů rodiny je často nucen zřít se své vlastní identity a přijmout identitu novou - identitu svého druhu).¹⁶

Aby mohla být integrace Romů co možná nejúspěšnější, je třeba si uvědomit, že je úkolem jak pro většinovou společnost (terénní sociální práce a působení sociálních pracovníků), tak pro Romy samotné, kteří musejí mít sami zájem na řešení dané situace.¹⁷

1.3 Integrace Romů z pohledu vlády

Vláda se v rámci problematiky řešení romských záležitostí snaží vycházet ze tří klíčových východisek, které se navzájem doplňují. Těmito základními východisky jsou perspektivy lidských práv, perspektivy národnostní a perspektivy sociokulturní.¹⁸

Z hlediska prvního východiska zabývajícím se lidskými právy je cílem této koncepce zajistit Romům, aby mohli využívat v plné míře a bez jakékoli diskriminace všech individuálních práv (tedy i právo na vzdělání) zaručených jim Ústavou, Listinou

---

¹⁵ KALEJA, Martin a KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 17-20. ISBN 978-80-7368-708-3.

¹⁶ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 195-198. ISBN 978-80-7387-428-5.

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ *Koncepce romské integrace*. [online]. Praha: Rada pro záležitosti romské komunity, 27.3. 2006 [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_49_1.pdf

základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech. Z hlediska lidských práv se romskou problematikou mimo jiné zabývá Rada vlády ČR pro lidská práva. Působí jako poradní orgán vlády.¹⁹

Druhé východisko – národnostní - je orientováno na specifická práva příslušníků národnostních menšin. Jednotlivá práva úzce souvisejí a vychází z kultury, jazyka a kolektivní identity příslušné menšiny. Mezi tato specifická práva lze zařadit např. právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny, právo na užívání tohoto jazyka v úředním styku a před soudy, právo na rozšiřování a přijímání informace v tomto jazyce, právo na uchování a rozvoj vlastní kultury, aj. Samotná problematika Romů jako národnostní menšiny spadá do kompetencí Rady vlády pro národnostní menšiny.²⁰

Poslední východisko - sociokulturní - vychází z pojetí samotné romské komunity. Otázky problematiky samotných Romů jsou v kompetenci Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity.²¹

Cílem vlády v rámci integrace Romů není ztráta romské identity, kultury a jazyka, ale jde především začlenění Romů do většinové společnosti (respekt romství jako takového, zachování tradic a kultury), která jim umožní, aby si zvolili, která kulturní specifika a odlišnosti si přejí zachovat. Při naplňování těchto cílů je kladen důraz na co největší podporu aktivity ze strany samotných příslušníků romských komunit oproti pasivnímu přijímání pomoci.²²

Integraci z pohledu vlády lze shrnout do několika základních bodů:

- Odstranění vnějších překážek, které brání začlenění příslušníků romských komunit do společnosti - všechny formy diskriminace jednotlivců i celých skupin v závislosti na určité rase, barvě pleti, příslušnosti k národu či etnické skupině atd.
- Pomoc při odstraňování vnitřních překážek, které brání začlenění příslušníků romských komunit do společnosti - vzdělání a kvalifikace Romů.
- Zlepšení sociální úrovně příslušníků romských komunit - snížení nezaměstnanosti, zlepšení bytové a zdravotní situace, předcházení sociálnímu vyloučení atd.
- Zastavení vzniku a šíření vyloučených romských enkláv tzv. ghettoizace.

¹⁹ *Koncepce romské integrace*. [online]. Praha: Rada pro záležitosti romské komunity, 27.3. 2006 [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_49_1.pdf

²⁰ Tamtéž

²¹ Tamtéž

²² Tamtéž

- Zajištění rozvoje romské kultury a romského jazyka.
- Vytvoření tolerantního prostředí bez předsudků - příslušnost ke skupině vymezené rasou, barvou pleti, národností, jazykem či příslušností k národu není důvodem k odlišnému posuzování jednotlivce a zacházení s ním.
- Zajištění bezpečnosti příslušníků romských komunit.²³

Vzhledem k povaze diplomové práce se nebudu podrobněji zabývat oblastmi integrace z pohledu např. jejího institucionálního a finančního zajištění, antidiskriminačních opatření, integrace na trhu práce, bydlení, z pohledu sociální péče a dalších oblastí, ale zaměřím se jen na oblast vzdělávání. Zájemce o problematiku v těchto oblastech proto odkazují na citovanou literaturu.

1.4 Multikulturní integrace ve vztahu k romskému etniku

V současnosti jsou Romové v České republice podrobeni trojímu vyloučení - vyloučení politické, kulturní a sociálně-ekonomické.²⁴

Příčinou jejich vyloučení na politické scéně je absence romských příslušníků v parlamentních a vládních politických stranách, ve správních i represivních orgánech státu a jejich hluboce zakořeněná nedůvěra vůči těmto institucím.²⁵

Pokud hovoříme o kulturním vyloučení, máme na mysli vysoké procento počtu romských žáků na speciálních školách a pouze nepatrné procento Romů se středoškolským a vysokoškolským vzděláním. Další příčinou kulturního vyloučení Romů je nedostatek veřejného uznání a podpory jejich kulturně-skupinové identity ze strany veřejných institucí.²⁶

Ve vztahu k sociálně-ekonomickému vyloučení jde především o vysokou nezaměstnanost Romů, jejich nízké standardy kvality bydlení i zdraví a celkově kvalitu jejich života, podřadný sociální status a vysoké procento kriminality.²⁷

²³ *Koncepce romské integrace*. [online]. Praha: Rada pro záležitosti romské komunity, 27.3. 2006 [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_49_1.pdf

²⁴ BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 279-294. ISBN 80-85959-47-x.

²⁵ Tamtéž

²⁶ Tamtéž

²⁷ Tamtéž

Myšlenka procesu integrace (multikulturní integrace) má svůj základ mimo morálně platných nároků také v současném pojetí novodobé společnosti jako společnosti, jež prosazuje ideály občanské svobody, rovnosti a solidarity. Samo vyloučení Romů ze života v naší současné společnosti je tedy v rozporu s jejími základními hodnotami a myšlenka integrace resp. multikulturní integrace by měla být jedna z možností, jak tomuto vyloučení dále zabránit. Cílem multikulturní integrace by mělo být obsáhnout všechny ekonomické, kulturní a politické instituce moderní společnosti a vzájemně respektovat všechny své členy, kteří žijí v dané společnosti. Jinými slovy lze říci, že by mělo jít o vzájemné soužití a respektování většiny s přistěhovaleckými menšinami (v našem případě s menšinou Romů) na daném území. V současném pojetí multikulturní integrace jde především o vybudování duální identity, kde by byla propojena příslušnost k českému občanskému národu s příslušností k romské etnické skupině. Počátky cesty k této duální identitě a vzájemného respektování se lze najít i v procesu vzdělávání. Ideálem by bylo pokusit se rozšířit učební osnovy na základních a středních školách tak, aby romské dějiny a kultura byly zahrnuty i do výkladu dějin a kultury českého národa. V přídě škol s vyšším procentem romských žáků by mělo být povinné účastnit se kurzů romského jazyka a kultury. Právě zohlednění kulturní odlišnosti v procesu výchovy a vzdělávání je neúčinnějším a nejdůležitějším způsobem, jak začít s procesem začleňování Romů do života naší společnosti a zabránit tak jejich neustálému vylučování na okraj společnosti. Samozřejmostí by měla být veřejná podpora rozvoje romských kulturních institucí - muzea, pěvecké soubory, divadla a vydávání romských periodik.²⁸

Nicméně abychom nehovořili stále o potřebě přizpůsobit se z pohledu menšiny vůči většině, je zapotřebí si uvědomit, že také většinová společnost musí být ochotna a přístupna v přizpůsobení se vůči menšině. Jedině tak může být dosaženo úspěšného pojetí multikulturní integrace, která spočívá ve vzájemné otevřenosti z obou stran. Právě výchovně-vzdělávací systém a jeho možnosti integrace by měly být základem pro další oblasti procesu integrace, jakými jsou oblast sociálně-ekonomická a občansko-politická.²⁹

---

²⁸ BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 279-294. ISBN 80-85959-47-x.

²⁹ Tamtéž

Opakem k procesu multikulturní integrace je proces segregace, který je spojený se vzájemným oddělením menšiny a většiny a vyloučená menšina je donucena žít na okraji dané společnosti.³⁰

1.5 Integrace v oblasti vzdělávání

Lidská různorodost neboli heterogenita je přirozenou součástí každé lidské společnosti a je její samozřejmou a nezbytnou podmínkou soužití v této společnosti a jejího vzájemného fungování. Heterogenita žáků (např. z hlediska věku, pohlaví, národnosti, náboženství a mnoha dalších faktorů) je pak jednou ze základních charakteristik současného školství a měla by být vnímána jako samozřejmost či dokonce přínos.³¹

Právo na vzdělání se stalo v poslední době jedním ze základních ukazatelů vyspělosti dané společnosti, a právě i tato myšlenka je jedním ze základních pilířů integrace v oblasti vzdělávání.³²

Cílem procesu integrace by tedy mělo být, snažit se poskytnout různé formy výchovy a vzdělávání i jedincům se specifickými vzdělávacími potřebami v co možná nejméně restriktivním, tedy omezujícím prostředí. Výchova a vzdělávání by měla odpovídat skutečným potřebám a možnostem daného žáka a vzdělávání by mělo probíhat spíše v hlavním vzdělávacím proudu za pomoci poskytnutí speciálně pedagogické podpory (např. metodické a didaktické postupy, individuální vzdělávací plány, funkce asistentů atd.). V návaznosti na tyto myšlenky je snahou dnešní společnosti a dnešních pedagogů, pokud pro to jsou vytvořeny příznačné podmínky, ústup od speciálního vzdělávání, jestliže toto vzdělávání není kontraindikací a rovné zacházení s rozdílnostmi u jednotlivých žáků - intelekt, etnická příslušnost či kulturní odlišnost.³³

---

³⁰ BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 279-294. ISBN 80-85959-47-x.

³¹ HÁJKOVÁ, Vanda a STRNADOVÁ, Iva. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 41-63. ISBN 978-80-247-3070-7.

³² Tamtéž

³³ PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006, s. 11-24. ISBN 80-7315-120-0.

1.5.1 Integrace a školský systém

Cílem současného školského systému v ČR je integrace pozitivní, tedy taková, která bude mít přínos pro obě strany zúčastněných - jak pro jedince (žáka) nebo skupinu, který je integrován, tak pro kolektiv, do kterého je daný žák integrován.³⁴

Aby mohla být tato integrace naplněna, je zapotřebí vytvořit určité podmínky, bez kterých nelze úspěšné integrace dosáhnout. Kromě rodiny samotného žáka musí být na integraci připravena také škola a to po všech stránkách - dostatečné materiální vybavení, didaktické pomůcky, připravenost pedagogů, přizpůsobení vzdělávacího procesu konkrétnímu žákovi prostřednictvím tzv. individuálního vzdělávacího plánu atd. Klíčovou rolí na poli školy hraje v oblasti integrace bezproblémové přijetí žáka s určitým typem znevýhodnění (v rámci této práce se rozumí žáci se sociálním znevýhodněním) jeho spolužáky.³⁵

Jak uvádí Vítková: „*Školní integraci chápeme jako prostředek k dosažení sociální integrace. Ta může být chápána jako adekvátní socializace integrujícího se jedince do sociální reality, tedy do většinové společnosti*“³⁶ Úspěšně integrovaný a socializovaný jedinec by se měl po ukončení vzdělávání bez větších obtíží dále dobře integrovat a participovat na životě většinové společnosti (např. využít možnosti dalšího vzdělávání, uplatnění se na trhu práce, aktivní participace na životě společnosti atd.).³⁷

Snahou současného českého školství a českého vzdělávacího systému tedy je přizpůsobení se evropské společnosti a evropským trendům v oblasti vzdělávání a cíle současného vzdělávání jsou odvozovány jak z individuálních potřeb dětí intaktních, tak i dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a z potřeb dané společnosti.³⁸

Aby byly pokud možno co nejúspěšněji naplněny podmínky a cíle integrativního vzdělávání volí se nejčastěji z těchto způsobů/forem integrace - integrace individuální nebo skupinová.³⁹

---

³⁴ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004, s. 14-15. ISBN 80-7315071-9.

³⁵ PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006, s. 15-18. ISBN 8073151200.

³⁶ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004, s. 16. ISBN 80-7315071-9.

³⁷ Tamtéž

³⁸ PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006, s. 15-18. ISBN 80-7315-120-0.

³⁹ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004, s. 19-21. ISBN 80-7315071-9.

1.5.2 Integrativní výchova a vzdělávání z pohledu legislativy

Cílem současné společnosti a transformace školství je dosažení takových podmínek, které by poskytovaly všem členům společnosti stejné šance na dosažení odpovídajícího stupně vzdělání. Každému občanovi by dále mělo být zajištěno právo na osobní rozvoj a rozvoj jeho individuálních předpokladů, schopností a dovedností (právo všech dětí na vzdělání je zajištěno v Listině základních práv a svobod - článek 33, ve vztahu k národnostním menšinám je právo na vzdělání zajištěno v článku 25).⁴⁰

Základním východiskem v oblasti vzdělávání pak je nerozlišovat děti na děti handicapované (se speciálními vzdělávacími potřebami) a na děti intaktní (bez postižení).⁴¹

V rámci České republiky je základní vzdělávání upraveno tzv. „Školským zákonem“⁴² a příslušnými vyhláškami - vyhl. č. 72 „o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních“⁴³ a vyhláškou č. 73 „o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.“⁴⁴

1.5.2.1 Integrace z pohledu školského zákona

Principy integrace, nejen romských dětí, do hlavního vzdělávacího proudu vyplývají mimo jiné (např. koncepce MŠMT zabývající se problematikou integrace romských žáků, interní postupy a opatření základních škol aj.) i z výše uvedeného Školského zákona č. 561/2004 sbírky.

---

⁴⁰ Česká Republika. Listina základních práv a svobod. In: č. 2/1993 Sb. 1992. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html> (článek 25 a 33)

⁴¹ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004, s. 7-18. ISBN 80-7315071-9.

PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006, s. 13-15. ISBN 80-7315-120-0.

⁴² Česká Republika. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání: Školský zákon. In: 561/2004 Sb. MŠMT, 2004. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>

⁴³ Česká Republika. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In: 72/2005 Sb. MŠMT, 2005. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>

⁴⁴ Česká Republika. Vyhláška o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In: 73/2005 Sb. MŠMT, 2005. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>

Základním zásadám a cílům vzdělávání je věnován par. č. 2, který např. ustanovuje „zásadu rovného přístupu ke vzdělání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana.“⁴⁵ Podle výše zmíněného paragrafu mají být dále v průběhu vzdělávání zohledňovány vzdělávací potřeby jednotlivce. V průběhu vzdělávání má být u žáků utvářeno národní vědomí a povědomí o státní příslušnosti, respekt k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého. Vzdělání by dle zákona mělo vést k poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku.⁴⁶

Vzdělávání národnostních menšin je ve Školském zákoně zakotveno v par. 14 a 16. Paragraf č. 14 Školského zákona pak např. zajišťuje příslušníkům národnostních menšin za určitých podmínek právo na vzdělání v jazyce národnostní menšiny. Dále mohou být dle tohoto paragrafu se souhlasem zřizovatele školy a na žádost ředitele některé předměty nebo jejich část vyučovány dvojazyčně (pokud nejsou splněny podmínky pro výuku v jazyce národnostní menšiny), a to jak v českém jazyce, tak v jazyce národnostní menšiny.⁴⁷

Okrajově se vzdělávání romských dětí věnuje také par. č. 16, dle kterého jsou vzdělávány děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami. Mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou dle Školského zákona mimo žáků se zdravotním postižením nebo znevýhodněním zařazováni také žáci se sociálním znevýhodněním, tedy žáci pocházející z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, žáci ohroženi sociálně patologickými jevy, kam lze zařadit právě romské děti, nebo děti azylantů. Zjednodušeně řečeno jde o děti, které pocházejí z prostředí, které je sociálně, kulturně nebo jazykově odlišné od prostředí majoritní populace a je výrazně ovlivněno riziky plynoucími právě z této odlišnosti.⁴⁸

---

⁴⁵ Česká Republika. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání: Školský zákon. In: *561/2004 Sb. MŠMT, 2004*. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf> (par. č. 2)

⁴⁶ Tamtéž - par. č. 2

⁴⁷ Tamtéž - par. č. 14 a 16

⁴⁸ Česká Republika. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání: Školský zákon. In: *561/2004 Sb. MŠMT, 2004*. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf> (par. č. 16)

Dle tohoto paragrafu mají tito žáci právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek (kompenzační a didaktické pomůcky, zřizování funkce asistenta pedagoga atd.), které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení.⁴⁹

---

⁴⁹ Tamtéž - par.č. 16

2. Problematika národnostních menšin

Jak uvádí Lord v Gabalově publikaci, společnosti se skládají z menšin a každý z nás náleží k nějaké menšině či několika menšinám. Bez ohledu na to, do jaké míry je daná společnost jednotná a stejnorodá, je zapotřebí si uvědomit, že v každé takové společnosti existují menšiny, jež vyžadují zvláštní ochranu a zacházení. Právě z tohoto důvodu v současné době v moderních společnostech vznikají skupinky lidí či organizace, jež své pole působnosti zaměřují právě na tyto menšiny.⁵⁰

Důležitou roli také hraje odlišné společenské postavení (status) té které menšiny (v našem případě máme na mysli romskou menšinu), které bývá často nižší než postavení většiny. Právě tato odlišnost se může projevit nejvíce na poli politiky, kultury, ale i v dalších oblastech, jakými jsou např. právě vzdělávání.⁵¹

Lord v Gabalově publikaci definuje národnostní menšinu jako „*skupinu obyvatelstva, která jako celek nepřijímá za svou „národní identitu“ státu, v němž žije.*“⁵²

2.1 Národnostní menšiny z pohledu Listiny základních práv a svobod (LZPS)

Listina základních práv a svobod (přijata 9. ledna 1991) je založena na obecných ideálech demokratického právního státu a základní práva a svobody zaručuje všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. LZPS dále stanovuje, že nikomu nesmí být způsobena újma na jeho základních právech a svobodách, tím je ve své podstatě zakázána veškerá diskriminace (z národnostních, rasových, etnických a jiných důvodů.

---

⁵⁰ LORD, Christopher. Národnostní menšiny v Evropě a ve světě: Politické otázky. In GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve Střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, s. 25-27. ISBN 80-86103-23-4.

⁵¹ Tamtéž

⁵² LORD, Christopher. Národnostní menšiny v Evropě a ve světě: Politické otázky. In GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve Střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, s. 25. ISBN 80-86103-23-4.

Ve vztahu k národnostem LZPS stanovuje, že každý má právo svobodně se rozhodnout o své národnosti a je zakázáno jakékoliv ovlivňování a nátlak při tomto rozhodování.⁵³

V návaznosti na výše uvedené LZPS mimo jiné zaručuje etnickým menšinám všestranný rozvoj a zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyce a sdružovat se v národnostních sdruženích.⁵⁴

2.2 Právní řád ČR a národnostní menšiny

Dalším významným dokumentem kromě LZPS, který se věnuje problematice romských menšin je „*Rámcová úmluva Rady Evropy o ochraně práv národnostních menšin.*“⁵⁵ Tento dokument klade důraz především na prosazování vzájemné úcty, porozumění si, spolupráce a solidarity mezi všemi osobami žijícími na daném území bez ohledu na etnický či národnostní původ nebo náboženské vyznání. Dle úmluvy je ochrana národnostních menšin jejich práva a svoboda přirozenou součástí mezinárodní ochrany lidských práv. Mezi základní pozitivní opatření ve vztahu k menšinám patří např. podpora podmínek pro příslušníky národnostních menšin, jež by jim umožnily zachovávat a rozvíjet svoji kulturu a zachovávat si prvky své identity (náboženství, jazyk, tradice atd.). Dalšími oblastmi, kde by se příslušníkům národnostních menšin mělo dostat určité ochrany a zvýhodnění je právě oblast školství a oblast kultury. Mezi další důležité opatření patří přijetí takových opatření, která jsou v souladu s ochranou osob, které mohou být vystaveny hrozbám nebo aktům diskriminace. Dalším cílem úmluvy je zajistit právo příslušníků národnostních menšin na svobodu pokojného shromažďování. Dále má být dle úmluvy umožněno národnostním menšinám užívání menšinového jazyka na veřejnosti a v úředním styku. Nedílnou součástí úmluvy je vytváření podmínek pro možnosti menšin účastnit se na kulturním, společenském a

---

⁵³ Česká Republika. Listina základních práv a svobod. In *2/1993 Sb.* 1992. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Česká Republika. *Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin.* In *96/1998 Sb.* 1995. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=96~2F1998&part=&name=&rpp=15#seznam>

hospodářském životě veřejnosti stejně tak podpora plné a efektivní rovnosti ve všech těchto oblastech (ekonomická, sociální, politická atd.).⁵⁶

Rámcová úmluva tedy dle Mikuleho v právní oblasti a rovnosti příležitostí „požaduje faktickou integraci menšin do systému společnosti tak, že etnicita, národnost, ani menšinové postavení nebudou ekonomickým, sociálním, kulturním či politickým handicapem.“⁵⁷ Stát je tedy zavázán nejen k ochraně práv a možností menšin žít podle svého a svých tradic, ale i k aktivní politice ve vztahu k menšinám vedoucí k srovnatelnému postavení menšin s většinou.⁵⁸

2.3 Postoje majoritní společnosti k Romům a romské menšině

Současné etnické klima v české společnosti je v dnešní době ovlivňováno zejména změnami politického, právního a institucionálního rámce, ke kterým dochází od počátků 90. let a dále vývojem společnosti samé a mírou pozornosti, která je věnována etnickým vztahům a mírou otevřenosti vůči menšinám v každodenním životě naší společnosti.⁵⁹

Romové tvoří v současné době na našem území jedinou dlouhodobě usídlenou etnickou menšinu, která se výrazně odlišuje od majoritní společnosti. O tom zda Romy za menšinu považovat se stále i dnes ovšem vedou rozsáhlé diskuze. Výzkumy ukazují, že česká společnost Romy stále jako menšinu vnímá a i sami Romové se za menšinu považují a také se jako etnická menšina chovají.⁶⁰

Stále i v dnešní době je soužití romské menšiny uvnitř majoritní populace velký problém, který se ukazuje např. v oblasti bezpečnosti, politických, správních, občanských, hospodářských, sociálních i vzdělanostních podmínkách života cílové skupiny lidí. Vztahy Romů a majoritní populace jsou mimo jiné ovlivněny také distancí

---

⁵⁶ MIKULE, Vladimír. Národnostní menšiny v České Republice pohledem českého práva. In GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve Střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, s. 67-70. ISBN 80-86103-23-4.

⁵⁷ MIKULE, Vladimír. Národnostní menšiny v České Republice pohledem českého práva. In GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve Střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, s. 69. ISBN 80-86103-23-4.

⁵⁸ MIKULE, Vladimír. Národnostní menšiny v České Republice pohledem českého práva. In GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve Střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, s. 67-70. ISBN 80-86103-23-4.

⁵⁹ GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve Střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, s. 70-74. ISBN 80-86103-23-4.

⁶⁰ GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve Střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, s. 83-95. ISBN 80-86103-23-4.

mezi Romy a majoritní společností, pocitem vzájemné etnické a kulturní odlišnosti, vysokou mírou nejistoty, nedůvěry a strachu ve vztahu k menšině.⁶¹

2.3.1 Názory na příčiny a původ problémů

Hlavním východiskem vzniku problémů ve vztahu k romské minoritě je jejich vzájemné soužití s majoritou. Česká společnost stále i dnes zaujímá vůči Romům často odmítavá až rasistická stanoviska. Tato stanoviska jsou dána především povědomím, že Romové jsou prostě jiná rasa a nezmění se, dále Romové zneužívají nových demokratických poměrů a nechovají se zodpovědně vůči společnosti, jsou považováni za líné, nepracovité, mají tendenci podvádět a zneužívat politických, hospodářských a sociálních podmínek u nás. Pro Romy je dále typická zaostalost a špatné životní podmínky, které vyplývají především z jejich historicko-společenských kořenů. A zároveň nedostatečnou aktivitou a otevřeností české společnosti vůči snahám o integraci Romů do školských a pracovních příležitostí. Také vědomí společnosti o nízké vzdělanosti Romů negativně ovlivňuje vzájemný vztah Romů se společností.⁶²

Právě na oblast vzdělávání je v dnešní době nahlíženo jako na oblast, kde je vhodné investovat právě směrem ke zlepšení vzájemných vztahů.⁶³

2.4 Problematika romské menšiny - charakteristika cílové skupiny

Pojmenování Rom (Romové) je v současné době běžně užívané označení pro cílovou skupinu na celém světě. Pojem Rom/Romové jako oficiální název, byl oficiálně uznán roku 1971 v Londýně na zde konaném kongresu mezinárodní organizace International Romani Union a bylo apelováno na jeho veřejné užívání. Pojmenování Rom je mimo jiné jazykově spřízněno s označením indické kasty (odkud Romové pocházejí) Domů, kteří žijí v Indii a v současné době jsou nejrozšířenější kastou v Indii severní. Většina „Cikánů“ se tedy v dnešní době považuje za Romy (ustupuje od pojmenování Cikán) a to nejen prostřednictvím svých představitelů, ale právě i v rámci

---

⁶¹ GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve Střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, s. 83-95. ISBN 80-86103-23-4.

⁶² GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve Střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, s. 83-86. ISBN 80-86103-23-4.

⁶³ GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve Střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. Vyd. Praha: G plus G, 1999, s. 87-88. ISBN 80-86103-23-4.

mezinárodních organizací (např. International Romani Union). Ve vztahu k našemu území jsou za Romy považováni tzv. slovenští (slovenští Romové tvoří na našem území nejpočetnější skupinu) a maďarští Romové, kteří na naše území přišli ze Slovenska po 2. světové válce, dále Romové čeští a moravští, se kterými se již však setkáme pouze zřídka a v neposlední řadě jsou za Romy považováni tzv. Olašští Romové, kteří tvoří specifickou skupinu. Pro zajímavost stojí uvést, že poslední zmíněná skupina Romů si dodnes stále udržuje svůj jazyk, vnitřní společenskou strukturu i hodnotový systém a s ostatními Romy se nestýkají.⁶⁴

Ve vztahu k majoritnímu obyvatelstvu je však stále i v dnešní době používání pojmů Rom/Cikán značně problematické. Problematika úzce souvisí především s dřívějšími politickými přístupy k řešení tzv. cikánské otázky, kdy bylo na Romy nahlíženo jako na odlišnou skupinu obyvatel či jako na specifickou etnickou skupinu, pro kterou bylo typické sociální a kulturní zaostávání. V minulosti se do povědomí společnosti ve vztahu k cílové skupině dostaly zejména pojmy jako romské obyvatelstvo, romská komunita, romská národnostní menšina nebo romská minorita, které je však správné užívat pouze jako vyjádření ve vztahu k většině. Nesprávné je např. i označení termínu příslušníci romské národnosti, neboť toto označení se vztahuje pouze na ty, kteří se při sčítání lidu ke své národnosti dobrovolně přihlásili a jež tvoří pouze zlomek oproti skutečným odhadovaným počtům etnických Romů.⁶⁵

Přesná definice pojmu národnostní menšina je mimo jiné definována v zákoně č. 273/2001 Sb. o právech národnostních menšin, kde je národnostní menšina definována jako „*menšina společenství občanů České Republiky, žijících na území současné České Republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společenským etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.*“⁶⁶

Pro současnou dobu je však stále charakteristické, tyto pojmy nesprávně užívat (především v laické rovině obyvatel), nic méně je nutné si uvědomit, že výše zmíněné

⁶⁴ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 15-17 a 34-39. ISBN 978-80-7387-428-5.

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ Česká Republika. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. In *273/2001 Sb.* 2001. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=273~2F2001&part=&name=&rpp=15#seznam> (par. 2)

pojmy, jak již bylo dříve uvedeno, mají význam pouze ve vztahu většina/menšina a jejich užívání ve vztahu k pojmenování Romů je zcela nesprávné.⁶⁷

2.5 Problematika sociálního vyloučení (sociální exkluze) Romů

Již samotné romství (tzn. fakt, že jsem Rom a jsem nositelem romské kultury), bez ohledu na danou rodinu či jednotlivce, lze považovat za znevýhodňující faktor ve vztahu ke vzdělání, bydlení a zaměstnanosti. Samo znevýhodnění je dáno, jednak ze strany postojů majority viz výše, ale je také dáno vnitřními faktory vyplývajícími ze specifik romské minority.⁶⁸

Ve vztahu ke vzdělání zaujímá romská rodina odmítavý postoj především v tom případě, pokud by vzdělání a osobní vzestup daného jedince omezoval jeho solidaritu k rodině. Výrazný vzestup daného jedince ať již z pohledu dosažení vyššího vzdělání nebo následného ekonomického zajištění, je pro romskou rodinu stále i v dnešní době poměrně často nežádoucí. Mimo jiné tento postoj vyplývá také z jejich hlubokého cítění pro kolektivismus a potlačení individualizmu (romští rodiče z tohoto důvodu např. často nepodporují individuální zájem dětí ve čtení či učení, a děti tak získávají velmi malou oporu z jejich strany).⁶⁹

Také vztah k dobrému pracovnímu uplatnění je dán hlubokým zakořeněním pro kolektivismus. Neochota dobrého pracovního uplatnění je tedy mimo jiné (diskriminace ze strany potencionálních zaměstnavatelů, nastavení systému sociálních dávek) dána pocitem nutnosti podělit se o své výsledky z práce s ostatními ve smyslu vyšší mzdy.⁷⁰

Ve vztahu k nevyhovujícím podmínkám bydlení lze především hovořit o nepřiměřené velikosti rodin na jednu bytovou jednotku. Právě nepřiměřená velikost rodiny a jejich způsob života - nepřiměřená hlučnost je častou příčinou negativních postojů majority vůči Romům.⁷¹

Problematikou sociálního vyloučení se v dnešní době zabývá řada autorů a lze se setkat s řadou definic tohoto pojmu. Davidová ve své publikaci chápe sociální vyloučení

---

⁶⁷ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 15-17 a 34-39. ISBN 978-80-7387-428-5.

⁶⁸ KALEJA, Martin a KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 78-86. ISBN 978-807368-708-3.

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ Tamtéž

jako „stav, kdy jedinec (nebo sociální skupina) je vyloučen z ekonomického a sociálního života (z trhu práce, společenských institucí a hlavního proudu vzdělávání) a tím i z možnosti podílet se na právech (především sociálních), životních prostředích a zdrojích blahobytu sdílených zbytkem populace.“⁷² Dále definuje sociální vyloučení ve své publikaci např. také Navrátil jako: „Proces (nebo stav), který určité jednotlivce, rodiny, případně skupiny či celá lokální společenství (komunity) omezuje v přístupu ke zdrojům, které jsou potřebné pro participaci na sociálním, ekonomickém i politickém a občanském životě společnosti. Tento proces (stav) má mnoho příčin. Patří mezi ně chudoba, nízké příjmy, diskriminace, nízká míra vzdělanosti, zdevastované životní prostředí, často také etnická příslušnost. Prostřednictvím tohoto procesu jsou lidé odštěpeni na významnou periodu v životě od institucí a služeb, sociálních sítí a rozvojových příležitostí, které má k dispozici většina obyvatel společnosti.“⁷³

Do oblasti sociálních práv, ke kterým mají Romové vzhledem k povaze sociálního vyloučení v dnešní době značně znesnadněn přístup, patří také oblast vzdělávání Romů, kdy se lze poměrně často setkat s tendencemi vzdělávat romské žáky ve školách speciálních. Vlivem samotného sociálního vyloučení je dál jedinci nebo skupině znesnadněn přístup ke zdrojům, pozicím a příležitostem, jejichž nedostatečné naplnění a realizace neumožňují cílové skupině dostatečné zapojení do sociálních, ekonomických a politických aktivit dané společnosti.⁷⁴

Ve vztahu k sociálnímu vyloučení Romů (vyloučené romské lokality) se za vyloučenou romskou lokalitu, jak uvádí ve své publikaci Davidová, považuje „prostor obývaný skupinou, jejíž členové se sami považují za Romy anebo jsou za Romy označováni svým okolím (na základě skutečných či domnělých sociálních, kulturních či antropologických indikátorů) a jsou sociálně vyloučeni.“⁷⁵ Rozsah takovéto lokality pak může být od jednoho domu, kde žije jen několik jednotlivců či rodin, až po celé městské čtvrti. Příčinou vzniku takovýchto lokalit může být například stěhování se chudých romských rodin do oblastí cenově dostupného bydlení, vytlačování romských rodin z lukrativních oblastí do oblastí méně lukrativních, kde se lze často setkat

---

⁷² DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 21. ISBN 978-80-7387-428-5.

⁷³ NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 34. ISBN 80-7178-741-8.

⁷⁴ Tamtéž

⁷⁵ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 37. ISBN 978-80-7387-428-5.

s negativními společenskými jevy a z tohoto důvodu jsou tyto oblasti označovány jako oblasti, kde žijí výhradně jedinci společensky nepřizpůsobiví a problémoví.⁷⁶

Mezi základní oblasti, kde se dopady sociálního vyloučení nejvíce projevují, patří zejména nevyhovující hygienické podmínky, ekonomická oblast a možnost pracovního uplatnění, sociální složka (sociální vztahy v rodině a mimo ni), kulturní složka, která mimo jiné úzce souvisí právě se vzděláním a dosažením stupně vzdělání. V neposlední řadě je to také symbolická složka sociálního vyloučení - vytváření a reprodukce předsudků, marginalizace a diskriminace daných osob či příslušnost k dané komunitě. Na základě výše uvedeného je tedy třeba mít na paměti, že problematika sociálního vyloučení se netýká pouze cílové skupiny, ale celé společnosti a je úkolem nás všech vytvořit takové podmínky, které by přispívaly k odstranění příčin a dopadů sociálního vyloučení a podporovaly proces integrace.⁷⁷

2.6 K charakteristice romské rodiny

Romská rodina tvořila a stále tvoří základní instituci romského společenství. Význam romské rodiny pro socializaci, akulturaci a citový a společenský život jejich členů je i v dnešní době zpravidla větší než u rodin majoritní populace. Celá řada funkcí, které v dnešní době plní v rodinách majoritní populace především jiné instituce, zůstávají v romské rodině i v dnešní době v jejich kompetencích. V současné době jsou vlivem působení současných trendů některé tradiční funkce romské rodiny oslabovány a dochází k prolínání s prvky moderní a postmoderní společnosti ve vztahu k rodinnému životu. Lze tedy říci, že současné společenské změny mohou mít na romskou rodinu jednak pozitivní, ale také negativní vliv. Za negativní ve vztahu k tradičním romským rodinám lze např. považovat oslabení tradiční výchovné funkce rodiny (dopad předškolní výchovy a povinné školní docházky), změna postoje k uzavírání sňatku mladými páry. Přes všechny tyto vlivy a změny však zůstává rodina pro Romy nejdůležitější a největší hodnotou. Přičemž je kladen důraz na fungování rozšířené

---

⁷⁶ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 21 a 34-38. ISBN 978-80-7387-428-5.

⁷⁷ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 190-195. ISBN 978-80-7387-428-5.

rodiny (tzv. velkorodiny), která je i dnes stále funkční sociální jednotkou a je pro ni stále i v dnešní době charakteristická vysoká míra solidarity.⁷⁸

Vnitřní nepsané, ale všemi dodržované zákony romských skupin (velkorodin) spolu s autoritou jejich vůdce byly základem řádu a pořádku uvnitř skupiny a pomáhaly rodině přežít v nepříznivých životních situacích, ochraňovaly je a zaručovaly jim sociální oporu (členové rodiny byli povinni poskytovat si vzájemnou pomoc - při péči o děti pokud jim zemřeli rodiče, péče o staré a nemohoucí členy rodiny).⁷⁹

Současná romská rodina (stejně jako česká rodina) je rodinou monogamní, jejíž základ tvoří jeden muž a jedna žena, přičemž může jít o soužití legitimní a úředně potvrzené, nebo může jít o soužití ve vztahu druh - družka. Pro většinu Romů byla do nedávna charakteristická patriarchální velkorodina, v jejímž čele stál mužský představitel, tvořící širší příbuzensky provázanou skupinu relativně samostatných velkorodin. Rodinné vztahy, struktura, hierarchie rodiny i role jejich členů byly úzce vázány s charakterem skupinových vztahů a zákonů. S pojetím této tradiční rodiny se lze v dnešní době stále setkat např. u olašských slovenských Romů.⁸⁰

2.7 Specifika romské rodiny

Problematikou romské rodiny a jejími odlišnostmi, které je potřeba brát v potaz při řešení otázky romské problematiky a integrace Romů do většinové společnosti, se ve své publikaci společně s kolektivem autorů zabývá např. M. Kaleja a J. Knejps. Ve své publikaci poukazují na to, že odlišnost romské rodiny, která se projevuje např. v oblasti vnímání struktury rodiny, hodnotových priorit, funkcí, které má rodina plnit, je dána hned několika atributy rodinného a společenského života. V tradiční romské rodině jsou dále odlišné také cíle rodinné výchovy a pojmání sociálních rolí členů rodiny (např. přejímání péče o mladší sourozence, ze strany zejména starších sester, postavení ženy v péči o domácnost). Charakteristická je také velmi úzká vazba členů komunity na tuto komunitu, která hluboce ovlivňuje život jedince. Úcta a respekt k členům komunity, je pro Romy přirozenou vlastností. Další odlišností romské rodiny od rodiny majoritní

---

⁷⁸ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 52-59. ISBN 9788073874285.

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ Tamtéž

společnosti, která může být jednou z příčin existenčních problémů v romské rodině, je fixace Romů na přítomnost.⁸¹

Za samotné potíže vyskytující se v romské rodině právě díky její odlišnosti od rodiny majoritní jsou pokládány:

- **Existenční problémy rodiny** – nevyhovující bydlení a hygiena, špatné stravovací návyky, nezaměstnanost.
- **Patologické jevy v rodině** – alkoholismus, toxikomanie, agresivní chování.
- **Sociální stránka rodiny** – brzké rodičovství a zakládání rodiny, vysoký počet dětí v rodině.
- **Postoje rodiny ke vzdělání** – chybí motivace, malý zájem o vzdělání, vzdělání není prioritou.⁸²

2.8 Romské dětství

V tradiční romské rodině nebyl generačně oddělen svět dětí a dospělých. V tradiční romské rodině všichni vše tvoří a podnikají společně. Dítě se prostřednictvím velkorodiny, která na něho působila, učilo rychle navazovat sociální kontakty. Dospělí dítě respektovali a dítě respektovalo dospělé. Dobře vychované dítě mělo svou rodinu v úctě a rodinu, ze které pocházelo, vždy dobře prezentovalo.⁸³

V počátcích výchova dětí náležela především matce dětí a otec, který byl na děti přísnější, přebíral výchovu v období puberty. V rámci výchovy dětí bylo zohledňováno také jejich pohlaví. Chlapci pracovali společně s otci a učili se otcovu řemeslu. Výchova dívek náležela z velké části matce a dívky se učily být dobrou ženou a budoucí snachou. V rámci výchovy pomáhaly dívky matce s výchovou mladších sourozenců, s přípravou jídel a byly učeny čistotě v domácnosti, na kterou byl v tradiční romské rodině kladen velký důraz. Výchova mladých romských dívek či žen pokračovala v domě její tchýně, kam dívka zpravidla po svatbě odcházela. Svě tchýni pomáhala s udržováním čistoty

---

⁸¹ KALEJA, Martin a KNEJPS, Jan. *Mluvme o Romech*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 101-108. ISBN 978-807368-708-3.

⁸² KALEJA, Martin a KNEJPS, Jan. *Mluvme o Romech*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 105. ISBN 978-807368-708-3.

⁸³ *Romové v České Republice: Dětství* [online]. 13.4.2000 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18389>.

v domácnosti, učila se vařit jídla, tak jak bylo v rodině jejího manžela zvykem a své tchýni musela být neustále k dispozici.⁸⁴

V tradiční romské rodině, se dítě učilo především tím, že se plně účastnilo života v komunitě a napodobovalo starší. Romské dítě se v rodině učí především pro svůj další praktický život a právě i z tohoto důvodu nepřipisovali, a do dnes někteří Romové nepřipisují institucím, zabývajícím se výchovou a vzděláváním, kam spadají právě školy, velký význam. Moudrost se v romské rodině předávala vyprávěním starších o jejich zkušenostech, prostřednictvím příběhů, pohádek, mýtů, přísloví či hádanek. Cílem těchto vyprávění bylo předávání oněch zkušeností starších a etických norem, které byly v romské rodině ceněny.⁸⁵

Romské děti donedávna získávaly a v některých rodinách stále získávají prostřednictvím rodiny z velké části poznatky potřebné pro život, osvojovaly si pravidla skupinového chování a specifické etnické normy vztahující se k romskému etniku. Formovaly svůj pocit spolupatříčnosti a sounáležitosti k romské rodině a romskému etniku a svým způsobem své vlastní romství. Svě útočiště, pocit sounáležitosti a bezpečí najde romské dítě jak u matky, tak otce a dále také u sourozenců obou rodičů. Otec i matka se v romské rodině mimo jiné cítí odpovědní také za její prosperitu. I dnes je v romské rodině velmi významná role otce a jeho synů, jejichž úkolem je hmotně zabezpečit rodinu a v neposlední řadě určovat také její správný chod.⁸⁶

Rodiče svoji výchovu směřují především na nejmladší děti, kterým věnují veškerý svůj čas a péči. Aktivní zájem o vzdělání svých dětí projevují romští rodiče pouze v prvních letech školní docházky (přibližně do třetího ročníku ZŠ), a to pouze pokud získají ke škole jako instituci patřičnou důvěru. Příčinou vzrůstajícího nezájmu o vzdělání svých dětí bývají narůstající povinnosti a přibývajících vzdělávací nebo výchovné potíže. Rodiče očekávají, že výchovné potíže zvládnou a vyřeší sami pedagogové. Komunikovat a udržovat dále vztahy se školou, jsou ochotni jen, pokud jsou sami se školou subjektivně spokojeni.⁸⁷

---

⁸⁴ Romové v České Republice: *Dětství* [online]. 13.4.2000 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18389>.

⁸⁵ Tamtéž

⁸⁶ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 65-70. ISBN 9788073874285.

⁸⁷ KALEJA, Martin a KNEJPS, Jan. *Mluvíme o Romech*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 115-117. ISBN 978-807368-708-3.

Pokud rodiče výchovu starších dětí nezvládají, přebírají výchovu prarodiče, nejčastěji babička, která je považována za nejvyšší autoritu (v romském společenství je autorita jejich nejstarších členů stále vysoce ceněna).⁸⁸

Také oblast generace romských dětí je dnes významnou oblastí, kde dochází k zásadním změnám. Ke zmiňované proměně dochází v důsledku zásadních změn v celé společnosti. Především je to kladení různých požadavků na děti, které má v dnešní době spíše klesající tendenci, či nejsou na tyto děti kladeny požadavky vůbec žádné. Tyto tendence vycházejí především z pojetí romských rodin jejich dětí, pro které je charakteristická zejména volnost a láska k dětem. V závislosti na snižující se tendenci ukládat romským dětem různé povinnosti klesá také jejich úcta ke starším členům rodiny.⁸⁹

Mezi faktory, které výrazně ovlivňují romské dětství, patří dvě základní skupiny podmínek, a sice socioekonomické podmínky a kulturní specifika dané romské rodiny. Socioekonomické podmínky pak mohou mít na romské děti negativní vliv ve smyslu sociální exkluze, kdy tyto podmínky neposkytují dané rodině dostatek prostředků pro zabezpečení základních potřeb dítěte (pravidelná strava, dostatečná hygiena atd.). Negativní dopad na romské děti ve vztahu ke vzdělávání má nadále vysoký výskyt rizikového chování, které je výsledkem sociálního vyloučení (sociální exkluze) Romů. Kulturní faktory se pak projevují např. v odlišném stylu rodinné výchovy, požadavcích kladených na romské dítě a postoji k institucionálnímu vzdělávání (mateřské a základní školy atd.). Další významnou oblastí, která může také negativně přispět k úspěšnému vzdělávání romských dětí, je ekonomická situace dané rodiny. Často se lze v romských rodinách setkat s tím, že romské dítě nemá své vlastní zázemí (romské děti jsou zvyklé spíše na život ve skupinách lidí) a místo, kde by si mohlo hrát či plnit domácí úkoly. Nemalou roli v procesu vzdělávání u romských dětí také hraje vysoký výskyt rizikového chování v dané populaci (nikotinizmus, drogová závislost, kriminalita aj.)⁹⁰

Lze tedy říci, že převážně kulturní vlivy a odlišnost rodinné výchovy, především pak její kolektivní charakter, jsou z velké části příčinou špatné integrace romských dětí do vzdělávacího systému, který vychází z velké části z hodnot a postojů majoritní

---

⁸⁸ KALEJA, Martin a KNEJPS, Jan. *Mluvíme o Romech*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 115-117. ISBN 978-807368-708-3.

⁸⁹ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 65-70. ISBN 9788073874285.

⁹⁰ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 138-140. ISBN 9788073874285.

populace (např. u děvčat je příčinou jejich školního neúspěchu kladení vysokých nároků ze strany rodičů při péči o mladší sourozence).⁹¹

2.9 Specifika výchovy v romské rodině

Co se týká postavení dětí v romské rodině, jsou děti stavěny na první místo. Romští rodiče své děti milují nade vše a pro své děti udělají první poslední. Narození dítěte v romské rodině je významnou životní událostí a mezníkem v romské rodině. Nový člen v romské rodině přináší radost, potěšení a životní obrat, změnu životní dimenze. Výchova a péče o děti v romské rodině je mimo péče o domácnost jedním z hlavních úkolů ženy (matky). Svoji péči často věnuje matka převážně nejmladšímu dítěti. S narůstajícími rodičovskými povinnostmi přechází část rodičovské péče na starší sourozence (nejčastěji na dcery). Snadno se tak stává, že starší sourozenci jsou úkolovány a přetěžovány povinnostmi dospělých, což může negativně ovlivnit jejich školní prospěch. Z tohoto důvodu je tento přístup z velké části v majoritní společnosti vnímán negativně jako výchovný přístup, kdy je o dítě pečováno pouze do doby, než se v rodině narodí dítě další. Muž jako otec je z obecného pohledu převážně pasivním rodičem.⁹²

2.9.1 Romská rodina z pohledu majority

Ve vztahu k výchově dětí z pohledu majority plní svoji funkci romská rodina nedostatečně - o své dítě se z velké části starají do doby, než se jim narodí další. Cíle výchovy mají také zcela odlišný charakter od majoritní společnosti, což souvisí s hodnotami etnika, jeho zájmy a jejich vlastní strukturou. Tyto odlišné znaky romské rodiny ve vztahu k jejím dětem se mohou negativně projevit např. v oblasti existenčních podmínek rodiny, v oblasti vysokého výskytu rizikového chování, na sociálních

---

⁹¹ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. Vyd. Praha: Triton, 2010, s. 138-140. ISBN 9788073874285.

⁹² KALEJA, Martin a KNEJPS, Jan. *Mluvme o Romech*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 101-108. ISBN 978-807368-708-3.

stránkách rodiny a v postojích ke vzdělávání a jeho hodnotě, jež právě majoritní společnost často vnímá jako velké negativum této majoritní skupiny.⁹³

2.10 Význam vzdělání pro romskou komunitu

V romských rodinách ve vztahu ke vzdělávání často chybí motivace dětí ze strany rodičů, malý zájem rodičů o vzdělání jejich dětí a absence vzorů.⁹⁴

Negativní postoje Romů ke vzdělání byly předávány z generace na generaci již v minulosti. Vzdělání nepatřilo v romském životě k prvořadým a základním hodnotám jejich života. Romské děti i rodiče přijímali školu s nechutí a nedůvěrou, rodiče se obávali, že by jim škola mohla jejich děti odcizit. V současné době však také hodnota vzdělání, jak ukazují současné výzkumy (Davidová, 2010), prochází výraznými změnami a zejména u mladé generace význam vzdělání začíná pozvolna stoupat a stává se významným stratifikačním kritériem uvnitř skupiny. Dále je neúspěch romských dětí v oblasti vzdělávání dán také odlišnou rodinnou výchovou, která vychází z kolektivního pojetí rodiny a děti často bývají od malička vychovávány jako jedinci, kteří jsou na rodině celý život závislí (jak materiálně, tak psychicky) a je bráněno jejich individuálnímu vývoji a osamostatnění.⁹⁵

Ve škole pak byly romské děti často vzdělávány a oddělovány od svých vrstevníků. Byly posazovány do tzv. cikánských lavic. Znevýhodňující a odlišné sociální prostředí a nedostatečné jazykové vybavení dětí z romských rodin způsobovalo, že tyto děti zůstávaly pozadu za svými spolužáky. Toto znevýhodnění mělo dopad nejen na jejich vzdělání a vztah ke škole, ale i na navazování vztahů s jejich neromskými spolužáky.⁹⁶

Právo na vzdělání a podpora vzdělávání romských dětí se v neposlední řadě odvíjí od základních dokumentů, jakými jsou Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod a Úmluva o právech dítěte. Tyto dokumenty definují vzdělání jako jedno ze základních lidských práv, které musí být poskytováno všem lidem bez rozdílu. Cílem

---

⁹³ KALEJA, Martin a KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 105. ISBN 9788073687083.

⁹⁴ Tamtéž

⁹⁵ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 111-112. ISBN 9788073874285.

KALEJA, Martin a KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 78-80. ISBN 9788073687083.

⁹⁶ URBAN, David, KAJANOVÁ, Alena. Vzdělání jako klíčová oblast integrace Romů v České Republice. *Antropowebzin* [online]. 2009, č. 1 [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/vzdelani-jako-klicova-oblast-integrace-romu>

vzdělání by mělo být připraveno jedince na život ve společnosti, naučit ho přijímat sociální role a připravit ho na uplatnění se v měnících se podmínkách zaměstnanosti.⁹⁷

2.11 Systém edukace romských žáků – sociální a multikulturní aspekt

Překážky integrace romských žáků do hlavního vzdělávacího proudu, jak uvádějí v své publikaci Kaleja a Knejps jsou: - „nedostatečná předškolní příprava, málo motivující rodinné prostředí, absence práce s knihami a hračkami, slabá motivace ke školní práci, absence denního režimu, nezažití úspěchu, postoj romských rodičů ke škole.“⁹⁸ S překážkami v integraci romských žáků se ale setkáváme i ze strany učitelů - předsudky některých učitelů, jejich nízké očekávání, obavy ze školního prostředí, kde je vyšší počet romských žáků.⁹⁹

Jednou z možností jak přispět k integraci/inkluzi znevýhodněných skupin žáků, mezi které patří mimo jiné právě i romští žáci, je multikulturní výchova. Multikulturní výchova by měla naučit žáky vzájemné toleranci a respektování odlišných specifík za předpokladu nenarušené harmonie mezi mnohými lidskými společenstvy. Za multikulturní výchovu, která je zaměřena na romské žáky, jak uvádí ve své publikaci Kaleja a Knejps, je považován „proces vynaloženého úsilí, péče, edukace, resocializace, intervence a snahy o vytvoření porozumění, tolerance z řad Romů (romského žáka) vůči skupinám, které spadají do otázky multikulturality, stejně tak vůči majoritní společnosti.“¹⁰⁰

Význam multikulturní výchovy spočívá v patřičně vynaloženém úsilí, péči a edukaci, jejímž cílem je resocializace, intervence a snahy o vytvoření vzájemného porozumění vůči skupinám, jež spadají do oblasti multikulturality. Ve vztahu k majoritní společnosti jde především o procesy, jejichž výsledkem je snaha o odstranění předsudků, stereotypů, rasismu, diskriminace a dalších. Multikulturní

---

⁹⁷ URBAN, David, KAJANOVÁ, Alena. Vzdělání jako klíčová oblast integrace Romů v České Republice. *Antropowebzin* [online]. 2009, č. 1 [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/vzdelani-jako-klicova-oblast-integrace-romu>

⁹⁸ KALEJA, Martin a KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 110-111. ISBN 9788073687083.

⁹⁹ KALEJA, Martin a KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 110-119. ISBN 9788073687083.

¹⁰⁰ KALEJA, Martin a KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 109. ISBN 9788073687083.

výchova by pak měla působit jednak směrem k žákům pocházejícím z minoritní skupiny (v našem případě ve vztahu k romským žákům), ale též k žákům majoritní populace.¹⁰¹

Jedním z cílů multikulturní výchovy případně integrace ve vztahu k romskému etniku by mělo být odstranění negativních předsudků, stereotypů, rasismu, diskriminace a xenofobie, které se objevují ve vztazích Romů a majoritní společnosti a negativně tyto vztahy ovlivňují. Jedním z dalších cílů multikulturní výchovy je aktivní zapojení romské minoritní společnosti do procesu edukace romských žáků. Multikulturní výchova a vzdělávání, která vychází převážně z pravidel majoritní populace, by z těchto důvodů měla tedy být řešena obousměrně. Proces multikulturní edukace by tedy měl záměrně působit na oba činitele - objekty i subjekty výchovy.¹⁰²

2.12 Charakteristika romského žáka

Romské dítě vyrůstá oproti dítěti z majoritní populace v prostředí, pro které jsou charakteristické odlišné podmínky - jiný jazyk, kultura a hodnotový systém. Výchova a vzdělávání bývá často také ovlivněno odlišným mateřským jazykem a jiným vnímání jednotky času, kdy jsou romské rodiny vázány výhradně na přítomnost a není tak tedy možné motivovat romské žáky budoucností. Romští žáci také bývají často mnohem více emotivně citlivější a bývají poměrně nesamostatní. V romských rodinách mimo jiné chybí smyslová stimulace dětí - v tradiční romské rodině nenajdeme knížky či kreslicí potřeby. Intelektové podněty jsou romským dětem zprostředkovány odlišným způsobem, což však má za následek nedostatečně vyvinutou jemnou motoriku, nedostatečné kulturní a hygienické návyky. Dále je pro romské žáky charakteristická jejich špatná soustředěnost, krátkodobá pozornost, pasivní příjem informací, absence motivace a absence radosti ze splněných úkolů. Dalšími překážkami v úspěšném vzdělávání a jejich integraci jsou nedostatečná předškolní příprava a málo motivující rodinné prostředí, absence práce s hračkami a knihami, absence denního režimu, nezažití úspěchu a další.¹⁰³

---

¹⁰¹ KALEJA, Martin a KNEJP, Jan. *Mluvmе о Romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 109-110. ISBN 9788073687083.

¹⁰² Tamtéž

¹⁰³ Tamtéž

Neúspěch integrace romských žáků lze také ale najít i ze strany pedagogů - nízké očekávání učitelů vůči romským žákům, předsudky a další.¹⁰⁴

Mezi pozitivní vlastnosti a schopnosti romských žáků patří jejich muzikálnost, spontánnost, estetické vnímání a pohybové dovednosti. Dobrý učitel by tedy měl v procesu vzdělávání umět u těchto dětí odhalit zejména tyto jejich stránky, umět je dále rozvíjet a tímto způsobem romské žáky ke vzdělání motivovat a budit v nich důvěru směrem ke škole jako instituci.¹⁰⁵

V procesu edukace romských žáků je tedy zapotřebí zohlednit odlišnost těchto žáků od majoritní populace, která se projevuje např. odlišnou kulturou, jazykem a odlišným vnímáním hodnot, vázaností na přítomnost, nesamostatnost romských dětí, motivovanost ke vzdělání. Velké potíže ve vzdělávání romských dětí přináší také odlišná smyslová stimulace dětí. V romské rodině často např. chybí knížky či kreslicí potřeby, což může mít za následek nedostatečně vyvinutou jemnou motoriku, nevládnutí kulturních a hygienických návyků. Potíže ve vzdělávání přináší romským žákům také jejich nesoustředěnost, krátkodobá pozornost, pouze pasivní příjem informací bez hlubšího propojení. Všechna tato specifika cílové skupiny je zapotřebí v procesu edukace zohlednit a výchovu a vzdělávání této cílové skupině a jejím možnostem přizpůsobit.¹⁰⁶

Koho přesně lze považovat za romského žáka, žáka se sociálním znevýhodněním je mimo jiné uvedeno ve Školském zákoně v paragrafu č. 16.¹⁰⁷

Kaleja a Knejps považují ve své publikaci za romského žáka takového žáka:

- jehož rodiče se ke svému romství hlásí (v úředních dokumentech či jen v ústním sdělení);
- jež užívá romského jazyka (i jeho základů);
- o jehož původu učitelé, asistenti pedagoga nebo terénní sociální pracovníci vědí, že je romský;
- pochází ze sociálně vyloučených lokalit, kde nejčastěji romské rodiny žijí.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ KALEJA, Martin a KNEJP, Jan. *Mluvíme o Romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 109-110. ISBN 9788073687083.

¹⁰⁵ Tamtéž

¹⁰⁶ Tamtéž

¹⁰⁷ Česká Republika. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném. In: *561/2004 Sb. MŠMT*, 2004. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>

2.12.1 Poznatky vztahující se k romským žákům

Pro samotného romského žáka je velmi důležité, aby jim byl učitel „nablízku“ a mohli mu plně důvěřovat, pak budou romské děti školu navštěvovat rády a mohou si vytvořit kladný vztah ke škole a školní výuce. Romští žáci potřebují vědět, že je má jejich učitel rád a záleží mu na nich, a pokud to potřebují, mohou ho vždy požádat o pomoc. Takový učitel může u romských žáků vzbudit potřebný zájem a motivaci ke vzdělání. Aby mohl být mezi učitelem a romskými žáky navázán pozitivní vztah, je důležité, aby pedagog dosáhl určitých kompetencí - znalost etnika, základů romského jazyka, ochota poskytnout základní poznatky o romské kultuře, přísná spravedlnost vůči všem, prosociální charakter při řešení výchovně vzdělávacích problémů, citlivá komunikace s rodiči žáka. Naopak žáci, kteří nemají možnost zažít ve škole úspěch, neplní své domácí úkoly, na vyučování se nepřipravují, ztrácejí o učivo zájem a získávají negativní vztah ke škole. Lze v tomto případě hovořit o specifických kompetencích inkluzivního pedagoga ve vztahu k cílové skupině romských žáků.¹⁰⁹

2.12.2 Poznatky vztahující se k rodičům romských žáků

Rodiče svoji výchovu směřují především na nejmladší děti, kterým věnují veškerý svůj čas a péči. Aktivní zájem o vzdělání svých dětí projevují romští rodiče pouze v prvních letech školní docházky (přibližně do třetího ročníku ZŠ). Příčinou vzrůstajícího nezájmu o vzdělání svých dětí bývají narůstající povinnosti a přibývající vzdělávací nebo výchovné potíže. Rodiče očekávají, že výchovné potíže zvládnou a vyřeší sami pedagogové. Komunikovat a udržovat vztahy se školou, jsou ochotni, jen pokud jsou sami se školou subjektivně spokojeni.¹¹⁰

---

¹⁰⁸ KALEJA, Martin a KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 111. ISBN 9788073687083.

¹⁰⁹ KALEJA, Martin a KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 115. ISBN 9788073687083.

¹¹⁰ KALEJA, Martin a KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 115-117. ISBN 9788073687083.

2.13 Strategie pro zlepšení edukace Romů

Jak uvádí ve své publikaci Vítková právě „vzdělání romské populace je zcela rozhodujícím předpokladem k vzestupu romského etnika a jeho integrace do společnosti. Systém vzdělávání by měl být propojen a aplikován na celou romskou populaci a v celém jejím průřezu.“¹¹¹

V první řadě je z pohledu integrace důležité již předškolní institucionální zaměření. Předškolní vzdělávání navazuje na výchovu dětí v rodině, mělo by podporovat její působení, v mateřské škole děti získávají sociální zkušenosti a základní poznatky o životě, které jim život výhradně v romské rodině nemá možnost poskytnout.¹¹²

Vzdělávání romských dětí probíhá v převážné většině pouze na úrovni základního školství. V rámci základního vzdělávání, které by bylo pro romské děti přínosem, je zapotřebí si uvědomit několik zásadních bodů. Romské děti často potřebují a vyžadují individuální přístup především na počátku školního vzdělávání a později při přechodu na druhý stupeň. Po celou dobu školní docházky je zapotřebí vytvářet u dětí kladný vztah ke škole a učení (navázání kontaktu s dětmi a jejich rodiči). Zapojení multikulturních prvků do výuky. Nedílnou součástí základního vzdělávání je zohlednění kulturní identity romských dětí, která je rozvíjena v rámci romské historie, kultury a při podpoře zachování romského jazyka. V rámci základního vzdělávání a především v jeho počátcích je cílem podpora a rozvoj přípravných tříd pro děti se sociálním znevýhodněním. Hlavním cílem tříd je zmírnit počáteční neúspěšnost při nástupu do školy, odstranění jazykových bariér, vytvoření kladného vztahu ke vzdělání jak ze strany dětí, tak ze strany jejich rodičů. Na základních školách se mohou romské děti dále vzdělávat ve třídách určených převážně romským dětem, počet žáků ve třídě může být snížen, některé vyučované předměty mohou být redukovány s ohledem na potřeby romských žáků. Významnou roli ve vzdělávání romských žáků plní funkce asistenta pedagoga (dříve romský asistent). V rámci vzdělávání je důležité brát ohled na individuální možnosti a potřeby žáků. Důležité je také správné vytvoření a sestavení vhodných metodických materiálů, vhodných učebních pomůcek, podpora a rozvoj programů a kurzů zaměřených na doučování romských dětí. V rámci změn v přístupu ke

---

¹¹¹ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004, s. 54. ISBN 8073150719.

¹¹² VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004, s. 54-60. ISBN 8073150719.

vzdělání romských dětí a mládeže plní důležitou roli poradenský systém určený nejen romským žákům ale také jejich rodičům.¹¹³

2.14 Základní východiska koncepce romské integrace ve vztahu k základnímu vzdělávání

Problematikou integrace romských žáků ve vztahu ke vzdělávání se ve své publikaci zabývá např. Balvín. Ve své publikaci mimo jiné uvádí základní východiska integrace ve vztahu k romským žákům.¹¹⁴

„ Perspektiva lidských práv

Perspektiva národnosti

Sociokulturní perspektiva“¹¹⁵

Proto by měla nejen škola ale i ředitelé a učitelé dbát ve výuce romských žáků na sociokulturní situaci daného žáka, rozvíjet v něm potenciál, který by zohledňoval a vyjadřoval jeho národnostní příslušnost. Ztráta romské identity, kultury a jazyka nesmí představovat podmínky začlenění Romů do české společnosti. Integrací ve vztahu k Romům jak uvádí ve své publikaci Balvín je *„plnohodnotné začlenění Romů do společnosti, které jim umožní, aby si volili, která kulturní specifika a odlišnosti si přejí zachovat.“¹¹⁶* Tato myšlenka (respekt k romství, jeho tradicím a kultuře) je dále základním východiskem postoje vlády a její politiky ve vztahu k romským příslušníkům.¹¹⁷

Škola má povinnost nabídnout romským žákům takový obsah vzdělávání a metody, které odpovídají současné filosofii výchovy ve vztahu k Romům – multikulturalismus a interkulturalismus. Škola má dále za povinnost reprezentovat svým žákům takové poznatky a metody, které zastupují romskou kulturu jako celek, rozvíjejí romství, jejich

---

¹¹³ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004, 54-60 s. ISBN 8073150719.

¹¹⁴ BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. 1. vyd. Praha: Radix, 2008, s. 18-22. ISBN 9788086031835.

¹¹⁵ BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. 1. vyd. Praha: Radix, 2008, s. 18. ISBN 9788086031835.

¹¹⁶ BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. 1. vyd. Praha: Radix, 2008, s. 20. ISBN 9788086031835.

¹¹⁷ *Koncepce romské integrace*. [online]. Praha: Rada pro záležitosti romské komunity, 27.3.2006 [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_49_1.pdf

specifické tradice a kulturu. Ve volbě výukových metod je kromě samotného romství nutné respektovat i celoevropský charakter romského národa. Problematika integrace a vzdělávání Romů z celoevropského pohledu je v kompetenci Mezinárodní romské unie.¹¹⁸

2.14.1 Vzdělávání jako klíčová oblast integrace romských dětí

Nedostatečné vzdělání stejně jako negativní vzorce přístupů ke vzdělání jsou jednou z příčin sociálního vyloučení Romů. Z tohoto důvodu je dnes nahlíženo na oblast vzdělávání jako jednu z možností integrace Romů.¹¹⁹

Jak uvádí ve své publikaci Balvín, příslušnost člověka k určitému etniku hraje jednu z důležitých rolí ve vztahu k výchově a vzdělávání. Dále také uvádí, že častou příčinou negativních postojů učitelů vzhledem ke vzdělávání Romů jsou často nezodpovězené otázky - „*Proč vlastně učit romské žáky?, Proč překonávat nepříznivé mínění o romské komunitě a jak čelit sociálním vlivům, které působí negativně na rozvoj osobnosti romských dětí?*“¹²⁰

Je tedy dobré mít na paměti, jak vyplývá z výše uvedeného, že dobrý učitel může být pro romského žáka cestou, jak dosáhnout úspěchu nejen ve vzdělávacím procesu, ale i ve svém dalším životě. Problematikou vzdělávání Romů se v dnešní době zabývají nejen pedagogové, ale i vládní a samosprávné orgány včetně samotných Romů a jednou z koncepcí romské integrace do společnosti je zkvalitňování výchovy a vzdělávání romských žáků.¹²¹

Jednou z dalších příčin neúspěchu ve vzdělávání Romů je jejich samotný negativní postoj k hodnotě vzdělání a škole jako instituci. Většina Romů školu chápala a dnes stále chápe jako faktor, který narušuje jejich hodnoty, brala ji jako instituci, která předává negativní postoje své společnosti. Z tohoto důvodu je potřeba se zamyslet nad

---

¹¹⁸ BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. 1. vyd. Praha: Radix, 2008, s. 18-22. ISBN 9788086031835.

¹¹⁹ URBAN, David, Alena KAJANOVÁ. Vzdělání jako klíčová oblast integrace Romů v České Republice. *Antropowebsin* [online]. 2009, č. 1 [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/vzdelani-jako-klicova-oblast-integrace-romu>

¹²⁰ BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. 1. vyd. Praha: Radix, 2008, s. 11. ISBN 9788086031835.

¹²¹ BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. 1. vyd. Praha: Radix, 2008, s. 18-24. ISBN 978-80-86031-83-5.

změnou systému vzdělávání a snažit se vytvořit takovou školu, která by byla pro Romy akceptovatelná a kde by byly respektovány jejich odlišné vzdělávací potřeby.¹²²

Aktivity vedoucí ke změně systému vzdělávání a k podpoře vzdělávání Romů by se měly projevit zejména v těchto oblastech:

- **Podpora škol** - speciální třídy, asistenti ve třídách, učitelé specializovaní na romskou problematiku.
- **Podpora učitelů, žáků a rodičů** - informační aktivity (přípravná, vzdělávací a přímá pomoc za přispění sociálních pracovníků), finanční podpora romských organizací.
- **Pedagogické prostředky a materiály** - různé formy pedagogického dohledu.
- **Učitelé a jejich vzdělávání** - rozvoj center určených pro přípravu učitelů zaměřených na práci s romskými dětmi, stáže a letní školy.
- **Informace a výzkum.**
- **Koordinace aktivit** - projekty a koordinační pracovníci.¹²³

---

¹²² VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004, s. 52-56. ISBN 8073150719.

¹²³ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004, s. 53. ISBN 8073150719.

3. Nestátní neziskové organizace

V současné době jsou v oblasti volného času činné ve vztahu k cílové skupině romských dětí a mládeže také různé nestátní organizace, mezi které patří např. právě církevní, popřípadě charitativní organizace. Zde na území Českých Budějovic jsou v této oblasti činné zejména Salesiánské středisko České Budějovice a Městská Charita České Budějovice. Jejich hlavním cílem mimo jiné je péče o neorganizovanou mládež a efektivní vyplnění jejich volného času. Jednotlivě budou blíže tyto dvě organizace popsány v následujících kapitolách.¹²⁴

3.1 Salesiánské středisko České Budějovice

První ze zmiňovaných organizací je Salesiánské středisko České Budějovice. Středisko je školskou právnickou osobou, jejímž zřizovatelem je Salesiánská provincie Praha, se sídlem Kobyliské nám. 1000/1, 182 00 Praha 8, která Středisko zřídila jako církevní organizaci. Středisko funguje již od roku 1995 mimo své další činnosti (zájmové kroužky, letní tábory) především jako poskytovatel sociálních služeb, které jsou určeny pro neorganizované, sociálně znevýhodněné nebo romské skupiny dětí ve věku od 6 do 26 let.¹²⁵

3.2 Cíle a poslání Střediska

Základním cílem Střediska je přispívat k celostnímu rozvoji dětí a mladých lidí prostřednictvím preventivního systému Bona Boska, který bude dále rozebrán v dalších kapitolách. Svoji činnost středisko realizuje v několika základních sekcích - zájmové kroužky, otevřené kluby, tzv. „Chaloupky“ neboli letní tábory a v neposlední řadě je

---

¹²⁴ KAJANOVÁ, Alena. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: etnické, marginální a rizikové skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009, s. 68-70. ISBN 9788073941819.

KAJANOVÁ, Alena a URBAN, David. *Situation of Roma Minority in Czech, Poland and Slovakia*. Wroclav, 2009. Use of Salesian principles in Roma children and youth pedagogy, s. 145-152. ISBN 978-83-928354-1-7.

¹²⁵ *Salesiánské středisko mládeže - historie střediska* [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=48

kladem důraz na práci s dobrovolníky a praktikanty, kteří jsou nepostradatelnou součástí činnosti Střediska.¹²⁶

Středisko vykonává druh činnosti školského zařízení (školského zařízení pro zájmové vzdělávání) a svoji činnost a její rozsah zaměřuje zejména na - pravidelnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činnost, terénní práci, příležitostnou a spontánní činnost, pomoc dětem, mládeži a rodině v tíživé sociální situaci, táborová a pobytová činnost, prevence rizikového chování, práce s dobrovolníky, sportovní činnost a mnohé další. V souladu s posláním Střediska je zde také rozvíjena další činnost, která je zaměřena na prevenci rizikového chování u dětí a mládeže ohroženými sociálním vyloučením.¹²⁷

Kromě aktivit, které jsou určeny zejména dětem a mládeži, pořádá Středisko také další kulturní, náboženské, sportovní a rekreační aktivity. Středisko dále vytváří předpoklady k tomu, aby se přiměřeným způsobem na plnění poslání Střediska a při realizaci jeho aktivit mohli zapojit všichni účastníci. Jednak tedy děti a mladí lidé, ale i jejich rodiče a další osoby.¹²⁸

Vzhledem k povaze, která je zaměřena na problematiku Romů a jejich integraci, se nyní zaměřím pouze na programy, které jsou určeny převážně cílové skupině. Zájemce o více informací odkazují na citovanou literaturu nebo internetové stránky organizace.

3.3 Preventivní systém Střediska

Preventivní systém a specifický způsob salesiánské výchovy vychází z preventivního systému Dona Boska, jehož základem je tzv. „princip asistence“, kdy vedoucí „žije“ mezi mladými lidmi, navazuje s nimi osobní vztah a stává se tak ve své podstatě jejich „animátorem“.¹²⁹

---

¹²⁶ *Salesiánské středisko mládeže - cíle a poslání* [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=44

¹²⁷ *Salesiánské středisko mládeže - činnost střediska* [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=20

¹²⁸ Tamtéž

¹²⁹ *Salesiánské středisko mládeže - cíle a poslání* [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=44

Výchovný systém v sobě zahrnuje „*umění vychovávat kladnými hodnotami*“. Dobro je předkládáno vhodným a zajímavým způsobem tak, aby lákalo svou zajímavostí mladé lidi k vyzkoušení a přijali ho za své.¹³⁰

Preventivní systém se opírá o 3 základní prvky:

- **Rozum** = mít rozumné požadavky, usilovat o rozvoj celé osoby.
- **Laskavost** = mladí lidé by měli cítit, že jsou milováni, i když jsou na ně kladeny nároky.
- **Vztah k Bohu** = přesvědčení, že v lidském životě nás Někdo přesahuje, že víra je pro člověka otázkou i odpovědí a vede k životu ve svobodě, solidaritě a spravedlnosti.¹³¹

V návaznosti na výše zmíněné by tedy středisko mělo být místem, kde se mohou děti nebo mladí lidé setkávat při hře a zábavě, dále je otevřeným domovem, kde by měl být každý přijat a měl by se zde cítit dobře a v bezpečí. Středisko by se mělo stát prostřednictvím svých programů „školou“ připravující na život ve společnosti, mělo by pomáhat k celostnímu rozvoji osobnosti dítěte nebo mladého člověka, utváření jeho vlastního názoru na důležité otázky týkající se jeho života.¹³²

3.4 Činnost Střediska

3.4.1 Zájmové kroužky

Cílem zájmových kroužků, které středisko v současné době nabízí, je smysluplné využití volného času právě prostřednictvím těchto kroužků a dále pořádání turnajů a mnoho dalších aktivit. Velkou výhodou kroužků je individuální přístup vedoucích k dětem, je kladen důraz na aktivní trávení volného času, osobnostní rozvoj a komunikaci, sociální dovednosti. Také v rámci kroužků je uplatňován preventivní systém Dona Boska. V rámci kroužků je dále kladen velký důraz na vytváření

---

¹³⁰ Salesiánské středisko mládeže - cíle a poslání [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=44

¹³¹ Tamtéž

¹³² Tamtéž

rodinného prostředí, které napomáhá ke zlepšení vztahu a lepší spolupráci mezi účastníkem a vedoucím kurzu.¹³³

3.4.2 Dobrovolníci a praktikanti

Dobrovolníci a praktikanti jsou lidé, kteří nabízejí svůj volný čas a energii. Dobrovolníci působí ve Středisku jako výchovní asistenti ve všech jeho programech. Podílejí se aktivně na přípravě, realizaci i hodnocení jednotlivých činností a jejich přítomnost na středisku je nedílnou součástí zajištění dobrého chodu jednotlivých aktivit. Praktikanti působící v rámci Střediska přicházejí nejčastěji z řad Teologické fakulty Jihočeské univerzity, kdy Středisko působí jako klinické pracoviště této fakulty.¹³⁴

Dobrovolníci a praktikanti se mohou zapojit např. doučování romských dětí, dále do programů oratoře, volnočasových aktivit probíhajících přímo na sídlišti Máj do zájmových kroužků atd.¹³⁵

3.4.3 Chaloupky

Jde o křesťanské tábory pořádané Salesiánským střediskem. Jejich hlavní charakteristikou je malý počet dětí a rodinné prostředí. Na táborech jsou pak děti vychovávány a vedeny v duchu základních křesťanských hodnot.¹³⁶

3.4.4 Otevřené kluby

Činnost otevřených klubů je rozdělena na dvě základní sekce - pedagogické programy a programy v rámci sociální služby.¹³⁷

---

¹³³ Salesiánské středisko mládeže - zájmové kroužky [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=54

¹³⁴ Salesiánské středisko mládeže - dobrovolníci a praktikanti [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=52

¹³⁵ Tamtéž

¹³⁶ Salesiánské středisko mládeže - Chaloupky [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=2864

¹³⁷ Salesiánské středisko mládeže - otevřené kluby [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=50

Sociální služba je registrována dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách jako Nízkoprahové zařízení pro děti mládež Bosko (dále jen NZDM Bosko) a v neposlední řadě je Středisko pověřeno k výkonu sociálně-právní ochrany dětí dle zákona č. 359/1999 Sb. Pedagogické programy pak spadají pod tzv. „Školský zákon“ - zákon č. 561/2004 Sb.¹³⁸

Cílovou skupinou této sekce jsou nejčastěji děti a mládež ve věku od 3 do 26 let, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy. Aktivitu navštěvují nejčastěji děti ze spádové oblasti Čtyři Dvory - sídliště Máj, Vltava a Šumava. V rámci jednotlivých programů je opět uplatňován individuální přístup směrem k účastníkům, případně celé skupině účastníků, který vychází z jejich potřeb a přání, a dále jsou od účastníků vyžadována určitá pravidla, kterými se jako účastník aktivity musí každý řídit a s nimiž jsou seznamováni v rámci svých prvních návštěv.¹³⁹

Nedílnou součástí otevřených klubů je také spolupráce s celou rodinou a rodinnými příslušníky uživatelů služeb.¹⁴⁰

3.4.4.1 NZDM Bosko

Posláním NZDM Bosko je poskytovat zázemí, podporu a pomoc dětem a mládeži, kteří se nacházejí v nepříznivé životní situaci nebo jsou jí ohroženi, a přispívat tak ke zlepšení jejich kvality života. Cílovou skupinou této aktivity jsou děti a mládež ve věku 3 až 26 let z velké části spádové oblasti Čtyři Dvory. Dále jsou cílovou skupinou této aktivity také rodiče a rodinní příslušníci návštěvníků tohoto programu.¹⁴¹

Ve své činnosti program vychází zejména principu nízkoprahovosti a vytváření prostředí, které je svým charakterem blízké přirozenému prostředí uživatelů. Služba je poskytována všem uživatelům bez ohledu na rasu, pohlaví, názorovou orientaci, pasivitu či jiné rozlišování (politické názory, sexuální orientaci a sociální situaci). Služba může být využívána jak pravidelně, tak i nepravidelně, v rámci celé otevírací

---

¹³⁸ Salesiánské středisko mládeže - otevřené kluby [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=50

¹³⁹ Tamtéž

¹⁴⁰ Tamtéž

¹⁴¹ Salesiánské středisko mládeže - NZDM Bosko [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=64

doby. Pro užívání služby není podmínkou žádné členství ani jiná forma registrace, je tedy užívána anonymně a bez jakékoliv úhrady.¹⁴²

Poskytování služby se řídí dle platných zákonů č. 108/2006 Sb. o sociálních službách a vyhláškou č. 505/2006 Sb. (vyhláška k provedení zákona o sociálních službách) v platném znění.¹⁴³

Mezi základní činnosti v rámci této sekce patří výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutická činnost, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.¹⁴⁴

3.4.4.2 Pedagogické programy

Cíle této sekce jsou shodné s posláním celého Střediska - tedy individuální přístup, celostní rozvoj osobnosti, vytváření rodinného přístupu a další. Cílovou skupinou jsou opět děti a mládež ve věku 3 až 26 let ze spádové oblasti Čtyři Dvory.¹⁴⁵

3.4.4.3 Kontaktní centrum Maják

Kontaktní centrum Maják je odloučeným pracovištěm Střediska. V rámci jeho nabídky programů zde probíhá především individuální doučování, volnočasové aktivity, tématické programy a sociální práce. Cílovou skupinou jsou neorganizované děti a mládež zejména ze sídliště Máj.¹⁴⁶

3.5 Městská charita České Budějovice

Další organizací, která se na území města České Budějovice věnuje problematice sociálně znevýhodněných a vyloučených občanů, je Městská Charita České Budějovice.

---

¹⁴² Salesiánské středisko mládeže - NZDM Bosko [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=64

¹⁴³ Tamtéž

¹⁴⁴ Tamtéž

¹⁴⁵ Salesiánské středisko mládeže - pedagogické programy otevřených klubů [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=66

¹⁴⁶ Salesiánské středisko mládeže - Kontaktní centrum Maják [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=60

Pro cílovou skupinu sociálně znevýhodněných, a tedy i romským dětem a mládeži, jsou určeny tyto z jejich programů - Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Srdíčko - Jiloro, Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež V.I.P., Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi V.I.P. rodina, Terénní a Tranzitní program a dále jsou to služby, které již však nejsou výhradně určeny romským dětem a mládež, probíhající v rámci Domu sv. Pavla – Azylový dům, Noclehárna, Denní centrum pro lidi bez domova a program Domino, který je určen lidem s duševním onemocněním.¹⁴⁷

3.6 Činnost městské charity

3.6.1 Nízkoprahové zařízení Srdíčko - Jiloro

NZDM Jiloro je sociální služba registrovaná a poskytovaná dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.¹⁴⁸

Cílovou skupinou programu jsou děti mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy (kam lze zařadit např. právě etnické menšiny) ze spádové oblasti na Okružní.¹⁴⁹

Cílem NZDM Srdíčko je motivace a podpora dětí a mládeže vedoucí k pozitivní změně v ohrožujícím způsobu života, zlepšit jejich kvalitu života a snížit působení sociálně negativních jevů.¹⁵⁰

V rámci jednorázových akcí případně v krizové situaci může být navázána také spolupráce s rodinnými příslušníky uživatelů sociálních služeb, nic méně program jim není primárně určen.¹⁵¹

Základními principy programu jsou individuální přístup, respektování práv, přání a potřeb uživatelů, mlčenlivost, důvěra, odbornost, bezplatnost, nízkoprahovost a anonymita.¹⁵²

---

¹⁴⁷ *Městská charita České Budějovice - Přehled poskytovaných služeb* [online]. 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/prehled-poskytovanych-sluzeb/>

¹⁴⁸ Zákon o sociálních službách. In: *108/2006 Sb.* 2006. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=108~2F2006&part=&name=&rpp=15#seznam>

¹⁴⁹ *Městská charita České Budějovice* [online]. 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-srdicko-jiloro>

¹⁵⁰ Tamtéž

¹⁵¹ Tamtéž

¹⁵² Tamtéž

Mezi základní činnost NZDM patří výchovné, aktivizační a vzdělávací činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutická činnost a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.¹⁵³

V rámci programu NZDM Srdíčko je také zřízen program předškolní přípravy, který je jakousi „náhradou“ za klasickou mateřskou školu. Program je zaměřen na komplexní rozvoj osobnosti dítěte, jež je realizován prostřednictvím výtvarných, rukodělných a zájmových aktivit. V rámci programu děti pracují např. s přírodninami, dále se seznamují s lidovými tradicemi a zvyky. Je kladen důraz na rozvoj schopností dětí, které jsou důležité pro úspěšné zahájení školní docházky a podporu při vstupu dítěte do procesu základního vzdělávání.¹⁵⁴

3.6.2 Nízkoprahové zařízení V.I.P.

NZDM V.I.P. je sociální služba poskytovaná dle zákona č. 108/2006 Sb. Nabízí zázemí, odbornou pomoc a podporu dětem a mládeži, které jsou ohroženi společensky nežádoucími jevy, sociálním vyloučením, nebo se nacházejí v obtížné životní situaci.¹⁵⁵

Mezi základní cíle programu patří zlepšení kvality života osob, které jsou ohroženy působením sociálně negativních jevů, dále podpora a motivace uživatele služby k řešení obtížných životních situací, zaměření směrem k preventivním aktivitám, motivace uživatelů k opakovaným návštěvám, spolupráce s odbornými a návaznými službami.¹⁵⁶

Základními principy programu jsou - individuální přístup ke každému uživateli, respektování práv, přání a potřeb uživatelů, zachování mlčenlivosti ze strany pracovníků, důvěrné a bezpečné prostředí pro uživatele, odbornost a kvalifikace pracovníků, bezplatnost služby, nízkoprahovost a anonymita.¹⁵⁷

Cílovou skupinou osob, kterým je program určen, jsou děti a mládež v nepříznivé životní situaci a dále osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách.

---

¹⁵³ *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Srdíčko – Jiloro – Městská charita Č. Budějovice* [online]. 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-srdicko-jiloro>

¹⁵⁴ Tamtéž

¹⁵⁵ *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež V.I.P. - Městská charita Č. Budějovice* [online]. 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/oblast-socialne-znevychodnenych/v-i-p/>

¹⁵⁶ *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež V.I.P. - Městská charita Č. Budějovice* [online]. 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-v-i-p>

¹⁵⁷ Tamtéž

Dětem ve věku od 6 do 11 let je pak určen tzv. „Klubík“ a pro mládež od 12 do 26 let je určen tzv. „Klub“. Dále je možné navštěvovat výtvarnou dílnu nebo využít terénní práce. Program nejčastěji navštěvují klienti ze spádové oblasti Palackého náměstí.¹⁵⁸

Mezi základní činnosti NZDM V.I.P. patří výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutická činnost, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.¹⁵⁹

3.6.3 Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi - V.I.P. rodina - Městská charita ČB

Program V.I.P. rodina je sociální službou poskytovanou a registrovanou dle zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb.¹⁶⁰

Cílovou skupinou jsou rodiny a rodinní příslušníci uživatelů služeb NZDM Srdíčko - Jiloro a NZDM V.I.P.¹⁶¹

Hlavní náplní programu je pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, dále sociálně terapeutická činnost, výchovné vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.¹⁶²

3.6.4 Terénní a tranzitní programy

Terénní a tranzitní programy jsou mimo jiné určeny dětem a mládeži, které jsou ohroženy negativními sociálními jevy, kam lze zařadit také romské děti a mládež.¹⁶³

---

¹⁵⁸ *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež V.I.P. - Městská charita Č. Budějovice* [online]. 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-v-i-p>

¹⁵⁹ Tamtéž

¹⁶⁰ *Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi - V.I.P. rodina - Městská charita* [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/oblast-socialne-znevychodnenych/v-i-p-rodina/>

¹⁶¹ Tamtéž

¹⁶² Tamtéž

¹⁶³ *Oblast sociálně znevýhodněných - Městská charita Č. Budějovice* [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/oblast-socialne-znevychodnenych/>

3.6.4.1 Terénní programy

Cílem terénního programu je vyhledávat a podporovat osoby, které jsou ohroženy sociálním vyloučením, nebo jsou již sociálně vyloučeni, nacházejí se v krizové životní situaci. Dále je cílem programu preventivně působit na vyhledávané osoby a vést je aktivně k řešení jejich nepříznivé situace, sociální začlenění uživatelů služby do společnosti (např. návrat na trh práce), podpora při získávání samostatnosti, zmírnění negativních dopadů nepříznivé životní situace, propagace sociální služby směrem k novým potencionálním uživatelům.¹⁶⁴

Základní principy programu jsou opět shodné s principy programů již výše zmíněnými - individuální přístup k uživateli, práce v přirozeném prostředí uživatele, mlčenlivost, anonymita atd.¹⁶⁵

Náplní programů je opět pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů, sociální poradenství, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.¹⁶⁶

3.6.4.2 Tranzitní program

Tranzitní program Tolerance je součástí Terénního programu Městské charity ČB. Program je systém přípravy a podpory pro žáky se speciálními potřebami a pomáhá svým uživatelům v přechodu ze školy do dalšího života - v oblasti práce, trávení volného času, mezilidských vztahů atd.¹⁶⁷

Tranzitní program je určen pro žáky praktických škol, zejména pro osoby s mentálním nebo kombinovaným postižením, nicméně program mohou využít také osoby ohrožené sociálním vyloučením nebo příslušníci etnických menšin, u kterých je předpoklad, že po ukončení studia budou chtít pracovat na otevřeném trhu práce a budou potřebovat podporu při hledání a udržení zaměstnání.¹⁶⁸

V rámci programu docházejí jeho uživatelé dvakrát týdně na individuální praxi na zvolené pracoviště, které je zvoleno na základě jejich schopností a dovedností za

---

¹⁶⁴ Terénní program - Městská charita Č. Budějovice [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=terenni-program>

¹⁶⁵ Tamtéž

¹⁶⁶ Tamtéž

¹⁶⁷ Tranzitní program Tolerance - Městská charita Č. Budějovice [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/oblast-socialne-znevychodnenych/tranzitni-program/>

¹⁶⁸ Tranzitní program Tolerance - Městská charita Č. Budějovice [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=tranzitni-program-tolerance>

doprovodu asistenta, který mu pomáhá zvládat pracovní požadavky a začlenit se do kolektivu.¹⁶⁹

Cílem Tranzitního programu je tedy vytvoření pracovních návyků a získání představy o možnostech pracovat po ukončení školní docházky na otevřeném trhu práce. Dále mají účastníci programu možnost jedenkrát za měsíc scházet se v tzv. „Tranzit klubu“, kde si mohou vzájemně vyměňovat různé osobní zkušenosti ze světa práce. Nedílnou součástí programu je také vzájemná spolupráce s uživatelem programu, jeho rodinou, školou, pracovištěm a s asistentem programu.¹⁷⁰

---

¹⁶⁹ *Tranzitní program Tolerance - Městská charita Č. Budějovice* [online]. 2013 [cit. 2013-02-27].

Dostupné z: <http://mchcb.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=tranzitni-program-tolerance>

¹⁷⁰ Tamtéž

4. Cíl práce a výzkumné otázky

4.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem mé diplomové práce je zjistit využití volnočasových aktivit nabízených cílové skupině romských dětí ze strany NNO jako jednu z možností podpory integrace. Dále jsem sledovala využití volnočasových aktivit poskytnutých cílové skupině ze strany ZŠ, abych vzájemně porovнала jejich využití jako prostředků integrace. Výzkumné šetření bylo realizováno prostřednictvím techniky polostrukturovaného rozhovoru. Snažila jsem se odpovědět na následující dílčí otázky.

4.2 Výzkumné otázky

- Přispívají aktivity nabízené ze strany NNO cílové skupině romských dětí a mládeže k jejich integraci do hlavního vzdělávacího proudu na ZŠ?
- V jakém ohledu přispívají/nepřispívají aktivity nabízené ze strany NNO cílové skupině romských dětí a mládeže k jejich integraci do hlavního vzdělávacího proudu na ZŠ?
- Jakými prostředky přispívají NNO k integraci romských dětí a mládeže v jejich vzdělávání na ZŠ?
- V jaké konkrétní oblasti se dopady integrace projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky atd.)?

4.3 Metodika

Ve své diplomové práci jsem použila v rámci výzkumného šetření kvalitativní strategii výzkumu, vycházející zejména z autorů - Strauss 1999, Švaříček 2007, Hendl 2008 a Chrátka 2007.

Dle Strausse lze za kvalitativní výzkum považovat „jakykoli výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace.“¹⁷¹ Dle Švaříčka lze kvantitativní výzkum resp. přístup chápat jako: „proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu a které důvody je vedou k určitému jednání.“¹⁷²

Výhodou kvantitativního výzkumu je prostor pro využití celé řady metod, přístupů a technik vedoucích k získání potřebných dat (např. rozhovor, pozorování, analýza dokumentů, knih a mnoha dalších údajů). Mezi nejčastěji volené metody kvantitativního výzkumu pak patří právě rozhovor.¹⁷³

Nevýhodou kvalitativní strategie výzkumu jsou o to vyšší kladené nároky na osobu provádějící výzkum (oproti výzkumu kvantitativnímu) - např. základní dovednosti tazatele, umět si přesně definovat výzkumný problém a vědět co vlastně chceme zjistit, časová náročnost, vhodné sestavení otázek rozhovoru, délka rozhovoru, zahájení a ukončení rozhovoru atd.¹⁷⁴

Výstupem kvalitativního výzkumu by dle Švaříčka mělo být: „formulování nové hypotézy či teorie.“¹⁷⁵

Právě z tohoto důvodu, kdy bude výzkumné šetření realizováno v úzkém okruhu organizací a základních škol a s úzkým okruhem respondentů, jsem se rozhodla pro tento druh výzkumného šetření, které mi dává možnost získat hlubší poznatky v oblasti dané problematiky.

---

¹⁷¹ STRAUSS, Anselm L a Juliet M CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Přeložil Stanislav Ježek. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999, s. 10. ISBN 808583460x.

¹⁷² ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 17-19. ISBN 978-80-7367-313-0.

¹⁷³ HOLLOWAY, Immy a WHEELER, Stephanie. *Quality research in Nursing*. 2. vyd. Oxford : Blackwell Publishing, 2002, s 3-25. ISBN 0-632-05284-8. *Qualitative Methods* [online]. 2006 [cit. 2011-04-20]. Dostupné z: <<http://www.socialresearchmethods.net/kb/qualmeth.php>>.

¹⁷⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 166-173. ISBN 9788073674854.

¹⁷⁵ ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 24. ISBN 978-80-7367-313-0.

Výzkumný vzorek:

Skupinu dotazovaných (cílový soubor) tvořili zaměstnanci NNO pracující s romskými dětmi a mládeží (Salesiánské středisko mládeže ČB, Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Srdíčko - Jiloro - Městská charita Č. Budějovice) a učitelé či asistenti pedagogů ZŠ (které navštěvují romské děti a mládež navštěvující výše uvedená zařízení) spolupracující se zaměstnanci těchto středisek a kteří svoji praxi orientují též na práci s romskými dětmi.

Původně bylo zamýšleno v rámci výzkumného šetření oslovit celkem dvacet respondentů z obou výše uvedených skupin. Nakonec však bylo osloveno celkem dvaadvacet respondentů v poměru šest pracovníků z NNO a šestnáct pedagogických pracovníků, mezi nimiž byli jak učitelé ZŠ, tak asistenti zde působící.

Popis a zdůvodnění metod sběru dat:

Sběr dat probíhal metodou dotazování, technikou polostrukturovaného rozhovoru. Metoda rozhovoru je jednou z nejčastějších metod volenou v kvalitativním výzkumu. Jak uvádí Švaříček, rozhovor lze chápat jako: „*nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.*“¹⁷⁶ Rozhovor nám následně poměrně dobře umožňuje „*zachycení výpovědí a slov v jejich přirozené podobě, což je jeden ze základních principů kvalitativního výzkumu.*“¹⁷⁷

Já jsem si pro vlastní výzkumné šetření zvolila polostrukturovaný rozhovor, při němž za polostrukturovaný rozhovor dle Chrástky lze považovat takový rozhovor: „*kdy je respondentům k jednotlivým otázkám nabízeno i několik alternativ odpovědí a respondenti musí následně své výpovědi vysvětlit či zdůvodnit.*“¹⁷⁸

Vlastní sběr dat a tedy i oslovování respondentů z výše uvedených cílových souborů a následná realizace rozhovorů probíhaly zejména v období leden až únor 2013.

---

¹⁷⁶ ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 159. ISBN 978-80-7367-313-0.

¹⁷⁷ ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 160. ISBN 978-80-7367-313-0.

¹⁷⁸ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 183 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

Popis a zdůvodnění metod vyhodnocování dat:

V rámci vyhodnocení jednotlivých odpovědí byly jednotlivé odpovědi porovnávány a sjednocovány a následně byly hledány vztahy mezi nimi. Odpovědi byly spojovány do **kategorií** dle četnosti výskytu obsahu jednotlivých odpovědí. U otázky č. 7 pak byly vzájemně srovnány jednotlivé odpovědi a postřehy z oblasti problematiky integrace romských dětí na ZŠ a závěrem této otázky jsou různá zamyšlení a doporučení vztahující se k problematice romských dětí.

Na základě sjednocení odpovědí, ve kterých se shodovali respondenti z obou cílových skupin, jsem došla k těmto kategoriím (jednotlivé kategorie jsou podrobněji rozebrány pod příslušnými otázkami):

- **přínos procesu integrace;**
- **podstata mimoškolní výchovy a vzdělávání;**
- **podstata výchovy a vzdělávání na ZŠ;**
- **vzájemná spolupráce mezi ZŠ a NNO;**
- **spolupráce s celou rodinou případně celou komunitou;**
- **uzavřená komunikace ZŠ – žáci – rodiče – úřady – NNO;**
- **prostředky integrace.**

5. Výsledky

5.1 Problematika integrace z pohledu zaměstnanců NNO

První část výzkumného šetření byla zaměřena na problematiku integrace romských dětí a mladých lidí, kteří navštěvují nestátní neziskové organizace (NNO), z pohledu zaměstnanců těchto organizací, kteří svoji praxi zaměřují právě směrem k této cílové skupině. V rámci rozhovoru respondenti odpovídali na následujících sedm otázek.

Rozhovoru se účastnilo celkem šest respondentů - pět zaměstnanců Salesiánského Střediska v Českých Budějovicích a jeden zaměstnanec Městské charity také v Č. Budějovicích.

Otázka č. 1:

1. V čem vidíte působení NNO (vašeho Střediska) ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ) jako důležité?

Cílem první otázky bylo zjistit, zda vůbec činnost nestátních neziskových organizací, které svoji činnost zaměřují na romské děti a mládež, přispívá nějakým způsobem k integraci romských dětí na základních školách a pokud ano, tak jakým způsobem k této integraci přispívají, případně jak se daří (v čem se daří) tuto integraci podporovat.

Na základě získaných výsledků v rámci vlastního výzkumného šetření lze říci, že směrem k integraci romských dětí na ZŠ vnímají NNO resp. jejich zaměstnanci jako velmi důležité zejména: *„prostor pro vzájemné setkávání obou cílových skupin („dětí bílých“ s „dětmi romskými“) v rámci jednotlivých programů, možnost zapojení se Romů (romských dětí) do většinové společnosti a přijetí romských žáků v rámci vzdělávání, získání pozitivní zkušenosti s většinovou populací.“* Toto vzájemné setkávání a získání pozitivní zkušenosti s většinovou společností vnímají jako důležité celkem čtyři respondenti z celkového počtu šesti dotázaných.

Mezi další významnou oblast, kterou vnímali dotázaní respondenti jako důležitou, patří prostor pro *„mimoškolní výchovu a vzdělávání, podpora školní přípravy dětí v rámci pedagogických programů probíhajících mimo vyučování a prostor pro*

předškolní přípravu.“ Tuto mimoškolní činnost organizací vnímali jako důležitou celkem tři respondenti z celkového počtu šesti dotázaných.

Dále považovali zaměstnanci NNO ve směru k integraci jako důležité: *„možnost předat dětem pravidla a naučit je těmto pravidlům nenásilnou formou, naučit je respektování těchto pravidel, prostor pro setkávání se dětí s autoritou resp. romskou autoritou (zapojení člověka z minoritní populace do působení organizace). V neposlední řadě je to možnost osvěty tzv. z druhé strany a spolupráce se školami, s učiteli, s asistenty a jejich podpora v procesu vzdělávání.*“ Tyto jednotlivé oblasti vnímali jako důležité vždy dva dotázaní respondenti z celkem šesti respondentů.

V rámci vlastního výzkumného šetření bylo také zjištěno, že ve vztahu k integraci je pro zaměstnance NNO velmi důležité: *„Prostor pro individuální práci s uživatelem a mít na uživatele dostatek času, možnost s dětmi komunikovat o jejich pocitech a tím tedy i o jejich vztazích vůči škole, spolužákům...jak vše prožívají. Vytváření atmosféry pocitu bezpečí. Dále podpora samostatného uvažování nad životem a rozvoj sebe sama. Dát dětem prostor pro možnost vyzkoušet si nové věci, které jinak nemají možnost si vyzkoušet. V neposlední řadě je to návštěva instituce dětmi jako taková, odbornost zaměstnanců organizace na romskou problematiku a snahy k odstranění jazykové bariéry a poskytování sociální práce jako doplňkové služby.*“

Na základě srovnání obsahů jednotlivých odpovědí byla stanovena kategorie **„Přínos procesu integrace“** jako zprostředkování aktivit směřujících k integraci, prostor pro možnost vzájemného setkávání se romských dětí s dětmi z majoritní populace, zlepšení vzájemných vztahů mezi Romy a majoritní populací, jejich zapojení do většinové populace, přijetí romských žáků ostatními žáky.

Otázka č. 2:

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace zprostředkované ze strany NNO nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Cílem této otázky bylo zjistit, kde se podle názorů zaměstnanců NNO dopady integrace ve vztahu k romským žákům nejvíce projevují, které oblasti ve vztahu k integraci lze pokládat za nejdůležitější.

Na základě vlastních výsledků lze říci, že jako jednu z nejdůležitějších oblastí integrace romských dětí na ZŠ je možné pokládat: *„zlepšení školního prospěchu a školní docházky dětí - děti mají vypracované domácí úkoly, jsou připravené na písemku (díky pomoci Střediska) a nebojí se jít do školy. Tuto oblast vnímají jako důležitou celkem čtyři respondenti z celkového počtu šesti dotázaných.*

Další velmi důležitou oblastí ve vztahu k integraci Romů je dle získaných výsledků: *„naučit romské děti vnímat lidi kolem sebe a vzájemně se vůči sobě pěkně chovat, nechovat se pěkně pouze ke „svým“, pomoci nejen dětem se zařazením do většinové společnosti, možnost získat všeobecný přehled a vzájemně se poznat, lépe pochopit romskou kulturu, přispět k narovnání pohledu na konkrétní situace. V neposlední řadě je to podpora etnicity Romů – naučit Romy přijímat hodnoty a jak funguje většinová společnost, přitom ale zanechat jejich romství jejich Romipen. Tyto oblasti jako důležité opět uvedli čtyři dotázaní respondenti z celkového počtu šesti.*

Dále je dle získaných výsledků velmi důležitá: *„motivace dětí směrem ke školní výuce a motivace dětí chodit do školy, utvrzovat děti v tom, že jsou žáky základní školy a že do školy se chodit má, motivovat děti k dalšímu vzdělávání. Pěstovat u dětí zdravé sebevědomí.“* Tuto motivaci a směřování dětí k dalšímu vzdělávání pokládají za důležitou tři respondenti z celkového počtu dotázaných.

Jako další významné oblasti, kde se integrace romských dětí nejvíce projevuje, lze na základě vlastního výzkumu uvést zejména tyto oblasti: *„zlepšení vztahu mezi vrstevníky, učiteli a žáky, podpora a pomoc poskytnutá dětem při vypracování domácích úkolů, uplatňování individuálního přístupu směrem k dětem, spolupráce s pedagogy, psychology a v rámci speciálně pedagogické diagnostiky, zprostředkování sociální práce jako doplňkové služby.“*

Na základě srovnání těchto odpovědí byla stanovena kategorie **„Podstata mimoškolní výchovy a vzdělávání“** - podpora předškolní a školní přípravy romských dětí, zlepšení školního prospěchu, naučení se pravidlům, respekt autority, individuální přístup k dětem, motivace dětí ke školní výuce, zlepšení vzájemných vztahů mezi žáky navzájem a mezi žáky a učiteli atd.

Otázka č. 3:

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Cílem této otázky bylo zjistit, zda z pohledu NNO vůbec existují nějaké prostředky, které přispívají k integraci romských dětí na ZŠ a pokud ano, tak prostřednictvím jakých prostředků k této integraci přispívají.

Jak vyplynulo z výzkumného šetření, důležitých prostředků, které přispívají k integraci romských žáků ze strany ZŠ, lze najít hned několik. Nicméně NNO i přes tyto prostředky vnímají integraci zprostředkovanou romským žákům ze strany ZŠ jako nedostačující. Celkem tři dotázaní respondenti, uvedli, že: *„Podpora integrace ze strany škol je nedostačující, snahou škol by mělo být integraci více podporovat. Základní školy k integraci žádnými prostředky nepřispívají. Škola nemá pro Romy a jejich budoucí život žádný smysl. Někteří z pedagogů jejich integraci totálně stírají...a zavírají jim dveře do budoucna.“*

Pokud již dotázaní přeci jen nějaké prostředky uváděli, uváděli zejména: *„prostor pro realizaci různých projektů, vzájemná setkávání a dny otevřených dveří.“* Dále jako důležité shledávali zejména: *„osobní přístup učitelů vůči žákům, spolupráci NNO a ZŠ, zřízení přípravných tříd a funkce asistenta pedagoga, možnost navštěvovat romskými dětmi různé kroužky případně školní družinu a kvalitní spolupráci mezi školami a rodiči romských žáků.“*

Otázka č. 4:

4. Jakými prostředky podle Vás přispívají NNO k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Cílem této otázky bylo zjistit, zda mají také NNO nějaké specifické prostředky oproti základním školám, které by přispívali k integraci romských dětí na ZŠ a pokud ano, tak prostřednictvím jakých prostředků k této integraci přispívají.

Jak vyplynulo ze samotného výzkumu za asi nejdůležitější prostředek k integraci romských dětí na ZŠ lze považovat zejména: *„motivaci dětí zejména nabídkou*

zajímavých aktivit nad rámec běžných programů.“ Tuto motivaci ve vztahu k integraci romských dětí na ZŠ a plnění jejich školních povinností vnímají jako důležitou celkem tři dotázaní respondenti.

Dalšími důležitými prostředky integrace jsou dle výpovědí respondentů: *„důraz kladen na individuální přístup a práce s celou rodinou a působení na rodiče.“* Tyto prostředky pak viděli jako důležité vždy dva dotázaní respondenti z celkového počtu šesti.

Mezi další důležité prostředky integrace je možné dále ještě zařadit: *„podporu předškolní přípravy cílové skupiny romských dětí, zprostředkování vzájemného kontaktu a hájení práv romských dětí, otevřenost programů a širokou nabídku her v rámci těchto programů.“* Důležitou roli v neposlední řadě hraje: *„bezproblémová komunikace s učiteli romských žáků a zaměstnanci NNO“.*

Za negativní prostředek integrace pak na základě výsledků vlastního výzkumného šetření lze vnímat: *„pasivní příjem peněz do NNO a jejich striktní využití. Klienti si zvyknou vše dostávat a berou to jako samozřejmost (řešení - spolupodílet se na aktivitě).“*

Na základě vyhodnocení a srovnání odpovědí otázek č. 3 a 4 byla vytvořena kategorie **„Prostředky integrace“** - projekty zaměřené k problematice Romů, individuální a citlivý přístup k dětem, individuální péče, motivace dětí ve vzdělávání a směrem k dalšímu vzdělávání, funkce asistentů pedagogů na školách, dostatek času na dítě, zřizování přípravných tříd, upravené počty žáků ve třídách.

Otázka č. 5:

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků? Jakou roli hraje tato komunikace?

Otázka je zde zařazena z toho důvodu, neboť se domnívám, a jak také uvádějí mnozí autoři zabývající se romskou problematikou, že spolupráce s rodinou, případně komunikace s rodiči romských žáků je základem úspěšné integrace romských dětí nejen na poli základního vzdělávání. Cílem otázky pak tedy je potvrzení, zda lze tuto

komunikaci skutečně vnímat za tak důležitou a nedílnou součást integrace a jakou roli tako komunikace v procesu integrace hraje.

Jak vyplynulo z výsledků výzkumu, důležitost komunikace s rodiči směrem k integraci romských dětí a jejich vzdělávání lze jen potvrdit. Jako důležitou a velmi významnou tuto komunikace uvedli všichni dotázaní respondenti (celkem tedy šest respondentů).

Význam komunikace pak zaměstnanci NNO spatřují zejména ve: *„vzájemné obousměrné komunikaci - rodiče, škola a NNO.“* Tento „komunikační vztah“ považují za důležitý celkem čtyři dotázaní respondenti.

Dále, jak ukazují výsledky výzkumného šetření, je: *„tato komunikace významná nejen směrem k rodičům dětí, ale také jejich prarodičům, k celé jejich rodině, případně romské komunitě“* a měla by vést k odbourání různých stereotypů (např. podpora vzdělávání romských dětí), měla by být jednou z možností poznání kultury Romů. Takto vzájemnou komunikaci hodnotili čtyři dotázaní respondenti.

Komunikace by měla být také: *„velmi významná i směrem k většinové společnosti a různým spolupracujícím institucím, měla by vést k narovnání pohledů na Romy samotné.“*

V mnohých případech pak vzájemná komunikace zastává jakousi funkci *„výchovního působení“* a je zapotřebí, aby byla *„založena zejména na osobním vztahu nejen ze strany zaměstnanců NNO, ale také ze strany učitelů ZŠ - i učitel by si měl umět stanovit své hranice a získat si autoritu (opět otázka jak správně s Romy komunikovat).“*

Dobře fungující komunikace je v neposlední řadě velmi *„důležitou složkou kvalitního sociálního poradenství“*.

Na základě srovnání odpovědí byla k této otázce stanovena kategorie **„Spolupráce s celou rodinou případně celou komunitou“** - dobře fungující vzájemná komunikace s rodinou případně celou komunitou jako základ nejen úspěšné integrace ale také jako základ dobré sociální práce, komunikace s dalšími institucemi atd.

Otázka č. 6:

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci NNO a ZŠ ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Cílem šesté otázky, která byla zaměřena na vzájemnou komunikaci NNO a ZŠ, bylo zjistit, zda také tuto komunikaci lze pokládat směrem k integraci romských dětí na ZŠ za důležitou a pokud ano, tak v jakém směru. Případně co by bylo potřeba na této komunikaci změnit nebo doplnit.

Jak ukázaly výsledky výzkumného šetření *„také tento druh komunikace mezi ZŠ a NNO ve vztahu k pozitivní integraci romských dětí na ZŠ lze vnímat jako velmi důležitý“* (tuto odpověď uvedli celkem čtyři respondenti ze šesti), nicméně jak ukázalo samotné výzkumné šetření z pohledu zaměstnanců NNO by bylo potřeba: *„aby školy a NNO byly mezi sebou vzájemně více propojeny, aby školy byly vůči NNO více otevřené a snížily si svůj práh náročnosti směrem k této komunikaci - např. není potřeba na všechno mít podpisy, souhlas apod.“* Dále by bylo také dobré: *„pokusit se odbourat ze strany pedagogů jejich neochotu ke vzájemné spolupráci a více je podnítit ke společným aktivitám a vůbec zvýšit jejich zájem o aktivity NNO jako takové.“* Takto vnímali vzájemnou komunikaci NNO a ZŠ celkem čtyři dotázaní respondenti.

Mezi nejdůležitější funkci této komunikace pak respondenti nejčastěji uváděli (celkem tři otázky respondenti z celkového počtu šesti): *„funkci NNO či zařízení jako prostředníka v komunikaci mezi žáky, rodiči, školou a úřady. Spolupráce všech subjektů je ze strany NNO vnímána jako ideál. Tuto funkci prostředníka považují za důležitou celkem tři dotázaní respondenti.*

Mezi další významné cíle této komunikace, jak uvedli sami respondenti, patří: *„doplňková funkce komunikace ze strany NNO - např. v sociální práci, doplnění motivace, která chybí ze strany rodičů dětí. Dále je tato komunikace prostředkem k předávání různých informací - např. možnost získání jiného pohledu na dítě, osvěta pedagogů o romské mentalitě, jejich kultuře a tradicích. V neposlední řadě je to možnost poskytnout dětem ze strany NNO individuální přístup a dostatek času, který často školám chybí.*

Jako nebezpečí či překážku směrem ke vzájemné komunikaci a spolupráci NNO a ZŠ lze vnímat to, že *„některé školy NNO neberou jako partnera či pomoc, ale jako konkurenci.“*

V návaznosti na výše uvedené odpovědi a jejich srovnání dle obsahu výpovědí jednotlivých respondentů byly vytvořeny kategorie **„Vzájemná spolupráce mezi ZŠ a NNO“** a **„Uzavřená komunikace ZŠ – žáci – rodiče – úřady – NNO“**. V rámci první

kategorie NNO významně doplňují a podporují ZŠ. Směrem k integraci romských dětí na ZŠ mají doplňkovou funkci a zprostředkovávají školám „osvětu z druhé strany“. V rámci druhé kategorie vystupují NNO zejména jako prostředníci, pomáhají při řešení výchovných problémů žáků, podporují žáky při vypracovávání domácích úkolů a motivují žáky ke vzdělávání.

Otázka č. 7:

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Poslední otázka rozhovoru směřovaného k problematice integrace z pohledu NNO byla poměrně hodně otevřenou otázkou a jejím cílem bylo zaměřit se na nedostatky plynoucí z problematiky integrace romských dětí na ZŠ, na to, co by bylo dobré nebo je potřeba doplnit či změnit a jaká jsou doporučení v tomto smyslu.

Jak ukázalo výzkumné šetření z pohledu NNO by bylo dobré zamyslet se zejména nad těmito doporučeními: *„učitelé by se měli více vzdělávat v romské problematice - kultura, historie, cokoli, pak by pochopili více kulturu a lépe by se jim pracovalo.*

Dále by bylo dobré více zaměstnávat Romy na školách - Rom bude velmi dobře dětem rozumět a děti jemu, více by se vše uklidnilo. Zprostředkovat a prohloubit působení a zapojení více lidí, kteří pocházejí z cílové skupiny také v působení samotných NNO.

Nedílnou součástí úspěšné integrace: *„by bylo dobré dále podporovat a zlepšit předškolní přípravu (docházka, motivace) těchto dětí. Více motivovat rodiček tomuto vzdělávání.“*

Jako velmi významné se dále ukázalo, že: *„člověk, který pracuje s Romy a tedy i odborník, by měl znát historii Romů (proč žijou tak jak žijou), měl by znát celkově problematiku Romů (např. otázka špatně nastaveného školského zákona, kde chybí specifikace Romů). A právě z tohoto důvodu by měla lépe fungovat podpora dalšího vzdělávání pracovníků v této oblasti, neboť prohloubení znalostí romského etnika ze strany učitelů je důležité pro dobrý vztah učitel-žák.*

Jak ukázalo výzkumné šetření z pohledu NNO je důležitá sama otázka integrace romských dětí, zda podporovat *„individuální nebo skupinovou integraci v tzv.*

„romských třídách.“? Hodiny ve škole by měly být zaměřené také i mimo vyučování – výchovné hodiny prostřednictvím her a výletů (prostřednictvím her dochází ke stírání rozdílů mezi žáky a k narovnání chování). Základní školy a NNO by si měly stanovit stejné cíle. ZŠ by měly brát integraci jako svůj cíl.“

U otázky č. 7 nebyla z důvodu rozmanitosti odpovědí stanovena žádná užší kategorie, ale lze zdůraznit zejména tyto doporučení směrem k integraci romských žáků na ZŠ - **vzdělání učitelů a dalších odborníků v romské problematice, zaměstnávání Romů přímo na ZŠ** (např. jako asistenti), **stanovení stejných cílů na ZŠ a u NNO**.

5.2 Problematika integrace z pohledu pedagogických zaměstnanců ZŠ

Druhá část výzkumného šetření byla zaměřena na problematiku integrace romských dětí, které navštěvují základní školy (ZŠ), z pohledu učitelů či pedagogických asistentů na ZŠ, kteří svoji praxi zaměřují právě směrem k této cílové skupině. V rámci rozhovoru respondenti odpovídali na následujících sedm otázek.

Ve vztahu k problematice integrace z pohledu ZŠ byly vytipovány zejména ZŠ na území Českých Budějovic, které navštěvují romské děti ve větší míře. Mezi školami, které se na výzkumném šetření podílely byly - ZŠ Máj II, ZŠ Oskara Nedbala, ZŠ Baarova a ZŠ Nová, která je odloučeným pracovištěm ZŠ Baarova a ZŠ Nové Vráto (ZŠ T. G. Masaryka).

Rozhovoru se účastnilo celkem šestnáct pedagogických pracovníků, mezi nimiž byli jednak sami vyučující, ale také asistenti pedagogů, kteří svoji praxi směřují k romským žákům na těchto ZŠ.

Kategorie k jednotlivým odpovědím, které byly utvořeny na základě srovnání obsahu jednotlivých odpovědí, se v mnohém shodují s kategoriemi uvedenými výše v podkapitole č. 5.1 *„Integrace z pohledu NNO“*.

Otázka č. 1:

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákům v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Cílem první otázky bylo zjistit, zda vůbec činnost základních škol, které navštěvuje vyšší procento romských žáků (oproti jiným ZŠ), přispívá nějakým způsobem k integraci romských dětí na základních školách a pokud ano, tak jakým způsobem k této integraci přispívají, případně jak se daří (v čem se daří) tuto integraci podporovat.

Jak se ukázalo v průběhu výzkumného šetření, z pohledu základních škol je poměrně problematické vůbec hovořit o integraci romských žáků do základního vzdělávání. Celkem pět respondentů z celkového počtu osmnácti dotázaných uvedlo, že své romské žáky nevnímá jako integrované a nejsou si vlastně vůbec jisti, zda se v tomto případě jedná o integraci v pravém slova smyslu, a to hned z několika důvodů: *„Nikde není definováno, kdo je romským žákem, romští žáci nemají ve skutečnosti romskou národnost. Dle školského zákona „romští žáci“ patří mezi žáky se sociálním znevýhodněním, kam lze ale zařadit i „neromského žáka“. U romských žáků nelze mluvit o integraci (alespoň z pohledu mé praxe), moji romští žáci byli do třídy zařazeni jako do spádové školy (prostě sem patří). Na svého romského žáka nahlížím stejně jako na jakéhokoliv jiného. Ve třídě mám jednu romskou žákyni, ale nevnímám to jako problém, žákyně je bezproblémová a bez problémů ji od počátku přijal i třídní kolektiv. Osobně romské žáky nevnímám jako žáky integrované. Jako integrované vnímám např. žáky s postižením. Osobně na všechny žáky nahlížím stejným úhlem pohledu ať je „bílý“, nebo „černý“. Nedělám mezi nimi rozdíly.“*

Pokud pak dále zbývající respondenti na romské žáky nahlíželi jako na žáky integrované, za největší přínos integrace považovali: *„začlenění se romských dětí do kolektivu (možnost poznání jiného kolektivu než jen v rámci jejich populace, děti poznají jiné zvyky a navzájem se od sebe učí) a dobré navazování vztahů se spolužáky. Následně stírání rozlišení spektra žáků na „romské“ a „neromské žáky“ - na klasické základní škole mají všichni stejné povinnosti ve vzdělávání, možnost chodit do smíšených tříd, navzájem se ovlivňovat svými kulturami, zvyky, smíšené třídy poskytují prostor pro multikulturní zvyky.“* Tento hlavní přínos integrace uvedlo jako důležitý celkem pět dotázaných respondentů.

Jako důležité dále respondenti uváděli, že je potřeba upravit a dořešit některé důležité podmínky vztahující se k integraci romských žáků např.: *„dořešit problém financování směrem ke zřizování funkce asistenta pedagoga, zajištění školních*

pomůcek, upravení počtu žáků ve třídách, možnost využívat moderních technologií a vybavení atd. „Jako důležité také pedagogové vnímali „*přizpůsobení se ze strany Romů (každý má svá práva, ale také povinnosti).*“ Dořešení těchto podmínek jako základní pilíř úspěšné integrace vnímalo jako důležité také celkem šest dotázaných respondentů.

Dalšími důležitými podmínkami integrace, jak uvedli vždy dva dotázaní respondenti, jsou: „*přizpůsobení určitého počtu žáků ve třídě a zachování určitého poměru romských žáků ve třídě. Na jednu třídu je vhodné integrovat maximálně tři až čtyři romské žáky. Pokud jich bude ve třídě více, ztrácí integrace svůj význam a není možné se třídou pracovat.*“ Dále by měl být kladen důraz již na předškolní přípravu těchto dětí. „*V rámci školní předpřipravenosti upevňovat návyky, které těmto dětem chybí (hygiena, oblečení, komunikace s dětmi). Předškolní přípravu zahájit minimálně jeden rok před nástupem na ZŠ. Vztah ke škole budovat i u rodičů (např. programy pro rodiče formou schůzek jedenkrát týdně). Pořádat v mateřských školách výukové hodiny také s rodiči → rodiče ví, co se ve škole děje, ví, o čem škola je. A dostatečný prostor pro individuální případně skupinovou práci s těmito žáky.*“

Jako další významné přínosy integrace lze na základě vlastního výzkumného šetření uvést: „*vzájemné zlepšení vztahů mezi učiteli a žáky, lepší navazování vztahů s většinou společností, nastavení režimu dne a užší pochopení náhledu na romskou problematiku a jejich náhledu na vzdělání.*“

Jako rizikové pak lze ve vztahu k integraci Romů na ZŠ vnímat: „*přijetí Romů (romských žáků) ze strany ostatních žáků, i když je romský žák dobrý a hodný, děti doma slyší, že je to cikán.*“ A dále umět si určit, kterého z žáků integrovat a kterého nikoliv. „*Nelze integrovat všechny romské žáky. Jsou někteří žáci, pro které je vzhledem k jejich schopnostem a možností vhodné speciální vzdělávání v praktických školách.*“

Jeden z dotázaných respondentů také uvedl: „*Je lépe romské děti vzdělávat ve speciálních školách. Romské děti se stejně vyčlení z kolektivu. Stahují sebou problémové děti a slabší žáky.*“ S integrací a vzděláváním Romů na ZŠ tedy přímo nesouhlasí.

Na základě srovnání obsahu jednotlivých odpovědí byla stanovena kategorie „**Přínos procesu integrace**“ jako prostor pro možnost vzájemného setkávání se romských dětí s dětmi z majoritní populace. Děti se navzájem poznají, poznají své zvyky, začlenění do třídního kolektivu, zlepšení vzájemných vztahů mezi romskými

žáky a učitelé, přijetí romských žáků ostatními žáky, zlepšení školního prospěchu, jejich zapojení do většinové populace, přijetí romských žáků ostatními žáky.

Oblast, ve které se ZŠ oproti NNO nejvíce lišily, byla oblast **pojetí „romského žáka“ jako žáka integrovaného**. V několika případech respondenti sdělili, že své „romské žáky“ v podstatě jako integrované ani nevnímají. Další okruh pak byl zaměřen na **rodiče romských žáků**. Z pohledu ZŠ by bylo dobré rodiče více zapojovat do procesu vzdělávání. Dále jsou pak dle ZŠ důležité i následující **podmínky integrace** - problém financování (např. školní pomůcky), upravené počty žáků ve třídách, asistenti pedagogů a využívání moderních technologií ve výuce.

Otázka č. 2:

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učitelé a žáky)?

Cílem této otázky bylo zjistit, kde se podle názorů pedagogů dopady integrace ve vztahu k romským žákům nejvíce projevují, které oblasti ve vztahu k integraci lze pokládat za nejdůležitější.

Na základě výsledků z vlastního výzkumného šetření lze říci, že dle názorů pedagogů se integrace nejvíce projevuje v oblasti: *„zlepšení školního prospěchu (možnost motivace od „neromských žáků“ k lepšímu prospěchu), případně školní docházky romských žáků.“* Odraz integrace právě v této oblasti uvedlo jako důležitý celkem devět dotázaných respondentů ze šestnácti.

Druhou nejvýznamnější oblastí pak dle výpovědí respondentů (celkem osm ze šestnácti dotázaných) byla oblast: *„podpory a zapojení se romských žáků do kolektivu třídy, zlepšení vzájemných vztahů mezi vrstevníky. Když jsou romské děti hodné a nenarušují výuku, i ostatní děti je berou jako „normální žáky“, berou je tak i učitelé → nedělají mezi nimi rozdíly. Spolužáci se více než v dřívějších dobách (kdy byly tyto děti vzdělávány odděleně) s těmito dětmi kamarádí, dokáží je brát jako sobě rovné. Nedělají takové rozdíly jako dříve. Respektují se navzájem. Podpora stmelení kolektivu prostřednictvím různých aktivit a zlepšení sociálního klima třídy (např. besídky - děti se něco naučí, více se zařadí).“*

Jako další již méně významné oblasti integrace pak v návaznosti na vlastní výzkumné šetření můžeme zmínit: „*podporu práce s celou komunitou, resp. rodiči žáků a osvětlit jim, o čem škola je a co obnáší.*“ Dále jsou to oblasti: „*zlepšení vztahů mezi učitelem a žákem, děti naučí režimu, pracovním a sociálním návykům, komunikaci s ostatními dětmi a s dospělými.*“

Na základě analýzy odpovědí byla stanovena kategorie „**Podstata výchovy a vzdělávání na ZŠ**“ - zlepšení školního prospěchu a školní docházky, podpora zapojení se romských žáků do kolektivu třídy, vzájemný respekt naučení se pravidlům, respekt autority, individuální přístup k dětem, motivace dětí ke školní výuce, zlepšení vzájemných vztahů mezi žáky navzájem a mezi žáky a učiteli atd.

Lze říci, že v této oblasti se ZŠ a NNO shodují ve všech vyjmenovaných kritériích a nebyla nalezena žádná další oblast, kde by se jednotlivé názory výrazněji rozcházely. Z pohledu NNO lze možná jen uvést větší prostor pro **individuální práci s dítětem**.

Otázka č. 3:

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Cílem této otázky bylo zjistit, zda z pohledu ZŠ vůbec existují nějaké prostředky, které přispívají k integraci romských dětí na ZŠ a pokud ano, tak prostřednictvím jakých prostředků k této integraci přispívají.

Jak ukázaly výsledky výzkumného šetření, za nejdůležitější prostředek k integraci romských žáků je z pohledu ZŠ, resp. z pohledu pedagogů pokládán: „*individuální přístup a poskytnutí individuální péče těmto žákům, a tak působit a pracovat na odstranění jednotlivých problémů tohoto či onoho žáka, např. kontrola pravidelné školní docházky, plán individuální péče, pravidelná příprava žáků na vyučování, multikulturní výchova, spolupráce s rodiči atd.*“ Tuto oblast individuální péče vidí jako významnou směrem k integraci celkem osm dotázaných respondentů z celkového počtu šestnácti dotázaných.

Dalším významným prostředkem z pohledu ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ je: „*zřizování funkce asistenta pedagoga, resp. romského asistenta, který má právě možnost výše zmíněné individuální práce s romskými žáky, měl by mít také bohaté zkušenosti a být skutečným pedagogem.*“ Funkci asistenta pedagoga pak jako důležitou směrem k integraci romských žáků na ZŠ uvedlo celkem šest dotázaných respondentů.

Velmi významné pro úspěšnou integraci, jak ukazují výsledky výzkumného šetření, je také: „*pořádání různých vzdělávacích aktivit a programů, mimoškolní činnost zaměřená na cílovou skupinu žáků, kde mají možnost tito žáci ukázat, co umí a v čem jsou dobří, podpora různých projektů, besídek či víkendových akcí, pořádání výletů, exkurzí, poznávacích zájezdů, účast v soutěžích a zapojování těchto dětí do školních kroužků.* Tuto oblast aktivit a mimoškolních činnosti pokládají za důležitou celkem čtyři dotázaní respondenti.

Jako další důležité prostředky integrace respondenti dále uváděli: „*potřeba vzájemné domluvy a spolupráce mezi NNO, ZŠ a případně úřady. NNO zprostředkovávají dětem činnost, prostřednictvím které se učí řádu.*“ (Uvedli celkem tři dotázaní respondenti ze šestnácti). Neméně významná je také „*vzájemná a dobře fungující komunikace mezi rodiči romských žáků a školou a spolupráce s rodiči těchto žáků např. zajištění školních pomůcek.*“ (Uvedli celkem dva dotázaní respondenti ze šestnácti).

Za další významné prostředky integrace, na základě výsledků výzkumného šetření, je možné považovat také ještě: „*různé finanční úlevy pro tyto žáky, vytváření pozitivního klima školy, odbourání jazykové bariéry a odlišný přístup k těmto žákům, založený na emocionálním a autoritativním přístupu, na vstřícnosti a dále přihlédnutí ke specifickým Romů (romských žáků).*“

Otázka č. 4:

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Cílem této otázky bylo zjistit, zda z pohledu ZŠ také NNO přispívají k integraci romských žáků na základních školách, případně zda mají nějaké specifické prostředky oproti základním školám, které by přispívaly k integraci romských dětí na ZŠ a pokud ano, tak prostřednictvím jakých prostředků k této integraci přispívají.

Z pohledu škol, jak ukázaly výsledky výzkumného šetření: „*NNO k integraci romských žáků rozhodně přispívají, a to velmi zásadním způsobem.*“ Tuto významnou roli NNO ve vztahu k integraci romských žáků uvedlo jako podstatnou celkem deset respondentů z celkového počtu šestnácti dotázaných.

Význam činnosti směrem k podpoře integrace romských žáků na ZŠ spatřovali dotázaní zejména ve: „*zprostředkování bohaté mimoškolní a zájmové činnosti, v možnosti doučování romských žáků a pomoci při vypracovávání domácích úkolů, což vede k celkovému zlepšení žáků.*“ Tuto podporu mimoškolní činnosti a mimoškolního vzdělávání pokládá za důležitou devět dotázaných respondentů. Dále respondenti uvedli, že: „*děti tyto organizace navštěvují rády, těší se tam (těší se na jejich program, aktivity), navštěvují tyto aktivity rády. Prostřednictvím aktivit se pak naučí se řádu a pravidlům, která respektují.*“ Toto jako významné uvedli tři dotázaní respondenti.

Dalšími významnými činnostmi NNO směřujícími k podpoře integrace jsou: „*podpora vzájemné komunikace mezi žáky, rodiči, školou, NNO a dalšími institucemi. Práce s rodinou a budování jejího vztahu ke škole.*“ Vzájemnou komunikaci pak shledávali jako důležitou celkem čtyři respondenti.

V neposlední řadě ve vztahu k integraci jsou to také: „*suplování rodinné výchovy ze strany NNO, která často není dostačující, možnost smysluplného trávení volného času, prostor pro předškolní přípravu a možnost prevence rizikového chování, prostor pro individuální práci s dětmi.*“

Na základě vyhodnocení a srovnání odpovědí otázek č. 3 a 4 byla vytvořena následující kategorie „**Prostředky integrace**“ - projekty zaměřené na problematiku Romů, individuální a citlivý přístup k dětem, motivace dětí ve vzdělávání jejich vrstevníky, funkce asistentů pedagogů na školách, dostatek času na dítě, zřízení přípravných tříd, upravené počty žáků ve třídách.

ZŠ pak oproti NNO kladou důraz na **mimoškolní výchovu a vzdělávání**, kterou cílové skupině dětí poskytují např. prostřednictvím nabídky školních kroužků. Tuto činnost ovšem ponechávají z velké části právě na NNO.

Otázka č. 5:

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků? Jakou roli hraje tato komunikace?

Otázka je zde zařazena z toho důvodu, neboť se domnívám, a jak také uvádějí mnozí autoři zabývající se romskou problematikou, že spolupráce s rodinou, případně komunikace s rodiči romských žáků je základem úspěšné integrace romských dětí nejen na poli základního vzdělávání. Cílem otázky pak tedy je potvrzení, zda lze tuto komunikaci skutečně vnímat za tak důležitou a nedílnou součást integrace a jakou roli tato komunikace v procesu integrace hraje.

Jak vyplynulo z výsledků výzkumného šetření, důležitost komunikace s rodiči směrem k integraci romských dětí a jejich vzdělávání na ZŠ lze jen potvrdit. Jako důležitou a velmi významnou tuto komunikace uvedli všichni dotázaní respondenti (celkem tedy šestnáct respondentů). Nicméně jak pak uváděli respondenti dále, to, zda bude tato komunikace mít nějaký přínos či úspěch, je velmi individuální - *„Pokud je rodič svolný a ochotný, dá se s ním pracovat a dají se zvládnout některé problémy. Některé rodiny jsou dobře fungující a funguje také jejich komunikace, jiní jsou naopak neochotní, nemají zájem o spolupráci a nekomunikují. Nicméně rozložení spolupracujících/nespolupracujících jsou ve stejném poměru jako u ostatních dětí. Někteří rodiče romských žáků nepřikládají význam vzdělání, proto je s nimi komunikace obtížnější. Komunikace je důležitá, ale jde spíše o celkovou motivaci Romů ke vzdělávání, která je malá.“*

Dobrou zkušenost se vzájemnou komunikací škola - rodič uvedli dva dotázaní respondenti. Přínos této komunikace pak viděli zejména v: *„pozitivním ovlivnění dítěte a nalezení společného přístupu směrem ke vzdělání nebo řešení konkrétních problémů (např. s kázní, s prospěchem, omlouvání absencí).“*

Špatnou zkušenost s touto komunikací pak uvedli celkem čtyři respondenti: *„rodiče často nechápou, co po nich chci, neznají, jak škola funguje, komunikace nefunguje tak,*

jak by bylo potřeba, komunikace je mnohdy bez výsledků a minimální, kdyby fungovala lépe, význam by byl velký.“

Na základě srovnání odpovědí byla k této otázce stanovena kategorie „**Spolupráce s celou rodinou případně celou komunitou**“ - dobře fungující vzájemná komunikace s rodinou, případně celou komunitou, jako základ úspěšné integrace a dalšího vzdělávání Romů, získání kladného vztahu ke škole ze strany nejen žáků ale i rodičů.

Oproti NNO ZŠ častěji uvádějí potíže směrem k této komunikaci a na NNO nahlízejí **jako na pomocníka či prostředníka** v této komunikaci.

Otázka č. 6:

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Cílem šesté otázky, která byla zaměřena na vzájemnou komunikaci NNO a ZŠ, bylo zjistit, zda také tuto komunikaci lze pokládat směrem k integraci romských dětí na ZŠ za důležitou a pokud ano, v jakém směru. Případně co bylo potřeba na této komunikaci změnit nebo doplnit.

Jak ukázaly výsledky výzkumného šetření „*také tento druh komunikace mezi ZŠ a NNO ve vztahu k pozitivní integraci romských dětí na ZŠ lze vnímat jako velmi důležitý a z velké části i poměrně dobře fungující*“ (tuto odpověď uvedlo celkem třináct respondentů ze šestnácti).

Dotázaní respondenti vnímali tuto komunikaci za důležitou ať už ve směru k nim samotným, nebo k samotným dětem zejména v těchto oblastech: „*NNO jako v roli pomocníka ať už při řešení třeba nějakých výchovných problémů žáků, nebo pomoc žákům při vypracovávání domácích úkolů. Dále jako možnost poskytnout dětem v rámci svých mimoškolních aktivit jiný druh komunikace než jen mezi „svými“.* Je to možnost, jak ukázat dětem jiné možnosti, jiný způsob komunikace. Děti v těchto komunikacích komunikují také s lidmi, kteří nepocházejí z jejich komunity. Právě tito lidé mají možnost ukázat jim jiné možnosti. NNO jako náhrada jako náhrada rodinné výchovy, které u těchto dětí chybí (je nedostačující).“

Dva respondenti pak pro doplnění ještě uvedli, že: „*ke kontaktu dochází spíše ze strany samotných NNO a se školami komunikují spíše oni a kontaktují školy dle potřeby - např. při doučování se informují, co je potřeba s dětmi procvičit.*“ Aby tedy tato komunikace byla skutečně efektivní: „*bylo by zapotřebí, aby tyto dvě složky byly spolu více provázané.*“

V návaznosti na výše uvedené odpovědi a jejich srovnání dle obsahu výpovědí jednotlivých respondentů byly utvořeny dvě kategorie. „**Vzájemná spolupráce mezi ZŠ a NNO**“, kdy NNO v procesu integrace ZŠ významně doplňují a podporují. Směrem k integraci romských dětí na ZŠ mají doplňkovou funkci a zprostředkovávají školám „*osvětu z druhé strany*“. „**Uzavřená komunikace ZŠ – žáci – rodiče – úřady – NNO**“ - NNO v této komunikaci vystupují zejména jako prostředníci, pomáhají při řešení výchovných problémů žáků, podporují žáky při vypracovávání domácích úkolů a motivují žáky ke vzdělávání.

Také v této oblasti se názory ZŠ a NNO z velké části shodují a nebyly nalezeny žádné výrazné rozdíly v jednotlivých výpovědích respondentů.

Otázka č. 7:

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Poslední otázka rozhovoru směřovaného k problematice integrace z pohledu ZŠ byla poměrně hodně otevřenou otázkou a jejím cílem bylo zaměřit se na nedostatky plynoucí z problematiky integrace romských dětí na ZŠ, na to, co by bylo dobré nebo bylo potřeba doplnit či změnit a jaká jsou doporučení v tomto smyslu.

Jak ukázalo výzkumné šetření, z pohledu ZŠ by bylo dobré, zamyslet se zejména nad těmito doporučeními: „*Možnost integrace je dána intelektovou úrovní dítěte, podle toho je dobré rozhodnout, zda integrovat nebo ne. Zůstává ale problém stanovení správného intelektu (dětí – romské děti ve skutečnosti nejsou hloupé), problémem je rodinné zázemí, děti nemají klid na učení.*“ Integraci Romů lze vnímat: „*celkově jako hodně složitý problém a dlouholetý problém. Je to otázka práv, ale také povinností, které si tito lidé neuvědomují, nejsou ochotni přijmout, že mají také nějaké povinnosti. Důležitá je také podpora a rozvoj komunikace rodič → dítě → organizace → škola a*

zpět a vše vzájemně provázat. S „integrací by se mělo začít už v mateřské škole (podpora tohoto vzdělávání mezi Romy). Je dobré romské děti (jejich rodiče) motivovat k předškolnímu vzdělávání (docházce do MŠ). Dále by také bylo dobré, jak respondenti v průběhu rozhovoru uvedli: „aby více fungovalo propojení mezi ZŠ a rodiči (respektive aby byla větší motivace rodičů od NNO a jiných sociálních zařízení, které mohou ovlivňovat chování rodičů k ZŠ) a mezi ZŠ a NNO (např. Snažit se více navštěvovat romské aktivity (např. koncerty dětí). Snažit se prostřednictvím těchto aktivit více proniknout do komunity a navázat komunikaci s dospělými. Bylo by snazší, kdyby rodiče lépe spolupracovali na domácí přípravě na vyučování.“

Bylo by také zapotřebí: „lépe vyřešit otázku financí (např. romským dětem často chybí školní pomůcky. Řešením by bylo mít pomůcky dvakrát a jedny si nechávat ve třídě) a fungování asistentů pedagogů (více podpořit možnost jejich působení), kteří mají možnost s dětmi pracovat individuálně a podpořit zřizování přípravných tříd na školách.“

Problémem zůstává vůbec ujasnění si problému integrace jako takové, to znamená, zda romské žáky vůbec považovat za žáky integrované a jak k nim správně přistupovat. *„Některé školy vůbec neuvažují ve smyslu „integrace romských žáků“ - tyto žáci prostě spadají do obvodu školy a škola si s touto situací musí poradit.*

Ve vztahu k otázce č. 7 lze z pohledu ZŠ směrem k integraci zdůraznit tyto doporučení - lépe **vyřešit otázku financování** např. asistentů pedagogů, zajištění školních pomůcek pro děti, více **prohloubit spolupráci mezi ZŠ, rodiči a NNO a ujasnit si problém integrace romských žáků** jako takový.

6. Interpretace výsledků

Ze získaných výsledků v rámci vlastního výzkumného šetření vyplývá, že volnočasová výchova, neformální vzdělávání a aktivity probíhající v rámci NNO na území Českých Budějovic (Salesiánské středisko České Budějovice a Městská charita České Budějovice) mají ve vztahu k integraci romských dětí na ZŠ mnohem větší význam než samotné formální vzdělávání probíhající na těchto školách.

Za nejvýznamnější oblasti, kde se dopady integrace nejvíce projevují, pak lze označit možnost **začlenění romských dětí do kolektivu dětí z většinové populace, zlepšení jejich školního prospěchu a školní docházky, naučení se určitému řádu a pravidlům, motivace k dalšímu vzdělávání.**

Významnými **prostředky úspěšné integrace** zůstávají zejména **uplatňování individuálního přístupu** k dětem a **individuální péče**, a to jak z pohledu NNO tak také z pohledu ZŠ. Dále ZŠ vidí jako významný prostředek integrace romských dětí na ZŠ **působení asistentů pedagoga**, nicméně tato oblast zůstává stále finančně nedořešena.

Za významný prostředek integrace romských dětí na ZŠ je z pohledu ZŠ považováno též **poskytování kvalitní předškolní přípravy** cílové skupině, kterou v současné době poskytují zejména právě NNO, které jsou svojí činností zaměřené na práci s romskými dětmi předškolního věku.

Významnou roli v úspěšné integraci romských dětí na ZŠ sehrávají nadále **vzájemná komunikace** jednak mezi samotnými ZŠ a NNO a dále komunikace mezi ZŠ, jejími žáky, rodiči těchto žáků, NNO a dalšími institucemi, kde NNO zaujímají významnou roli „prostředníka“ v této komunikaci.

Lze tedy celkově říci, že výsledky, které byly získány v průběhu vlastního výzkumného šetření, jsou směrem k integraci romských dětí na ZŠ velmi podnětné a v neposlední řadě se shodují s výsledky některých dalších výzkumů a s myšlenkami některých dalších autorů, zabývajících se touto problematikou (Kolářová 2011, Kuchař 2003, Balvín 2008, Šotolová 2011, Gabal 1999).

Vzhledem ke kvalitativní charakteristice výzkumného šetření byly v závěru šetření na základě vlastních výsledků stanoveny výsledné hypotézy:

H1: *„Mimoškolní aktivity a činnosti zprostředkované romským dětem a mládeži ze strany NNO má velký význam pro jejich integraci na ZŠ.“*

H2: *„NNO a ZŠ jsou si vědomi důležitosti podpory vzdělávání romských dětí a vzájemné spolupráce mezi ZŠ a NNO v této oblasti.“*

H3: *„NNO mají velký význam také směrem ke vzájemné komunikaci mezi školou, jejími žáky a rodiči těchto žáků.“*

H4: *„Směrem k motivaci romských dětí v jejich vzdělávání využívají jak ZŠ, tak NNO zajímavých a alternativních aktivit.“*

Závěr

V diplomové práci na téma „*Srovnání volnočasových aktivit nabízených ze strany nestátních neziskových organizací v Českých Budějovicích z hlediska podpory integrace romských dětí na základních školách*“ je zpracována problematika integrace romských dětí na základních školách jednak z pohledu samotných základních škol, ale také z pohledu nestátních neziskových organizací, které svoji činnost směřují právě na romské děti a mládež.

V teoretické části je nastíněna problematika integrace z obecného hlediska a dále také ve vztahu k cílové skupině Romů, resp. romských dětí a jejich vzdělávání na ZŠ. Dále se v této části práce zabývám problematikou menšiny jako takové a úžeji pak problematikou vztahující se k romské menšině – charakteristikou romské rodiny, specifiky rodinné výchovy v romské rodině, charakteristikou romského dětství a jeho specifiky, problematikou romských žáků a postoji Romů ke vzdělání. V poslední kapitole této části práce se zabývám problematikou NNO, které působí na území Českých Budějovic směrem k cílové skupině romských dětí a mládeže. Mezi tyto organizace na území Českých Budějovic patří zejména - Salesiánské středisko České Budějovice a Městská charita České Budějovice.

V praktické části jsem se pak v průběhu výzkumného šetření snažila zjistit, jaké jsou názory jednak zaměstnanců NNO na integraci romských dětí na základních školách a co si o této problematice myslí sami pedagogové, resp. asistenti pedagogů, kteří mají zkušenosti s výukou romských žáků. Dále jsem se v průběhu výzkumného šetření zaměřila na oblasti, ve kterých se integrace nejvýrazněji projevuje, jak prostředky jsou v současné době v procesu integrace využívány, jak funguje komunikace mezi ZŠ a NNO směrem k podpoře integrace romských dětí a zda je tato komunikace pro úspěšnou integraci významná. V neposlední řadě jsem se ve výzkumném šetření zaměřila na vzájemnou komunikaci mezi ZŠ, NNO, žáky ZŠ a jejich rodiči a na to, zda je tato komunikace dostatečně fungující a směrem k integraci také nepostradatelná.

Na základě výsledků svého výzkumného šetření mohu říci, že volnočasová výchova, neformální vzdělávání a aktivity zprostředkované cílové skupině romských dětí, případně mládeže ze strany nestátních neziskových organizací mají ve vztahu k integraci těchto dětí na ZŠ mnohem větší význam než ZŠ samotné a dále zaujímají

velmi významnou roli prostředníka v komunikaci mezi ZŠ, jejími žáky a rodiči těchto žáků, jež je nedílnou a velmi významnou součástí úspěšné integrace romských dětí na základních školách.

Seznam použitých zdrojů

Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působící v této oblasti [online]. 2006 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z WWW: <http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf>.

BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 347 s. ISBN 80-85959-47-x.

BRTNOVÁ-ČEPIČKOVÁ, Ivana a WEDLICHOVÁ, Iva. *Edukace v kontextu sociální exkluze*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2008. 177 s. ISBN 978-80-7414-083-9.

Citace.com [online]. 2012 [cit. 2013-03-09]. Generátor citací. Dostupné z WWW: <<http://generator.citace.com/>>.

Česká Republika. Listina základních práv a svobod. In *č. 2/1993 Sb.* 1992. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Česká Republika. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin. In *96/1998 Sb.* 1995. Dostupné z: [http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=96~2F1998&part=&ame=&rpp=15#seznam](http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=96~2F1998&part=&name=&rpp=15#seznam)

Česká Republika. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In *72/2005 Sb. MŠMT*, 2005. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasaka-c-72-2005-sb-1>

Česká Republika. Vyhláška o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In: *73/2005 Sb. MŠMT*, 2005. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasaka-c-73-2005-sb-1>

Česká Republika. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. In *273/2001 Sb.* 2001. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=273~2F2001&part=&name=&rpp=15#seznam>

Česká Republika. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném. In *561/2004 Sb.* MŠMT, 2004. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>

Česká Republika. Zákon o sociálních službách. In *108/2006 Sb.* 2006. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=108~2F2006&part=&name=&rpp=15#seznam>

DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010. 251 s. ISBN 978-80-7387-428-5.

GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve Střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999. 341 s. ISBN 80-86103-23-4.

HÁJKOVÁ, Vanda a STRNADOVÁ, Iva. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 217 s. ISBN 978-80-247-3070-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

HOLLOWAY, Immy a WHEELER, Stephanie. *Quality research in Nursing*. 2. vyd. Oxford : Blackwell Publishing, 2002. 292 s. ISBN 0-632-05284-8.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

KAJANOVÁ, Alena a URBAN, David. Use of Salesian principles in Roma children and youth pedagogy. In *Situation of Roma Minority in Czech, Poland and Slovakia*. Wrocław, 2009, s. 145-152. ISBN 978-83-928354-1-7.

KAJANOVÁ, Alena. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: etnické, marginální a rizikové skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. 103 s. ISBN 978-80-7394-181-9.

KALEJA, Martin a KNEJPS, Jan. *Mluvme o romech: Aven vakeras pal a Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199s. ISBN 978-80-7368-708-3.

KOLÁŘOVÁ, Lenka. *Postoje romských rodičů ke vzdělávání jejich dětí v programu Přeškoláci Salesiánského střediska mládeže - domu dětí a mládeže České Budějovice*. České Budějovice, 2011. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Pavel Kuchař.

Koncepce romské integrace. [online]. Praha: Rada pro záležitosti romské komunity, 27.3. 2006 [cit. 2012-02-01].

Dostupné z: http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_49_1.pdf

KUCHAŘ, Pavel. *Rozvoj pozitivní identity romské mládeže v podmínkách výchovné činnosti Salesiánského střediska mládeže v Ostravě*. Ostrava, 2003. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

Městská charita České Budějovice - Přehled poskytovaných služeb [online]. 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/prehled-poskytovanych-sluzeb/>

Městská charita České Budějovice [online]. 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-srdicko-jiloro>

NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Srdíčko – Jiloro – Městská charita Č. Budějovice [online]. 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-srdicko-jiloro>

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež V.I.P. - Městská charita Č. Budějovice [online]. 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/oblast-socialne-znevychodnenych/v-i-p/>

Oblast sociálně znevýhodněných - Městská charita Č. Budějovice [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/oblast-socialne-znevychodnenych/>

PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. 404 s. ISBN 80-7315-120-0.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

Qualitative Methods [online]. 2006 [cit. 2012-03-09]. Research Methods Knowledge Base. Dostupné z WWW: <<http://www.socialresearchmethods.net/kb/qualmeth.php>>.

Qualitative Methods [online]. 2006 [cit. 2012-03-09]. Interview. Dostupné z WWW: <<http://www.socialresearchmethods.net/kb/qualmeth.php>>.

Romové v České Republice: Dětství [online]. 13.4.2000 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18389>

Salesiánské středisko mládeže - cíle a poslání [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=44

Salesiánské středisko mládeže - činnost střediska [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=20

Salesiánské středisko mládeže - dobrovolníci a praktikanti [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=52

Salesiánské středisko mládeže - historie střediska [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=48

Salesiánské středisko mládeže - Chaloupky [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=2864

Salesiánské středisko mládeže - pedagogické programy otevřených klubů [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=66

Salesiánské středisko mládeže - zájmové kroužky [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=54

Salesiánské středisko mládeže - NZDM Bosko [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=64

Salesiánské středisko mládeže - otevřené kluby [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: http://www.sasmcb.cz/?page_id=50

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi - V.I.P. rodina - Městská charita [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/oblast-socialne-znevychodnenych/v-i-p-rodina/>

STRAUSS, Anselm L a M CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Přeložil Stanislav Ježek. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-x.

ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 4., v nakl. Karolinum 2., rozš. a upr. Praha: Karolinum, 2011. 130 s. ISBN 978-80-246-1909-5.

ŠVARŤÍČEK, Roman a ŠEĎOVÁ, Klára *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Tranzitní program Tolerance - Městská charita Č. Budějovice [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://mchcb.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=tranzitni-program-tolerance>

URBAN, David a KAJANOVÁ, Alena. Vzdělání jako klíčová oblast integrace Romů v České Republice. *Antropowebzin* [online]. 2009, č. 1 [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/vzdelani-jako-klicova-oblast-integrace-romu>

URBAN, David a KAJANOVÁ, Alena. Salesiáni Dona Boska a jejich práce s romskými dětmi v Českých Budějovicích. *Kontakt*. 2008, roč. 10, č. 2, s. 317-321. ISSN 1212-4117.

URBAN, David a KAJANOVÁ, Alena. Sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách se zaměřením na prevenci sociálních patologií v praxi - České Budějovice. *Sociální práce/Sociálna práca*. 2009, roč. 9, č. 2, s. 56-61.

URBAN, David a KAJANOVÁ, Alena. Salesiánský výchovný systém jako metoda práce s romskou mládeží. *Sociální práce/Sociálna práca*. 2008, roč. 8, č. 3, s. 94-99.

VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004. 464 s. ISBN 80-7315071-9.

WERNEROVÁ, Monika. *Využití volnočasových aktivit romských dětí a mládeže jako prevence sociálně patologických jevů v SaSM - DDM ČB*. České Budějovice, 2010. Bakalářská práce. Jihočeské univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Alena Kajanová.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ukázka polostrukturovaného rozhovoru - téma integrace z pohledu nestátních neziskových organizací (NNO)

Příloha č. 2: Ukázka polostrukturovaného rozhovoru - téma integrace z pohledu základních škol (ZŠ)

Příloha č. 3: Přepisy rozhovorů - integrace z pohledu NNO

Příloha č. 4: Přepisy rozhovorů - integrace z pohledu ZŠ

Příloha č. 1: Ukázka polostrukturovaného rozhovoru - téma integrace z pohledu nestátních neziskových organizací (NNO)

Seznam otázek

Své otázky bych v rámci své diplomové práce ráda rozdělila do dvou velkých základních okruhů - integrace z pohledu NNO a integrace z pohledu základních škol. Tyto dva typy otázek pak budou položeny oběma cílovým skupinám - zaměstnanci NNO a pedagogové vyučující na ZŠ, které navštěvují romské děti.

Integrace ze strany NNO (nestátních neziskových organizací)?

1. V čem vidíte působení NNO (vašeho Střediska) ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ) jako důležité?
2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace zprostředkované ze strany NNO nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?
3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?
4. Jakými prostředky podle Vás přispívají NNO k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?
5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků? Jakou roli hraje tato komunikace?
6. Shledáváte komunikaci a spolupráci NNO a ZŠ ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?
7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Příloha č. 2: Ukázka polostrukturovaného rozhovoru - téma integrace z pohledu základních škol

Seznam otázek

Své otázky bych v rámci své diplomové práce ráda rozdělila do dvou velkých základních okruhů - integrace z pohledu základních škol a integrace z pohledu NNO (nestátní neziskové organizace). Tyto dva typy otázek pak budou položeny oběma cílovým skupinám - pedagogové vyučující na ZŠ, které navštěvují romské děti a zaměstnancům NNO.

Integrace ze strany školy?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákům v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?
2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?
3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?
4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?
5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků? Jakou roli hraje tato komunikace?
6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?
7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Příloha č. 3: Přepisy rozhovorů - integrace z pohledu NNO

Respondent č. 1:

Integrace ze strany NNO (nestátních neziskových organizací):

1. V čem vidíte působení NNO (vašeho Střediska) ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ) jako důležité?

V čem vidím přínos našeho Střediska v procesu integrace romských žáků - já to vidím hlavně v tom, že díky individuální práci a dostatku času na uživatele, účastníka máme možnost s dětmi komunikovat i o jejich pocitech, a tím tedy i o jejich vztazích vůči škole, spolužákům...jak vše prožívají a zároveň jim dáváme jakási pravidla, která jsou i ve škole, ale u nás nenásilnou formou...

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace zprostředkované ze strany NNO nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Já myslím, že záleží na přístupu, směru organizace...nemohu přesně říci, jelikož neznám žádné studie...já to vidím, jako že my naše děti motivujeme do školy, pracujeme s nimi individuálně a tím je utvrzujeme v tom, kým jsou, že jsou žáky základní školy a do školy se chodit má. Nevím, zda je naše Středisko zrovna ukazatel integrace, částečně asi ano, pracujeme na tom, aby děti vnímaly všechny lidi kolem sebe, aby se chovaly pěkně i k ostatním nejen ke „svým“, ale často je to velmi těžké, když se k nim chová okolí tak, jak se chová.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Náročná to otázka...asi jak které...nějací učitelé osobnostním přístupem, někdo úplně naopak jejich integraci totálně stírá...a zavírá jim dveře do budoucna.

4. Jakými prostředky podle Vás přispívají NNO k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Různě dle druhu jejich zaměření, např. práce s rodinou.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků? Jakou roli hraje tato komunikace?

Velmi důležitý, je nutno pracovat s celou komunitou.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci NNO a ZŠ ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Ano je důležitá, když plní funkci doplňkovou - je to 3. stupeň pomoci, nicméně z mé zkušenosti, některé školy NNO neberou jako partnera, či pomoc, ale jako konkurenci, jde o to, co ta škola vlastně chce.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Vnímám, že by bylo dobré, aby se učitelé vzdělávali v romské problematice - kultura, historie, cokoli, pak by pochopili více kulturu a lépe by se jim pracovalo, jinak si myslím, že by bylo dobré zaměstnávat Romy, poté co by to porozumění padlo na úrodnou půdu...za prvé by škola ukázala, že se Romy nemají problém.... a ukázala by vstřícný krok, za druhé Rom bude velmi dobře dětem rozumět a děti jemu, více by se vše uklidnilo.

Respondent č. 2:

Integrace ze strany NNO (nestátních neziskových organizací)?

1. V čem vidíte působení NNO (vašeho Střediska) ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ) jako důležité?

Návštěva instituce romskými dětmi jako taková. V možnostech společného a vzájemného se setkávání romských dětí a dětí bílých (romské děti a děti z majoritní populace) a v možnostech co nejvíce společných programů → problém vzájemného respektu. V působení romské autority (zapojení člověka z minoritní populace do působení organizace) a autorita jako taková (učení se pravidlům, jejich respektování). Zprostředkování pocitu bezpečí (někdo tu pro mě je). Výchova a vzdělávání, volnočasové aktivity poskytují dětem možnost vyzkoušet si věci, které jinak nemají možnost si vyzkoušet. Poskytování sociálních služeb, sociální zdatnost (doplňek). Osvěta z druhé strany – pro učitele (povídání si s učiteli, doučování dětí).

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace zprostředkované ze strany NNO nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Možná zlepšení školního prospěchu → nevím, co by se stalo, kdyby romské děti středisko nenavštěvovaly (nejsou dostačující materiály, které by ukázaly pro a proti). Je to otázka hranic → je otázkou, co dětem v hlavě zůstane po působení pracovníků Střediska. Dodání zdravého sebevědomí prostřednictvím volnočasových aktivit.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Podpora integrace ze strany škol je nedostačující, snahou škol by mělo být integraci více podporovat.

4. Jakými prostředky podle Vás přispívají NNO k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Velkým problémem současné doby je pasivní příjem peněz do NNO a jejich striktní využití. Středisko dá, udělá, čím více ale pomůže, tím více je proti sobě. Klienti si zvyknou vše dostávat a berou to jako samozřejmost (řešení - spolupodílet se na aktivitě). Prostředek k pochopení minority jako takové a vztahu mezi minoritou a majoritou (problematika Romů versus majorita).

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků? Jakou roli hraje tato komunikace?

Spolupráce s rodinou vnímám jako jeden z nejdůležitějších faktorů. Základ integrace je v celé rodině (silná rodinná vazba). Vždy je nutno začít v rodině (získat si rodinu, poznat rodinu). Možnost zprostředkování komunikace – dítě, rodič, škola (NNO jako spojnice). Dále možnost poznání kultury Romů. Řešení otázky autority učitele – i učitel by si měl umět stanovit své hranice a získat si autoritu (opět otázka, jak správně s Romy komunikovat).

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci NNO a ZŠ ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Prostředek k předávání informací. Možnost získat jiný pohled na dítě (ve škole a v NNO se chová jinak – najít příčinu). Školy a NNO by se měly snažit více se propojovat, školy by měly být více otevřené. Nezájem učitelů o aktivity nabízené ze strany NNO jejich klientům (např. účast na jednorázových aktivitách – romský den apod.).

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Zprostředkovat a prohloubit působení a zapojení více lidí, kteří pocházejí z cílové skupiny - zaměstnávat dospělé Romy ve školách a NNO.

Respondent č. 3:

Integrace ze strany NNO (nestátních neziskových organizací)?

1. V čem vidíte působení NNO (vašeho Střediska) ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ) jako důležité?

Možnost poskytnutí intenzivní předškolní a školní přípravy. Příprava školy na výuku cílové skupiny a její přijetí, spolupráce se školami a s asistenty pedagogů, spolupráce se speciálními školami.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace zprostředkované ze strany NNO nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Určitě všechny uvedené příklady - zlepšení školního prospěchu, zlepšení vztahu mezi vrstevníky, učiteli a žáky. Pomoc při vypracování domácích úkolů – motivace ze strany zařízení (odměna za účast na akcích pořádanými ze strany Střediska). Motivace dětí k dalšímu vzdělávání – zařazení dětí do učňovských zařízení (prozatím však nedokončeno, nelze hodnotit úspěšnost), zvyšující se zájem dětí o učební obory. Zapojení dětí v domácím učení. Spolupráce s pedagogy a psychology v rámci speciálně pedagogické diagnostiky.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Spolupráce s nestátními neziskovými organizacemi. Realizace projektů na školách (např. projekt Srdíčko – „školička“ pro menší děti – doučování jedenkrát týdně po vyučování, možnost navštěvovat s rodiči). Společná setkávání, dny otevřených dveří, přípravné třídy.

4. Jakými prostředky podle Vás přispívají NNO k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Motivace dětí prostřednictvím zajímavých aktivit (viz. otázka č. 1). Možnost předškolní přípravy již od tří let – naučení se určitému řádu. Působení na rodiče ze strany organizace.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků? Jakou roli hraje tato komunikace?

Velice důležitý, možnost spolupráce s celou rodinou, která je důležitá. Zvyklost rodičů, že pokud mají problém, pomůžeme jim ho vyřešit – zprostředkování sociálního poradenství. Přenechání výchovného působení ze strany rodičů ve vztahu ke škole na samotném zařízení (charitě). Zařízení funguje jako prostředník v komunikaci mezi rodiči a školou.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci NNO a ZŠ ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

V rámci komunikace škola – zařízení zjišťujeme, co je potřeba pocvičovat, zařízení jako prostředník. Podpora zlepšení vztahu učitel – žák. Doplnění motivace, která chybí ze strany rodičů dětí → nepravidelná docházka do mateřské školy (lenost rodičů, nechce se jim ráno vstávat).

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Bylo by dobré dále podporovat a zlepšit předškolní přípravu (docházka, motivace) těchto dětí. Více motivovat rodiče k tomuto vzdělávání.

Respondent č. 4:

Integrace ze strany NNO (nestátních neziskových organizací)?

1. V čem vidíte působení NNO (vašeho Střediska) ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ) jako důležité?

Podpora samostatného uvažování nad životem. Zapojení se Romů do většinové společnosti např. v práci. Podpora rozvoje osobnosti a sebe sama.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace zprostředkované ze strany NNO nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Ve všech uvedených příkladech – zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahu mezi vrstevníky, učiteli a žáky. Pomoci Romům zařadit se do většinové společnosti. Možnost získat všeobecný přehled. Působení v rámci sociální sféry – sociální práce.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Základní školy k integraci žádnými prostředky nepřispívají. Škola nemá pro Romy a jejich budoucí život žádný smysl.

4. Jakými prostředky podle Vás přispívají NNO k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

NNO přispívají k integraci romských dětí prostřednictvím různých her. Prostřednictvím her děti učí sami sebe ale, i ostatní. Důraz kladen na osobnost – děti podněcovat v tom, v čem jsou dobré. Důležitá je motivace a individuální přístup.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků? Jakou roli hraje tato komunikace?

Komunikace je velmi významná i směrem k většinové společnosti. Dále je významná komunikace s různými institucemi. Komunikace musí být založena na osobním vztahu s dítětem (kamarádský vztah, kamarádství). Středisko zaujímá v komunikaci roli prostředníka (např. ve vztahu ke škole).

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci NNO a ZŠ ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Komunikace mezi NNO a školou je důležitá. Na ZŠ jsou v praxi uplatňovány jen poučky a chybí čas na děti. NNO tento čas mají a mají možnost individuálního přístupu k dětem, jsou vůči nim otevřené a udržují s nimi dlouhodobý vztah. NNO působí jako prostředník mezi rodinou a školou a úřady. Sociální práce jako doplňková činnost NNO. NNO jako prostředek k vysvětlení, proč je to dítě takové, jaké je (mají možnost dítě poznat z jiné stránky). V současnosti neochota ke spolupráci ze strany škol – špatně nastavený systém pedagog a sociální pracovníci, školy nechtějí nic říci o dětech, nechtějí si nechat „vidět do karet“.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Člověk, který pracuje s Romy, by měl znát historii Romů (proč žijou tak jak žijou), měl by znát celkově problematiku Romů (např. otázka špatně nastaveného školského zákona, kde chybí specifikace Romů).

Respondent č. 5:

Integrace ze strany NNO (nestátních neziskových organizací)?

1. V čem vidíte působení NNO (vašeho Střediska) ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ) jako důležité?

Široká nabídka programů mimo vyučování. Možnost propojení obou cílových skupin v programech. Uplatňování nerepresivního přístupu. Odborná způsobilost na romskou problematiku ze strany zaměstnanců. Nabídka doučování.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace zprostředkované ze strany NNO nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Poznání a zkušenost s „bílými“ vede k lepšímu pochopení romské kultury a narovnání pohledu na konkrétní situace (např. chování). Podpora integrace do běžného života. Hájení práv Romů navenek. Podnikání společných aktivit.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Nevím, nedokážu posoudit, nemám hlubší zkušenosti. Jako důležité možná vnímám spolupráci základních škol a rodičů.

4. Jakými prostředky podle Vás přispívají NNO k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Zprostředkování vzájemného kontaktu. Hájení práv dětí. Domluva s učiteli na plnění školních povinností. Vzájemná komunikace směrem středisko - škola - rodina.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků? Jakou roli hraje tato komunikace?

Komunikace jako prostředek k rovnání pohledů. Důležitá je komunikace mezi školou a rodiči. Bourání stereotypů rodiny, např. kladen důraz na důležitost vzdělání.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci NNO a ZŠ ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnil, doplnili,....?

Důležitá je kvalitní práce NNO a vzájemná spolupráce všech subjektů. Otevřenost NNO vůči školám – pracovníci NNO by měli mít na učitele dostatek času. Otevřená koncepce ředitelů škol. Spolupráce všech subjektů jako ideál.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Podpora dalšího vzdělávání pracovníků. Působení více odborníků se zkušenostmi ve vyloučené lokalitě – hlubší vhled do vnímání problematiky dětí. Důležitá je také otázka integrace a „romských tříd“ - individuální nebo skupinová integrace? Prohloubení znalostí romského etnika ze strany učitelů, znalosti jsou důležité pro dobrý vztah učitel-žák. Hodiny ve škole by měly být zaměřené i mimo vyučování – výchovné hodiny prostřednictvím her a výletů (prostřednictvím her dochází ke stírání rozdílů mezi žáky a k narovnání chování). Nehodnotit romské děti známkami.

Respondent č. 6:

Integrace ze strany NNO (nestátních neziskových organizací)?

1. V čem vidíte působení NNO (vašeho Střediska) ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ) jako důležité?

Možnost zažít pozitivní zkušenost s většinovou společností. Setkání se s autoritou (působení autority v rámci programů). Prolomení jazykové bariéry.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace zprostředkované ze strany NNO nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení jejich školní docházky. Děti mají vypracované domácí úkoly, jsou připravené na písemku (díky pomoci Střediska) a nebojí se jít do školy. Znalost denního režimu – děti se naučí znát hodiny a řád, navyknou si na určitý režim. Nastavení hranic a pravidel (čas a dny). Podpora etnicity Romů – naučit Romy přijímat hodnoty a jak funguje většinová společnost, přitom ale zanechat jejich romství jejich Romipen.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Zřizování funkce asistenta pedagoga, dále různé kroužky, návštěva školní družiny, pořádání výletů a různých projektů.

4. Jakými prostředky podle Vás přispívají NNO k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Prostor pro individuální přístup, motivace dětí, otevřenost programů (např. Oratoř navštěvují i „bílé“ děti.)

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků? Jakou roli hraje tato komunikace?

Komunikace je zásadní. Možná než s rodiči je důležité komunikovat s prarodiči, případně se staršími.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci NNO a ZŠ ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Ano. Důležitá je osvěta pedagogů o romské mentalitě – jejich kultuře a tradicích a pak je možné začít s učiteli komunikovat. Jako důležité vnímám větší otevřenost pedagogů ke komunikaci s NNO, lépe se „dostat do škol“. Nižší práh se strany škol (např. myslím si, že není potřeba na všechno mít podpisy). Vzájemné předávání si nouhau.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Základní školy a NNO by si měly stanovit stejné cíle. ZŠ by měly brát integraci jako svůj cíl.

Příloha č. 4: Přepisy rozhovorů – integrace z pohledu ZŠ

Respondent č. 7:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákům v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

V možnosti začlenění romských dětí do kolektivu (možnost jiného kolektivu než jen v rámci jejich populace). Stírání rozlišení spektra na romské a „neromské žáky“, na klasické základní škole mají všichni stejné povinnosti ve vzdělávání. Jako problém vidím přijetí Romů (romských žáků) ze strany ostatních žáků, i když je romský žák dobrý a hodný, děti doma slyší, že je to cikán.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Zlepšení školního prospěchu (možnost motivace od „neromských žáků“ k lepšímu prospěchu). Když jsou romské děti hodné a nenarušují výuku, děti je berou (potvrzeno i v testech, které jsme dělali – když pojedeme na výlet, s kým by si chtěl jet a s kým ne), děti spíše neberou třeba hyperaktivní žáky, kteří vyrušují v hodině a hodinu narušují.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

V možnosti zúčastnit se vzdělávacích programů, různých kroužků atd. Vytváření pozitivního klima školy (hrozně záleží na škole jaká je). Při zapojení Romských žáků do různých aktivit mají neromští žáci možnost poznat romské žáky z jiné stránky, např. jsou tyto děti dobré na hudebku, tělocvik. Děti je pak lépe přijmou - není sice dobrý na češtinu, ale umí zpívat.

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Pokud bych tyto organizace známkovala, mají jedničku s hvězdičkou (osobně znám Salesiány). Děti se tam těší (těší se na jejich program, aktivity). Naučí se řádu a pravidlům.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Komunikace je základem. Pokud je rodič svolný a ochotný, dá se s ním pracovat a dají se zvládnout některé problémy.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Samozřejmě. Myslím si, že tato komunikace dnes dobře funguje. NNO vnímám jako náhradu rodinné výchovy, která u těchto dětí chybí (je nedostačující).

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Možnost integrace je dána intelektovou úrovní dítěte, podle toho je dobré rozhodnout, zda integrovat nebo ne. Zůstává ale problém stanovení správného intelektu (děti – romské děti ve skutečnosti nejsou hloupé), problémem je rodinné zázemí, děti nemají klid na učení.

Respondent č. 8:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákův v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Integrace je dobrá a vhodná, je ale nutné také přizpůsobení se strany Romů (každý má svá práva, ale také povinnosti). Pokud budeme Romy integrovat, mají možnost také poznat jiné prostředí a nebudou žít stále jen ve své komunitě.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Možnost zlepšení školního prospěchu, ale jen do určitého věku. Přibližně do dvanácti let věku jsou děti tvárné a dá se s nimi pracovat. Později upadají. Je nutná práce s celou komunitou. Více k tomu asi neřeknu, zatím jsem měla s Romy pouze dobré zkušenosti, i když si myslím, že poslední dobou se vztahy zhoršují.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Nevím, nejsem schopna přesně posoudit. Možná působení asistentů, ale nevím, nemám s tím zkušenosti

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Ano. NNO přispívají k integraci romských žáků. Přispívají k celkovému zlepšení žáků. Velkou výhodou vidím v tom, že je to zdarma, děti pak mají o tyto aktivity zájem a aktivity navštěvují.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Komunikace má velký význam. Je ale špatná domluva, rodiče často nechápou, co po nich chci, neznají, jak škola funguje.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Ano, komunikace a spolupráce NNO a škol je důležitá. Možnost zprostředkování mimoškolních aktivit. Je to možnost, jak ukázat dětem jiné možnosti, jiný způsob komunikace. Děti v těchto komunikacích komunikují také s lidmi, kteří nepocházejí z jejich komunity. Právě tito lidé mají možnost ukázat jim jiné možnosti.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Celkově je to hodně složitý problém. Je to otázka práv, ale také povinností, které si tito lidé neuvědomují, nejsou ochotni přijmout, že mají také nějaké povinnosti.

Respondent č. 9:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákům v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Těžiště integrace ve vztahu k romským žákům vidím v tom, že jim bylo umožněno chodit do smíšených tříd, navzájem se ovlivňovat svými kulturami, zvyky. Smíšené třídy poskytují prostor pro multikulturní zvyky.

Působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků je velice podnětné. Jsou jim vytvořeny podmínky k individuálnímu vzdělávání, mají možnost využívat moderních technologií, vybavení atd., kterých je na naší škole dostatek (např. interaktivní tabule).

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Dopady integrace se nejvíce projevují ve zlepšení prospěchu dětí (ale i tady je to otázka individualit – zůstává nedořešena otázka spolupráce s rodinou, která je někdy funkční, někdy ne. Dětem chybí v rodině např. motivace, zázemí,...). Spolužáci se více než v dřívějších dobách (kdy byly tyto děti vzdělávány odděleně) s těmito dětmi kamarádí, dokáží je brát jako sobě rovné. Nedělají takové rozdíly jako dříve. Respektují se navzájem.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Tím, že na ZŠ působí romští asistenti, kteří se mohou každému z dětí věnovat individuálně, a tak působit a pracovat na odstranění jednotlivých problémů tohoto či onoho žáka (např. pokud je dítě po nemoci a nemůže se zúčastnit hodiny tělesné výchovy, je zde prostor pro asistenta a jeho individuální práci s dítětem).

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Na tuto otázku nemohu odpovědět. Naše škola nespolupracuje s nestátními neziskovými organizacemi, které se věnují romským dětem.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Komunikace s rodiči je důležitá při řešení konkrétních problémů (např. s kázní, s prospěchem).

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

viz otázka č. 4

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Chtěla bych, aby více fungovalo propojení mezi ZŠ a rodiči (respektive, aby byla větší motivace rodičů od NNO a jiných sociálních zařízení, které mohou ovlivňovat chování rodičů k ZŠ).

Respondent č. 10:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákův v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Ve vztahu k integraci romských žáků nelze hovořit přímo o integraci Romů – nikde není definováno, kdo je romským žákem, romští žáci nemají ve skutečnosti romskou národnost. Dle školského zákona „romští žáci“ patří mezi žáky se sociálním znevýhodněním, kam lze zařadit i „neromského žáka“.

Integrace ano a má svůj přínos, pokud ale zůstane zachován určitý poměr žáků ve třídě. Na jednu třídu je vhodné integrovat tři až čtyři „romské žáky“. Pokud jich bude ve třídě více, ztrácí integrace svůj význam a není možné se třídou pracovat.

Nelze integrovat všechny romské žáky. Jsou někteří žáci, pro které je vzhledem k jejich schopnostem a možnostem vhodné speciální vzdělávání v praktických školách.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Působení asistentů na základních školách. Možnost individuální práce se žáky. Přípravenost učitele – nutný odlišný přístup k dítěti (např. nekřičet na dítě), autorita učitele a hluboké zkušenosti. Významná je i skupinová práce.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Vypracování plánu individuální péče o sociálně znevýhodněné žáky, kde jsou uvedeny jednotlivé kroky, které jsou důležité při práci s těmito žáky – např. kontrola pravidelné školní docházky, individuální péče, pravidelná příprava žáků na vyučování, multikulturní výchova, spolupráce s rodiči atd.

Mimoškolní činnost a aktivity mimo vyučování (např. akce „Třída baví třídu“ – romští žáci zde zpívali), kde mají možnost tito žáci ukázat, co umí a v čem jsou dobří (např. právě zpěv).

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Ano. Působení Salesiánského střediska zde v Českých Budějovicích – doučování dětí, kroužky. Kvalitní práce asistentů/vedoucích.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Komunikace s rodiči je velmi důležitá. Komunikaci mezi rodiči a školou shledávám za dobrou, ale je to individuální (někteří rodiče komunikují, jiní naopak vůbec ale nejen se školou, ale i s jinými organizacemi např. soud). Jako výchovný poradce komunikuji s rodiči také o volbě povolání a dalším vzdělávání jejich dětí. Volba učňovských zařízení.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Ano. Se Salesiánským střediskem je komunikace výborná. Viz otázka č. 4. Řešení problémů za pomoci zaměstnanců, kteří pracují s dětmi na Středisku.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Snažit se více navštěvovat romské aktivity (např. koncerty dětí). Snažit se prostřednictvím těchto aktivit více proniknout do komunity a navázat komunikaci s dospělými.

Respondent č. 11:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákův v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Nevím, zda lze u romských žáků mluvit o integraci (alespoň z pohledu mé praxe), moji romští žáci byli do třídy zařazeni jako do spádové školy (prostě sem patří). Dle mého názoru o integraci lze hovořit u dětí s postižením. Na svého romského žáka nahlížím stejně jako na jakéhokoliv jiného.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Nedokážu říci, nemyslím si, že by to byla úloha školy. Nedokážu přesně říci, nevnímám svého žáka jako integrovaného.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Také nedokážu říci, přijímám ho (svého romského žáka) normálně jako ostatní děti.

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Ano. Např. pomoc při vypracování domácích úkolů (mám vlastní zkušenost s návštěvou Jilora).

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Mám dobré zkušenosti s komunikací. Dědeček, který děti vychovává, se školou komunikuje, vše zařídí, omlouvá hodiny, zajímá se o své děti a jejich vzdělání.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Určitě vnímám tuto komunikaci jako důležitou, viz otázka č. 4.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Nevím, co bych chtěla ještě doplnit, jak jsem už řekla, nevnímám svého žáka jako integrovaného a nemyslím si, že jde o integraci.

Respondent č. 12:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákův v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Myslím si, že je lépe romské děti vzdělávat ve speciálních školách. Romské děti se stejně vyčlení z kolektivu. Stahují sebou problémové děti a slabší žáky.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Nemohu přesně posoudit, neznám, jak fungují speciální školy. Základní školy možná přispívají ke zlepšení vztahu mezi učitelem a žákem. Vše je ale ovlivněno partou a zvyšujícím se věkem, čím je žák starší, tím více problémů se objevuje.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Především je to o individuálním přístupu.

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Ano. NNO určitě přispívají k integraci romských dětí.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Je velmi důležitá, ale nefunguje tak, jak by bylo potřeba.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Určitě. Komunikaci a spolupráci NNO a škol vidím jako důležitou.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Respondent č. 13:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákův v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Ve třídě mám jednu romskou žákyni, ale nevnímám to jako problém, žákyně je bezproblémová a bez problémů ji i od počátku přijal i třídní kolektiv.

Možnost zapojení romských žáků do třídního kolektivu. Dobré navazování vztahů se spolužáky, kteří ji neberou jako Romku. Podpora zapojení do kolektivu se projevuje např. v půjčování školních pomůcek, které je vzájemné. Svoji žákyni neberu jako romského žáka, preferuji stejné zapojení jako u ostatních žáků. Pouze pokud je v něčem slabší, pomohu jí nebo poradím, povzbudím a zapůjčím školní pomůcky, které jí také ochotně půjčují spolužáci. Problém je občas zapojení se do akcí, kde je nutná finanční spoluúčast.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Nevím, nedokážu posoudit, na všechny žáky používám stejný metr. Možná podpora zapojení se do kolektivu. Důležité je mít dostatek času na dítě (udělat si na dítě čas). Možnost doučování i v rámci školy. Podporovat tyto děti v průbojnosti (alespoň z mého pohledu a mé zkušenosti s mojí žákyní). Podpora běžného začlenění, ale jen pokud jde o individuální integraci (jeden romský žák na jednu třídu, pokud již budou dva, stejně se z kolektivu vyčlení).

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Např. různé finanční úlevy. Z mé zkušenosti - dále vzájemná domluva mezi školou, zástupcem, učitelem a žákem respektive rodiči (např. my máme domluveno, že pokud bude dítě chybět, vyžadujeme omluvenku od lékaře).

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Děti se mohou využít, pestrá náplň práce a činnosti. Možnost vzájemně se domlouvat s učiteli. Dále fungují jako poradna např. při vyplňování různých žádostí. Někdy zastávají funkce místo rodičů.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Komunikace s rodiči má velký význam. Možnost pozitivně ovlivnit chování dítěte, důležitá je pochvala. Dostatečně vysvětlit učení, dítě podrobně seznámit s programem činnosti, stanovit dítěti jasné hranice.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Mám zkušenost, že NNO spíše kontaktují školy a se školami komunikují oni.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Lépe vyřešit otázku financí (např. romským dětem často chybí školní pomůcky. Řešením by bylo mít pomůcky dvakrát a jedny si nechávat ve třídě).

Respondent č. 14:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákův v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Předpřipravenost na školní docházku. V rámci předpřipravenosti upevňovat návyky, které těmto dětem chybí (hygiena, oblečení, komunikace s dětmi). Předškolní přípravu zahájit min. jeden rok před nástupem na ZŠ. Vztah ke škole budovat i u rodičů (např. programy pro rodiče formou schůzek jedenkrát týdně). Pořádat v mateřských školách výukové hodiny také s rodiči → rodiče ví, co se ve škole děje, ví o čem škola je.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Chybí představy o škole ze strany rodičů i dětí neví, co škola je a rodiče neví, co od svých dětí vyžadovat. Velký význam mají dobré vztahy s vrstevníky, kteří romské žáky berou normálně, jako „normální žáky“ je berou i učitelé → nedělají mezi nimi rozdíly.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Individuální přístup. Zajištění školních pomůcek ze strany rodičů (sešity, knihy atd.), mít pomůcky dvakrát a nechávat je ve škole (budu mít jistotu, že dítěti nebude nic chybět). Pracovat s rodiči, rodiče musí vědět, co se ve škole děje, aby mohli dítěti pomoci. Školy dají dětem vzdělání, mimoškolní činnost zprostředkovávají NNO, prostřednictvím svých aktivit učí děti řádu.

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Ano, NNO zprostředkovávají mimoškolní činnost, prostřednictvím svých aktivit učí děti řádu. Možnost práce s rodiči, budování vztahu ke škole.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Komunikace s rodiči je prioritní, některé rodiny jsou dobře fungující a funguje také jejich komunikace, jiní jsou naopak neochotní, nemají zájem o spolupráci a nekomunikují. Bylo by dobré zřídit „školu pro Romy“, kde by ve výuce byly zapojeni také rodiče, např. na tři hodiny týdně, zadávání domácích úkolů.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Tuto komunikaci beru jako samozřejmost. NNO jsou v roli pomocníka. Bylo by dobré, pracovat na pravidelné docházce romských dětí do těchto zařízení. Velký význam má pomoc organizací při vypracovávání domácích úkolů (pokud si dítě přinese dobře domácí úkol, bude od učitele pochváleno a získá uznání od něho i spolužáků).

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Otázka integrace je dlouholetý problém. Důležitá je podpora a rozvoj komunikace rodič → dítě → organizace → škola a zpět a vše vzájemně provázat.

Respondent č. 15:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákův v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Těžiště integrace vidím v integraci jako takové, zřizování funkce asistentů, dále individuální péče a práce ve skupinách.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Dle mého názoru se integrace projevuje ve všech uvedených příkladech.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Pořádání výletů, exkurzí, poznávacích zájezdů, účast v soutěžích, besedy. Zapojování dětí do školních kroužků.

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Ano, NNO přispívají k integraci romských dětí prostřednictvím zájmové činnosti a mimoškolních aktivit.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Komunikace s rodiči romských žáků je určitě významná. S rodiči komunikujeme. Problémy se řeší ve výchovné komisí.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Ano. Tuto komunikaci vidím jako důležitou.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Nutnost asistenta, podporovat práci ve skupinách a individuální přístup k žákům. S dětmi by měli pracovat zkušení pedagogové, kteří mají přirozenou autoritu. Najít způsob, jak využít celých 45 minut - v závěru hodiny křížovky, doplňovačky, práce na internetu atd. Nutná spolupráce s rodiči. S integrací by se mělo začít už v mateřské škole (podpora tohoto vzdělávání mezi Romy). Je dobré romské děti (jejich rodiče) motivovat k předškolnímu vzdělávání (docházce do MŠ).

Respondent č. 16:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákův v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Hlavní těžiště vidím v nastavení podmínek na ZŠ tak, aby bylo vůbec možno integraci realizovat (peníze na asistenty, pomůcky atp.).

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Zlepšení sociálního klima třídy, lepší výsledky dětí, zlepšení jejich prospěchu.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Asistenti pedagoga, individuální práce s žáky, zohlednění jazykové bariéry, spolupráce s úřady a NNO.

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Ano. NNO přispívají k integraci romských dětí. Pomoc při komunikaci s rodinami. Pomoc s domácí přípravou. Poskytují předškolní přípravu a přispívají k socializaci dítěte. Smysluplné trávení volného času.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Komunikace je důležitá, ale řekla bych, že rozložení spolupracujících/nespolupracujících jsou ve stejném poměru jako u ostatních dětí.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Ano. Pokládám ji za důležitou, na naší škole funguje skvěle.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Některé školy vůbec neuvažují ve smyslu „integrace romských žáků“ - tito žáci prostě spadají do obvodu školy a škola si s touto situací musí poradit. Na naší malé škole, kde funguje několik asistentů pedagoga, ve třídách jsou malé kolektivy a spolupracujeme s NNO Srdíčko-Jiloro a s rodiči je situace jistě lehčí a bez obtíží zvládnutelná, na rozdíl od větších škol (např. ve městě Větrní).

Respondent č. 17:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákův v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Zlepšení vztahu mezi dětmi a kantory, spolužáky, nastavení režimu, pochopení romského náhledu ke vzdělání.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Zlepšení prospěchu a docházky dětí.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Práce s asistenty pedagoga, individuální práce v hodinách.

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Ano přispívá spolupráce s NNO ke zlepšení celkové komunikace mezi školou a rodiči některých dětí.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Domluva s rodiči na společném přístupu.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Ano, tuto komunikaci vnímám jako velmi důležitou.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Jako kladné hodnotím většinou zlepšení školní práce při navštěvování NNO romskými žáky.

Respondent č. 18:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákův v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Nevím. Nevím, zda dokážu na tuto otázku odpovědět. Osobně romské žáky nevnímám jako žáky integrované. Jako integrované vnímám např. žáky s postižením.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Rozhodně se děti naučí režimu, pracovním návykům, komunikaci s ostatními dětmi a s dospělými.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Funkce romského asistenta a spolupráce s NNO

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Velmi oceňuji spolupráci NNO (např. pro naše děti „Jiloro“). Děti mají možnost celoodpoledního programu. Dělají úkoly, hrajou hry, mají daná pravidla, což se svými rodiči neznají.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Komunikace je nutná, ale mnohdy bez výsledků.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Ano, je velmi důležitá. Na naší škole naprosto vyhovující.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Asi nic, myslím, že vše už bylo řečeno.

Respondent č. 19:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákům v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Nevím. Nejsem si jista, zda romské žáky považovat za žáky integrované. Osobně na všechny žáky nahlížím stejným úhlem pohledu ať je „bílý“, nebo „černý“. Nedělám mezi nimi rozdíly.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Určitě dochází ke zlepšení prospěchu a sociálních návyků.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Asistent pedagoga a individuální přístup.

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Ano, určitě přispívají. Díky těmto organizacím tráví děti smysluplně druhou část dne. Učí se, hrají si,... Jejich mozky jsou zaměstnávány ve dvou fázích, což je pro rozvoj nesmírně důležité. V tomto smyslu NNO suplují funkci rodiny (odpolední zaměstnání dětí). U nezaměstnaných dětí je větší riziko, že sklouznou např. ke kouření, užívání návykových látek, ke kriminální činnosti. NNO svou činností působí preventivně proti těmto sociopatologickým jevům.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Komunikace s rodinou je klíčová u všech žáků. Myslím si, že někteří rodiče romských žáků nepřikládají význam vzdělání, proto je s nimi komunikace obtížnější.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Pokud má být práce na ZŠ a NNO smysluplná, musí obě tyto složky komunikovat a spolupracovat.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Asi nic.

Respondent č. 20:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákům v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Aby měla integrace romských dětí význam, je nutné upravit počty žáků ve třídách. Důležitá je funkce asistenta pedagoga – v současné době je nedořešené financování v této oblasti. Asistent se ve třídě věnuje problémovým žákům a učitel má čas na svoji práci (pomoc pro učitele přímo ve výuce). Kromě vlastní práce se skupinou uplatňovat také individuální péči. Velkou roli má dobrá předškolní příprava - např. ZŠ Nové Vráto klade důraz na předškolní vzdělávání.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Možnost začlenění dětí do jiného kolektivu. Bezproblémové sžití romských dětí s třídním kolektivem. Stmelení kolektivu prostřednictvím různých aktivit (např. besídka - děti se něco naučí, více se zařadí).

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Určitě zřízení funkce asistenta pedagoga. U romských asistentů by měl být asistent skutečně pedagogem a měl by mít bohaté zkušenosti. Asistent poskytne dětem pomoc, která jim chybí, např. když nechápou učivo (romské děti mají problém s abstrakcí), mají pomalejší tempo. Asistenti přispívají ke zlepšení školního prospěchu a zvládnutí základního učiva. Dalšími prostředky jsou víkendové akce (které se nám osobně osvědčily), různé školní projekty např. Projekt „Otevřená srdce“ (pořádáno Českomoravským odborovým svazem pracovníků školství Jihočeského kraje). Pořádání závěrečných besídek. Emocionální a autoritativní přístup.

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Ano, myslím si, že NNO přispívají k integraci romských dětí. Zde v ČB znám Charitu, která pracuje s romskými dětmi. Např. pokud si děti nevypracovávají domácí úkoly, doporučujeme jim návštěvu tohoto zařízení, kde se naučí úkoly vypracovávat.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Komunikaci s rodiči vnímám jako velmi důležitou. Rodiče se nyní naučili do školy chodit. Jako příklad lze uvést spolupráci rodičů a školy při sledování školní docházky – rodiče slyší na finanční postih (ze strany magistrátu,) pokud neposílají svoje děti do školy. Dále jsou rodiče spokojeni s péčí asistentů (mají k nim důvěru). V komunikaci je důležité dát rodičům najevo, že si jich vážím.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Ano. S NNO ale příliš nespolupracujeme. Spíše oni vyhledávají a kontaktují nás dle potřeby - např. při doučování se informují, co je potřeba s dětmi procvičit.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Bylo by dobré dořešit finanční situaci směrem ke zřízení funkce asistenta pedagoga (v současné době je peněz nedostatek). Bylo by také dobré vyřešit financování (např. sponzoři) školních pomůcek, které často dětem chybí, mimoškolních aktivit (např. divadla). Podpora zřízení přípravných tříd na školách.

Respondent č. 21:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákův v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Děti se dostanou do normální třídy. Vzájemně se od sebe učí. Poznávají jiné zvyky.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

Zlepšení školního prospěchu i vztahů mezi vrstevníky.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Vstřícný přístup, zajištění učebních pomůcek a individuální péče se žáky.

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

NNO se dětem individuálně věnují. Pomáhají s výukou i domácími úkoly.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Kdyby fungovala lépe, význam by byl velký. Komunikace s rodiči je minimální.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Ano. Komunikaci s NNO pokládám za velice důležitou.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Bylo by snažší, kdyby rodiče lépe spolupracovali na domácí přípravě na vyučování.

Respondent č. 22:

Integrace ze strany ZŠ (základní školy)?

1. V čem vidíte těžiště integrace ve vztahu k romským žákův v hlavním vzdělávacím proudu (na ZŠ)? V čem vidíte působení ZŠ ve vztahu k integraci romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu jako důležité?

Těžiště vidím v připravení podmínek ve škole – asistenti pedagoga, menší počet dětí ve třídě.

2. V jaké konkrétní oblasti se podle Vás dopady integrace nejvíce projevují (např. zlepšení školního prospěchu dětí, zlepšení vztahů mezi vrstevníky, učiteli a žáky)?

V oblasti zlepšení vztahů ano, ale jen pokud se se třídou na zlepšení vztahů cíleně pracuje (toto zlepšení nepřichází samo od sebe). Dále určité zlepšení prospěchu při individuální péči.

3. Jakými prostředky podle Vás přispívají ZŠ k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ?

Zřízením funkce asistenta pedagoga a k přihlídnutí ke specifikům Romů.

4. Myslíte si, že NNO přispívají k integraci romských dětí, popřípadě jakými prostředky podle Vás přispívají k integraci romských dětí v jejich vzdělávání na ZŠ (v čem jejich působení vidíte jako důležité)?

Ano. Domácí příprava, úkoly, efektivní trávení volného času. NNO jsou pro úspěšnou práci s dětmi klíčové hlavně v předškolním věku – děti pak přicházejí do ZŠ připravené.

5. Jaký význam pro vás má ve vztahu k integraci romských žáků komunikace s rodiči těchto žáků?

Komunikaci je důležitá, ale jde spíš o celkovou motivaci Romů ke vzdělávání, která je obecně malá.

6. Shledáváte komunikaci a spolupráci ZŠ a NNO ve vztahu k integraci romských dětí za důležitou? Co byste podle Vás na této komunikaci změnili, doplnili,....?

Ano, u nás funguje tak, jak má.

7. Co byste chtěli ještě doplnit ve vztahu k integraci romských žáků na ZŠ?

Abstrakt

WERNEROVÁ, Monika. *Srovnání volnočasových aktivit nabízených ze strany nestátních neziskových organizací v Českých Budějovicích z hlediska podpory integrace romských dětí na základních školách*. České Budějovice, 2013. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Pavel Kuchař.

Klíčová slova: integrace, základní vzdělávání, nestátní neziskové organizace, romské děti a mládež, volný čas, mimoškolní vzdělávání

Diplomová práce, jejímž tématem je srovnání využití volnočasových aktivit nabízených ze strany nestátních neziskových organizací (NNO) v Českých Budějovicích, oproti základním školám (ZŠ), jako jedna z možností podpory integrace romských dětí ve vzdělávacím procesu, seznamuje čtenáře s problematikou integrace romských dětí ve školní výuce v rámci základních škol. Přičemž by tato podpora měla být zprostředkována a podporována jak ze strany samotných základních škol, tak právě i ze strany NNO, které jsou ve svých programech a aktivitách zaměřeny na výše uvedenou cílovou skupinu dětí a mládeže.

Teoretická část práce seznamuje čtenáře s problematikou integrace jak z obecného hlediska, tak i ve vztahu k cílové skupině Romů a romských dětí navštěvující běžné základní školy. Dále je zde okrajově shrnuta problematika romské menšiny (např. nízká vzdělanost Romů, odlišnost romské rodiny od rodin z majoritní populace) a její dopady na život ve společnosti. Poslední kapitola teoretické části práce je věnována problematice NNO v Českých Budějovicích, ve vztahu k romským dětem a jejich integraci ve školní výuce a dále náplni volnočasových aktivit zprostředkovaných těmito organizacemi a jejich dopady na integraci romských dětí na ZŠ.

Cílem práce je zjistit využití volnočasových aktivit nabízených cílové skupině romských dětí ze strany NNO jako jednu z možností podpory integrace, která je zprostředkována nejen ze strany ZŠ, ale i ze strany NNO zaměřených na danou cílovou skupinu.

V praktické části diplomové práce je použito výzkumné šetření povahy kvalitativní strategie výzkumu, které bylo realizováno pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Vlastní rozhovory pak byly uskutečněny jednak v rámci NNO – Salesiánské středisko

České Budějovice a Městská charita České Budějovice a jednak na základních školách (ZŠ Máj II, ZŠ Oskara Nedbala, ZŠ Baarova a ZŠ Nová, ZŠ Nové Vráto), které jsou navštěvovány romskými dětmi, které současně navštěvují z velké části také výše zmíněné NNO. V průběhu výzkumného šetření bylo osloveno celkem šest zaměstnanců NNO a šestnáct respondentů na ZŠ, ať už to byli samotní pedagogové, případně asistenti pedagogů.

Na základě výsledků získaných v průběhu vlastního výzkumného šetření pak lze říci, že mimoškolní činnost a aktivity, které probíhají v rámci volnočasových aktivit zprostředkovaných ze strany NNO, které svoji činnost zaměřují směrem k romským dětem a mládeži, mají z pohledu ZŠ velký význam pro jejich úspěšnou integraci na ZŠ. Nedílnou součástí úspěšné integrace je také dobrá vzájemná komunikace a spolupráce mezi jednotlivými ZŠ a NNO, i když tato komunikace často není příliš funkční.

Z pohledu jak ZŠ, tak také z pohledu NNO je směrem k integraci romských dětí na ZŠ velmi důležitá fungující a kvalitní spolupráce s rodiči (rodinou), případně celou komunitou, a je zapotřebí tuto komunikaci i nadále rozvíjet a podporovat zejména ze strany NNO, které v této komunikaci často fungují jako jakýsi prostředník.

Ze získaných výsledků vlastního výzkumného šetření lze vyvodit následující hypotézy:

H1: Mimoškolní aktivity a činnost zprostředkovaná romským dětem a mládeži ze strany NNO má velký význam pro jejich integraci na ZŠ.

H2: NNO a ZŠ jsou si vědomy důležitosti podpory vzdělávání romských dětí a vzájemné spolupráce mezi ZŠ a NNO v této oblasti.

H3: NNO mají velký význam také směrem ke vzájemné komunikaci mezi školou, jejími žáky a rodiči těchto žáků.

H4: Směrem k motivaci romských dětí v jejich vzdělávání využívají jak ZŠ, tak NNO zajímavých a alternativních metod.

Abstract

Thesis title: Comparison of free-time activities offered by non-governmental non-for-profit organizations in České Budějovice from the viewpoint of support of Roma children integration at basic schools

Key words: integration, primary education, non-governmental non-for-profit organizations, gipsy children and youth, free time, after-school education

The thesis deals with comparison of use of free-time activities offered by non-governmental non-for-profit organizations (NNO) in České Budějovice with activities offered by basic schools (ZŠ), as one of possibilities to support integration of Roma children in the educational process and it presents to the readers the issue of integration of Roma children attending basic schools. The support should be intermediated and encouraged by basic schools themselves but also by NNOs whose programs and activities focus on the above mentioned target group of children and youth.

The theoretical part presents the issue of integration in general and also in respect to the target group of Roma people and Roma children attending regular basic schools. The thesis also briefly summarizes the problems of the Roma minority (e.g. low education of Roma people, differences between Roma families and families in the majority population) and their impacts on life in the society. The last chapter of the theoretical part is dedicated to NNOs in České Budějovice in respect to Roma children and their integration at school and also the content free-time activities organized by those organizations and their impacts on integration of Roma children at basic schools.

The objective of the thesis was to determine the level of utilization of free-time activities offered to the target group of Roma children by NNOs as one of the opportunities to support their integration, while the activities are intermediated not only by the basic schools but also by NNOs that focus on the mentioned target group.

The practical part of the thesis used a research investigation with qualitative strategy, performed by means semi-structured interviews. The interviews were conducted both in NNOs – Salesiánské středisko (Salesian center) České Budějovice and Městská charita (Municipal Charity) České Budějovice and also at basic schools (ZŠ Máj II, ZŠ Oskara Nedbala, ZŠ Baarova and ZŠ Nová, ZŠ Nové Vráto) attended by

Roma children while many of them also attend the mentioned NNOs. In the research we approached six employees of NNOs and sixteen respondents from basic schools, both teachers and teacher's assistants.

Based on the results obtained from the research we can conclude that after-school activities and programs, performed as part of free-time activities intermediated by NNOs that focus on Roma children and youth, are very important from the viewpoint of their integration at basic schools. An integral part of their successful integration is good mutual communication and cooperation between the individual basic schools and NNOs, however, the communication often does not actually work very well.

According to the basic schools, as well as the NNOs, it is essential for the integration of Roma children at basic schools to ensure functioning and quality cooperation with the parents (family) or with the entire community and it is essential to further develop the communication and encourage it, particularly on the NNO side as NNOs often operate as mediators.

The results of the research have lead to the following hypotheses:

H1: After-school activities and programs intermediated for Roma children and youth by NNOs are very important for their integration at basic schools.

H2: NNOs and basic schools are aware of the importance of encouraging education of Roma children and of the importance of mutual cooperation between basic schools and NNOs in this area.

H3: NNOs are very important also for mutual communication between schools, pupils and their parents.

H4: Both basic schools and NNOs use interesting and alternative methods to motivate Roma children to education.